

Jak na regulaci

psychedelik

Praktický průvodce

Jak na regulaci

psychedelik

Praktický průvodce

Jsme nezávislá nezisková organizace se sídlem ve Spojeném království, která na národní i mezinárodní úrovni usiluje o spravedlivý a účinný systém právní regulace všech psychoaktivních látek.

Nadace Transform vzdělává veřejnost a tvůrce politik v efektivní politice v oblasti psychoaktivních látek. Vyvíjíme a prosazujeme životaschopné možnosti právní regulace. Podporujeme vlády, tvůrce politik a odborníky při dosahování pozitivních změn, které přispívají k bezpečnější a zdravější společnosti. Prostřednictvím naší kampaně Anyone's Child zesilujeme hlasy těch, kteří byli přímo postiženi selháním politiky v oblasti psychoaktivních látek a chtějí reformu.

Transform Drug Policy Foundation je britská nezisková organizace (#1100518)
a společnost s ručením omezeným (#4862177)

www.transformdrugs.org
www.anyoneschild.org

@TransformDrugs
@AnyonesChild

Obsah

Slovníček	9
Předmluva k českému vydání publikace <i>How to Regulate Psychedelics: A Practical Guide</i>	10
Úvod	13
1 Co jsou psychedelika?	17
2 Proč regulovat psychedelika a proč právě teď?	25
Psychedelická „renesance“ a kulturní rámce psychedelik	25
Psychedelický excecionalismus	29
Psychedelika a prohibice	30
Kdo užívá psychedelika?	33
3 Jak přemýšlet o regulaci psychedelik	39
Je reforma psychedelik výzvou pro přemýšlení o veřejném zdraví?	39
Motivace k užívání psychedelik	41
Rizika psychedelik a důsledky pro veřejnou politiku	45
4 Začlenění sociální spravedlnosti, rovného přístupu a lidských práv do tvorby politik	57
Prevence vzniku monopolu a zmírnění rizik korporátního ovládnutí	58
Programy rovného přístupu	57
Ochrana náboženského a domorodého užívání	62
Uznání vztahů domorodých obyvatel k psychedelikům přírodního původu	66
5 Návrhy způsobů regulace	71
Dekriminalizace: základní princip pro všechny reformy politik v oblasti psychoaktivních látek	72
Soukromé užívání, domácí pěstování, sběr v přírodě a nekomerční sdílení psychedelik přírodního původu	74
Nezisková členská sdružení pro psychedelika přírodního původu	78
Licencovaná výroba psychedelik a maloobchod přizpůsobitelné různým produktům a místním podmínkám	81
Regulované komerční užití psychedelik s průvodcem	104
6 Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN	109
Přílohy	113
1 Houby rodu <i>Psilocybe</i> : případová studie ze Spojeného království	113
2 Regulace psychedelik ve Spojených státech	117
Doslov	120
Poděkování	122

Slovníček

Dekriminalizace

Zrušení trestních sankcí za některé činnosti spojené s užíváním psychoaktivních látek – obvykle za držení malého množství pro vlastní potřebu, ale někdy i za méně závažné trestné činy spojené s distribucí nebo pěstováním. V některých právních systémech jsou trestní sankce nahrazeny občanskoprávními sankcemi (např. malými pokutami), zatímco v jiných systémech se neuplatňují žádné sankce. Někdy se zaměňuje s *legalizací*, což je odlišná koncepce umožňující legální nabídku a distribuci dříve zakázaných psychoaktivních látek.

Legalizace

Proces ukončení nebo zrušení *zákazu* určité psychoaktivní látky. Tento termín se vztahuje spíše na proces právní reformy než na konkrétní politiky, které mohou následovat. Legalizace tedy představuje krok mezi zákazem a právní regulací.

Právní regulace

Zavádí formální kontrolu výroby, dostupnosti a užívání. To zahrnuje kontrolu cen, zdanění, uvádění na trh, kvality a zavedení věkových omezení. Každá psychoaktivní látka je regulována na základě posouzení rizik, která představuje.¹

¹ Transform Drug Policy Foundation, What is legal drug regulation?, <https://transformdrugs.org/drug-policy/models-of-regulation>.

Předmluva k českému vydání publikace

How to Regulate Psychedelics: A Practical Guide

Viktor Mravčík

Svět se mění před očima a společenský vývoj se zrychluje. Za časový úsek jednoho lidského života (třeba mého) se změna stala hlavní konstantou: globalizace, internet, mobilní technologie, sociální síť, digitalizace, chytrá domácnost, umělá inteligence, elektromobilita... Změny zasáhly všechny oblasti našeho života – výchovu, vzdělávání, zdravotnictví, ekonomiku, obchod, služby, dopravu, volný čas, vztahy, sex, stárnutí atd. Kromě výhod a rostoucího blahobytu moderních civilizací čelíme novým hrozbám, ale uvědomujeme si stále více potřebu a hodnotu lidského života, zdraví, svobody, udržitelnosti společnosti, prostředí, ve kterém žijeme, a to i v planetárním měřítku.

Svou předmluvu k publikaci a regulaci psychedelik jsem začal takto široce, abych zdůraznil, v jakém kontrastu proti obecnému vývoji se nachází režim, v jakém se v civilizovaném světě zachází s psychoaktivními látkami. Nakládání s nimi, pěstování, výroba, prodej, držení, a *de iure* nebo *de facto* i jejich užívání je předmětem přísné prohibice prosazované nástroji trestního práva. Lidé jsou nepřiměřeně přísně trestáni za to, že nakládají s psychoaktivními látkami pro sebe nebo pro jiné lidi. Tento režim neumožňuje jiné užívání psychoaktivních látek než v medicínském (nebo výzkumném) kontextu. V kontrastu s tímto režimem je v zásadě neomezená dostupnost, tolerance a mnohdy podpora užívání alkoholu nebo tabáku, čili psychoaktivních látek mnohem škodlivějších než řady těch zakázaných, což ještě více obnažuje nepřiměřenost a historickou nepatřičnost prohibičního režimu. Základy a principy tohoto zastaralého režimu vznikly v polovině minulého století v době, kdy byl tehdy výhradně analogový svět na prahu studené války a běžnou součástí naší technologické výbavy byly parní stroje. Zjednodušeně řečeno, prohibice je vlastně absurdní anachronismus.

Naštěstí moderní svět se mění také na poli politiky, kontroly a regulace psychoaktivních látek. Prohibiční režim je dále neudržitelný – je nevědecký, nespravedlivý, nesvobodný, neúčinný, ne-hospodárný. Psychoaktivita jako taková nemůže být nadále argumentem pro absolutní zákaz. Lidé ve většině dokáží udržet kontrolu nad užíváním psychoaktivních látek, zvláště pokud k tomu mají vytvořeny vhodné podmínky. Sebepoznání, seberozvoj, ale i socializace a potěšení musí být uznány jako legitimní motivace k užití psychoaktivních látek podobně jako jsou uznány u alkoholu a dospělým lidem by nemělo být odpíráno právo jejich užití a neměli by za ně být trestáni.

Opakem prohibice je ne-regulace, což je druhý nežádoucí extrém, který je rovněž spojen s vysokými negativními společenskými dopady. Nabídka a užívání psychoaktivních látek proto musí být předmětem moderní promyšlené (chytré) politiky a regulace, jejímž hlavním cílem a měřítkem musí být snížení výskytu negativních zdravotních a sociálních dopadů spojených s existencí psychoaktivních látek ve společnosti. Tato východiska a principy moderní regulace si uvědomuje stále více států a vlád včetně té české, když záměrně a programově dekriminalizují lidské chování spojené s psychoaktivními látkami a zavádí modely legální regulace jejich nabídky.^A

^A Blíže viz např. Mravčík, V. (2023). Dekriminalizace a chytrá regulace psychoaktivních látek – moderní alternativa prohibice [Decriminalisation and smart regulation of psychoactive substances: a modern alternative to prohibition]. Čas. Lék. čes., 162(6), 231-237. <https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2023-6-1/dekriminalizace-a-chytra-regulace-psychoaktivnich-latek-moderni-alternativa-prohibice-135888>

Jsem proto rád, že Transform přišla s další publikací v řadě How to Regulate..., tentokrát na téma psychedelik, ve které představují východiska, principy, a především praktické návody na regulaci různých psychoaktivních látek a různé modalities legální dostupnosti především v nemedicínském kontextu. K dispozici je nyní i její český překlad, který navazuje na české překlady předchozích publikací stejné řady. Publikace tohoto typu jsou klíčové zejména pro nositele rozhodovacích pravomocí, politiky, úředníky z organizací zapojených do politiky a regulace psychoaktivních látek, protože tím získávají podněty, motivaci, pochopení a odvahu pro návrhy, které jsou pro změny směrem k racionální politice v oblasti psychoaktivních látek a závislostních produktů potřeba.

Nebojme se konečně vykročit ze stínu prohibičního paradigmatu, mějme oči a mysl otevřené chytrým a inovativním nápadům a řešením a poučme se dobře z minulých chyb. Přeji Vám poučné a podnětné čtení.

Brno 22. 8. 2024

doc. MUDr. Viktor Mravčík, Ph.D.

- ředitel pro výzkum a inovace Společnosti Podané ruce, Brno
- vědecký poradce Národního protidrogového koordinátora
- docent na Klinice adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze,
- místopředseda výboru Společnosti pro návykové nemoci České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně

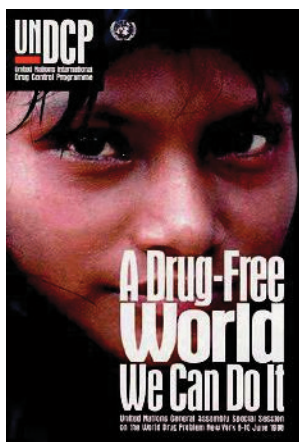
Dobrým znamením je, že se
debata o politikách v oblasti
psychoaktivních látek
stále více přesouvá od otázky
*Měli bychom právně regulovat
psychoaktivní látky?* k otázce
*Jak regulovat zodpovědně
a efektivně?*

Úvod

Psychedelické látky jsou pro mnohé zdrojem fascinace a úžasu. Vztah lidí k nim se datuje až 8000 let zpátky, od užívání rostlin obsahujících DMT u starověkých střeadoamerických civilizací a rituálního užívání hub rodu *Psilocybe* v rámci komunit v Americe a Evropě až po užívání kaktusu peyotlu jako náboženské svátosti u domorodých komunit v Severní a Střední Americe.² Přestože tento vztah sahá až do starověku, v novější historii byla výroba, držení a distribuce přírodních i syntetických látek z této skupiny zakázána na většině území světa v rámci širšího modelu represivní protidrogové politiky, o kterém se od 70. let 20. století běžně hovoří jako o *válce proti drogám*.

V nedávné době se však díky vědeckému zkoumání psychedelik, včetně mechanismu jejich farmakologického působení a potenciálu v medicíně/terapii, rychle rozšířila debata o jejich roli ve společnosti – často se v této souvislosti hovoří o *psychedelické renesanci*. Výzkum lékařského využití psychedelik a s ním spojená veřejná diskuse jsou v poměrně pokročilé fázi. Nemedicínské užívání však zůstává pro velkou část veřejnosti včetně účastníků těchto diskusí na okraji zájmu. Tento průvodce se proto zaměřuje na otázky veřejné politiky spojené s realitou rozsáhlého nemedicínskému užívání psychedelických látek.

² Guerra-Doce, E. (2015), Psychoactive Substances in Prehistoric Times: Examining the Archaeological Evidence, *Time and Mind*. 8(1) <https://doi.org/10.1080/1751696X.2014.993244>; Jay, M. (2019), Mescaline: M.: A global history of the first psychedelic (New Haven and London: Yale University Press), s. 15.; Santiago, F.H., Moreno, J.P., Cázares, B.X. et. al. (2016), Traditional knowledge and use of wild mushrooms by Mixtecs or Nuu savi, the people of the rain, from Southeastern Mexico. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*. 12(35), s. 3. <https://doi.org/10.1186/s13002-016-0108-9>; Jones P. N. (2007), The Native American Church, peyote, and health: Expanding consciousness for healing purposes, *Contemporary Justice Review*.10(4) <https://doi.org/10.1080/10282580701677477>.

Mezinárodní program OSN pro kontrolu drog, *A drug-free world: we can do it*, 1998.

V současné době panuje stále větší shoda na tom, že takzvaná válka proti drogám selhala v naplnění svých vlastních cílů a slibovaný svět bez drog je vzdálenější než kdykoli předtím. V neposlední řadě také čerpá obrovské množství veřejných zdrojů a často působí přímo kontraproduktivně. Zvýšila rizikovitost užívání psychoaktivních látek, motivovala k rizikovějšímu chování, postavila překážky účinným zdravotnickým intervencím a stigmatizovala a kriminalizovala již tak utlačované a vykořisťované komunity. Dále podněcovala organizovaný zločin a s ním spojené násilí a korupci, čímž celosvětově zvýšila společenskou nejistotu.³

Méně shody však panuje v otázce, co dělat *po skončení* války proti drogám. Pregnantních analýz svědčících o selhání prohibice sice existuje mnoho, ale kritika zatím nebyla tak docela schopna představit přesvědčivou vizi alternativního přístupu, který by široká i odborná veřejnost a političtí činitelé mohli přijmout – totiž jak by měl budoucí právně regulovaný trh s psychoaktivními látkami fungovat. Dobrým znamením však je, že se debata o politikách v oblasti psychoaktivních látek stále více přesouvá od otázky *Měli bychom právně regulovat psychoaktivní látky?* k otázce *Jak regulovat zodpovědně a efektivně?* Zde se zaměříme na druhou z těchto otázek.

Naše návrhy se zaměřují na regulační modely pro nemedicínské užívání čtyř nejčastěji užívaných psychedelik, někdy označovaných jako *klasická* psychedelika: LSD, psilocybin, DMT a meskalin. Nadace Transform navrhuje flexibilní čtyřstupňový model, který se snaží zasáhnout jak rozmanité způsoby získávání psychedelik (přírodních i syntetických), tak rozmanitost jejich užívání.⁴

Tato příručka odráží společenské a politické prostředí nadace a jejích autorů v zemích globálního Severu a je třeba ji vnímat v tomto kontextu. Přesto doufáme, že naše analýzy a doporučení mohou být užitečné i jinde. V příručce se věnujeme některým tématům z pomezí západního a domorodého užívání psychedelik, avšak nenavrhujeme specifická doporučení pro regulaci stávajícího náboženského užívání a tradičního domorodého užívání. To je doménou politik příslušných komunit (jejichž členy autoři nejsou). V některých místech už navíc právní a regulační rámce pro náboženské a tradiční domorodé užívání existují (*viz Ochrana náboženského a domorodého užívání*, s. 62).

³ Rolles, S., Murkin, G., Powell, M. et. al. (2016), *Alternative World Drug Report 2nd edition* (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/the-alternative-world-drug-report-2nd-edition>.

⁴ Pro zjednodušení jsou rostliny i houby obsahující psilocybin, DMT nebo meskalin dále souhrnně označovány jako „přírodní psychedelika“ nebo „psychedelika přírodního původu“. Tímto termínem se zde označují také všechny psychoaktivní přípravky z nich získané. V případech, kdy půjde o LSD/psilocybin/DMT/meskalin syntetického původu, budeme hovořit o psychedelících syntetických.

Navrhované modely regulace psychedelik

1

**Soukromé užívání,
domácí pěstování,
sběr v přírodě
a nekomerční sdílení
psychedelik přírodního původu**

2

**Nezisková členská
sdružení pro
psychedelika
přírodního původu**

3

**Licencovaná výroba
psychedelik a maloobchod
přizpůsobitelné různým
produktům a místním
podmínkám**

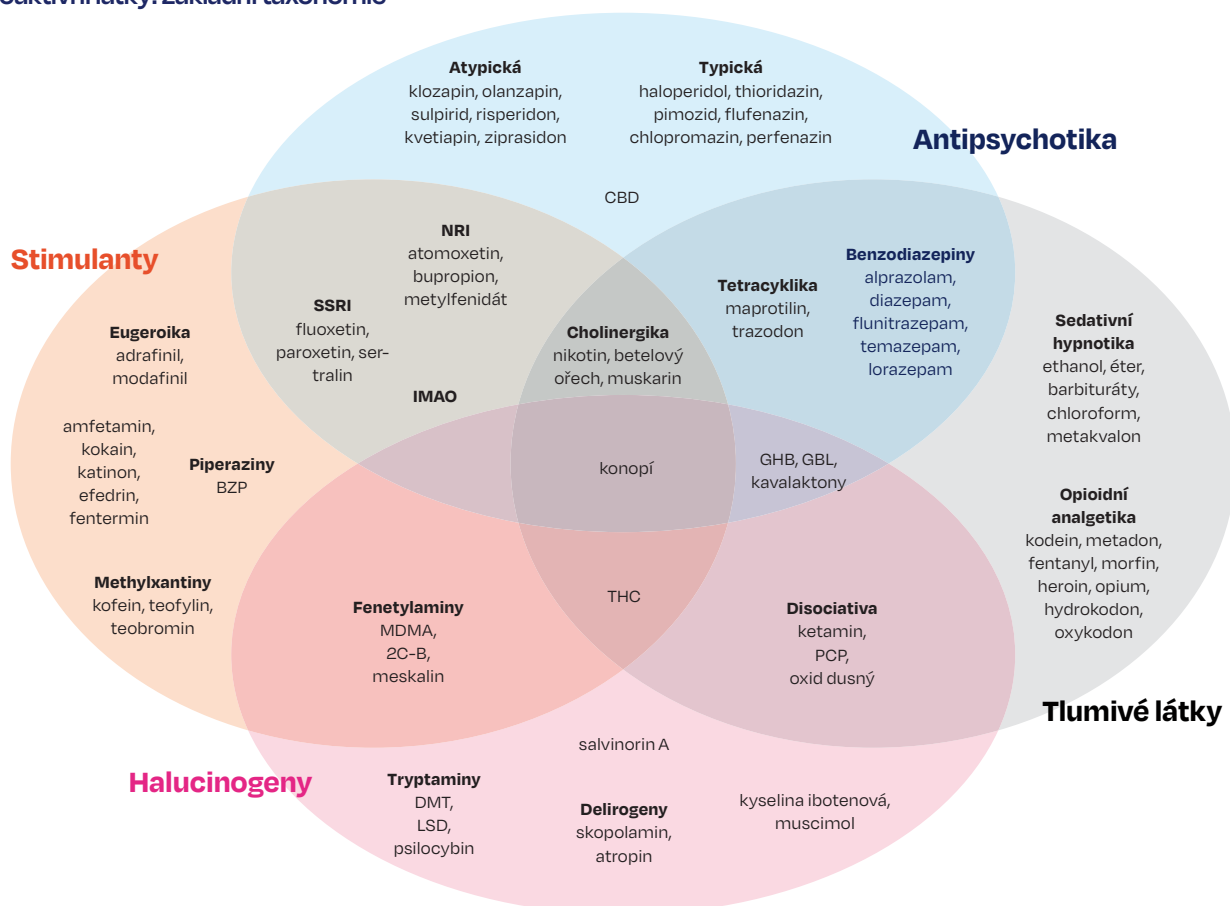

4

**Regulované komerční
užití psychedelik
s průvodcem**

Psychoaktivní látky: základní taxonomie

Převzato z McCandless, D. (2010). *Drugs World*. informationisbeautiful.net/visualizations/drugs-world/

1

Co jsou to psychedelika?

Psychedelika jsou skupinou psychoaktivních látek, které jsou schopny měnit náladu, kognitivní procesy a vnímání. Někdy se objevují také zraková a smyslová zkreslení, halucinace a synestézie.⁵ Tyto látky patří do širší kategorie halucinogenů, která zahrnuje také delirogeny (např. skopolamin, difenhydramin nebo myristicin obsažený v muškátovém oříšku) a disociativa (např. ketamin, oxid dusný, PCP a *šalvěj divotvornou (Salvia divinorum)*).⁶ Přesná definice psychedelik je předmětem diskusí, protože u skupiny halucinogenů (a také u dalších kategorií psychoaktivních látek) se účinky často překrývají a všechny jsou do určité míry schopny měnit vědomí a vnímání.

Klasická psychedelika se obecně vymezují na základě svého působení na mozek (vazba na serotoninový receptor 5-HT_{2A} a jeho aktivace). Tyto látky mohou být přírodní i syntetické. Patří mezi ně LSD (diethylamid kyseliny lysergové, syntetická nebo polosyntetická látka), psilocybin a psilocin (přirozeně se vyskytující v lysohlávkách (*Psilocybe*) neboli tzv. magických houbách), DMT (dimethyltryptamin, přirozeně se vyskytující v řadě rostlin, jako jsou *Mimosa hostilis* a *Psychotria viridis*) a meskalin (přirozeně se vyskytující mimo jiné v kaktusech San Pedro a peyotl).⁷

⁵ Definice převzata z: Nichols, D.E. (2016), Psychedelics. *Pharmacological Review*. 68(2) <https://doi.org/10.1124/pr.115.011478>

⁶ Mezi *delirogeny* patří mandragora, blín a durman (a některé léky ve vysokých dávkách, např. difenhydramin (Benadryl)). Mají specifický způsob působení v mozku a vyvolávají hluboké halucinace. Jsou také toxičtější než jiné halucinogeny, což je často spojeno s nepříjemnými fyzickými vedlejšími účinky a kvůli tomu nejsou široce rekreačně užívány. *Disociativa*, jako je ketamin, PCP nebo oxid dusný, mají tendenci vyvolávat smyslovou deprivaci a mimotělní zážitek podobný lucidnímu snu tím, že blokují spojení mezi vědomou myslí a ostatními částmi psychiky (ketamin a oxid dusný se kvůli těmto účinkům používají jako anestetika). *Entaktogeny*, jako je MDMA (extáze) a další fenetylaminy, se rekreačně používají k povznesení nálady a vyvolání silných pocitů empatie a pohody.

⁷ Psilocybin je (nep psychoaktivní) prekurzor psilocinu, účinné psychoaktivní sloučeniny magických hub. Na rozdíl od psilocybinu je psilocin v přítomnosti kyslíku nestabilní, takže se v houbách rodu *Psilocybe* (lysohlávka) vyskytuje pouze ve stopovém množství. Při konzumaci se psilocybin rychle metabolizuje na psilocin, který má psychoaktivní účinky. Ibogain, získávaný z rostliny z rodu *Tabernanthe* pocházející ze západní Afriky (a také obsažený v několika příbuzných rostlinách), je běžně řazen do skupiny klasických psychedelik. Vzhledem k tomu, že jeho užívání je v současnosti velmi málo rozšířené mimo úzký soubor poměrně málo prozkoumaných terapeutických kontextů, se mu tato příručka nevěnuje.

Ketamin, oxid dusný a MDMA jsou někdy také označovány jako psychedelika, protože jsou schopny vyvolat některé stejné nebo podobné změněné stavy vědomí jako klasická psychedelika. To však nejsou jejich jediné nebo dokonce převládající účinky. Ačkoli jsou tyto látky často součástí psychedelického diskurzu, v této příručce nejsou zahrnuty vzhledem k jejich značně odlišným profilům účinků/rizik a vzorcům jejich užívání ve srovnání se skupinou klasických psychedelik.⁸ Další psychedelika, včetně ibogainu, 5MeO-DMT a 2C-B, stejně jako stále se rozšiřující seznam nových syntetických psychedelik (často označovaných poněkud špatně definovaným zastřešujícím termínem *nové psychoaktivní látky* neboli NPS (z anglického *novel psychoactive substances*), případně v českém právním kontextu také pojmem *nové syntetické drogy* neboli NSD), zde také nejsou konkrétně rozebírána. Principy, které zde uvádíme, by se však mohly ukázat jako užitečné při hledání způsobů regulace látek, které mají podobné nebo překrývající se účinky, profily rizik a vzorce užívání.

I když se psychedelika přírodního původu užívají již po tisíciletí, samotný termín *psychedelikum* je relativně nový. Poprvé jej použil psychiatr Humphry Osmond v roce 1956. Jde o složeninu řeckých slov *psyche* (mysl) a *delos* (odhalující –znamená tedy *myslodhalující*). Osmond se domníval, že je to vhodnější označení než termín *psychotomimetikum*, který se v té době běžně používal v lékařské komunitě, protože těmto látkám a zejména LSD byla přisuzována schopnost vyvolávat nebo replikovat příznaky psychotických poruch.⁹ Osmond tvrdil, že účinky psychedelik nejsou modelem, resp. analogií psychózy a že termín *psychedelický* „nemá nijak zvláště asociovat šílenství, bláznovství nebo extázi, ale spíše rozšíření a expanzi mysli“.¹⁰

Název převzali lidé užívající psychedelika v rámci rostoucího kontrakulturního hnutí v 60. letech 20. století a nakonec se stal obecně přijímaným termínem v oblasti veřejné politiky a v akademické sféře. Psychedelika jsou také někdy označována jako *entheogeny*, tedy látky vyvolávající pocit božské přítomnosti v člověku.¹¹ Tento termín se obvykle používá ke zdůraznění duchovních prvků, které jsou někdy s psychedelickými zážitky spojeny, a na politické scéně v USA se používá mezi skupinami, které se snaží dekriminlizovat psychedelika přírodního původu. Používání termínu *psychedelikum* v rámci západního diskurzu se někdy dostává do rozporu se zvyklostmi v domorodých a dalších náboženských kontextech, kde jsou tyto látky označovány jako *svátosti*, popř. v tradičnějších kontextech jako *medicína*.

⁸ Model regulace pro MDMA navrhla Nadace Transform. Viz Rolles, S., Slade, H., Nicholls, J. (2020), How to Regulate Stimulants: A practical guide (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/how-to-regulate-stimulants-a-practical-guide>.

⁹ Osmond, H. (1957), A review of the clinical effects of psychotomimetic agents. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 66(3) <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1957.tb40738.x>

¹⁰ Pollan, M. (2018), *How to Change Your Mind: What the New Science of Psychedelics Teaches Us About Consciousness, Dying, Addiction, Depression, and Transcendence*, s. 163.

¹¹ Pollan, M. (2018), *How to Change Your Mind*, s. 26.

Přehled čtyř klasických psychedelik

LSD

Přehled	Příprava	Dávka ¹²	Doba trvání účinků ¹³
<p>Diethylamid kyseliny lysergové byl poprvé syntetizován v roce 1938.</p> <p>Jde o polosyntetickou psychoaktivní sloučeninu získanou z kyseliny lysergové, látky přirozeně se vyskytující v paličkovici nachové (<i>Claviceps purpurea</i>) neboli námelu, houbě parazitující na obilovinách. LSD může být také vyrobeno zcela synteticky.</p>	<p>LSD je v čisté podobě bílý prášek. Vzhledem k extrémně vysoké potenci se běžně ředí na zvládnutelné dávky a užívá ve formě kapek nebo savých papírků (blotterů) obsahujících vysušený roztok.</p>	<p>Nízká: 10–30 µg</p> <p>Střední: 30–100 µg</p> <p>Vysoká: > 100 µg¹⁴</p>	<p>Účinky nastávají během 30–60 minut od požití a mohou trvat 8–14 hodin.¹⁵</p>

Blotter obsahující LSD

- ¹² Dávky uvedené v tabulce 1 jsou přibližné. Ačkoli je dávkování nejdůležitějším prediktorem účinků každého psychedelika (např. vysoká dávka vyvolá intenzivnější zážitek neboli „trip“), účinky se mohou dále lišit mezi jednotlivci v závislosti na různých faktorech včetně tělesné hmotnosti, genetiky, psychického stavu, způsobu konzumace, předchozích zkušeností a vlivů prostředí, (viz **Set a setting**, s. 47).
- ¹³ Trvání a intenzita účinků závisejí na dávce. Viz Holze, F., Vizeli, P., Ley, L. *et. al.* Acute dosage-dependent effects of lysergic acid diethylamide in a double-blind placebo-controlled study in healthy subjects. *Neuropsychopharmacology*. 46 (2021) <https://doi.org/10.1038/s41386-020-00883-6>. Někdy se předpokládá, že existuje rozdíl v subjektivním prožitku mezi přírodními a syntetickými látkami nezávislý na kulturním kontextu, případně mezi různými druhy rostlin nebo hub, které obsahují stejnou primární účinnou látku. Tento rozdíl se vysvětluje spolupůsobením ostatních aktivních látek, které se nacházejí v rostlině nebo houbě (tzv. „entourage efekt“ neboli „efekt doprovodu“). Ačkoli je to možné, vědecké důkazy o těchto účincích nepřinášejí jednoznačný závěr a rozdíly jsou pravděpodobně minimální.
- ¹⁴ Holze, F., Vizeli, P., Ley, L. *et. al.* (2021), Acute dosage-dependent effects of lysergic acid diethylamide in a double-blind placebo-controlled study in healthy subjects <https://www.nature.com/articles/s41386-020-00883-6>; Erowid, LSD Dosage, Accessed: 1. 6. 2023 https://erowid.org/jchemicals/lsd/lsd_dose.shtml
- ¹⁵ Holze, F., Ley, L., Müller, F. *et. al.* (2022), Direct comparison of the acute effects of lysergic acid diethylamide and psilocybin in a double-blind placebo-controlled study in healthy subjects. *Neuropsychopharmacology*. 47 <https://doi.org/10.1038/s41386-022-01297-2>

Psilocybin/psilocin

Přehled	Příprava	Dávka ¹²	Doba trvání účinků
<p>Psilocybin (ester kyseliny fosforečné a psilocinu) a psilocin (psychoaktivní metabolit psilocybinu) se společně přirozeně vyskytují u více než 180 druhů hub.¹⁶ Obsah psilocybinu v houbě se může výrazně lišit v závislosti na odrůdě: od 0,2 % do 3 % na gram sušiny.¹⁷ Psilocybin lze také vyrobit synteticky.</p>	<p>Užívají se čerstvé nebo sušené plodnice, někdy jako součást nápojů nebo jídla. Časté jsou také extrakty v tinkturách. Požívat se mohou také sklerocia (podzemní zásobní útvar mycelia) nazývané někdy <i>truffles</i> (lanýže) nebo kámen mudrců.¹⁸ Syntetický psilocybin je v čisté podobě bílý prášek.</p>	<p>Nízká: 10 mg psilocybinu / 1 g sušených hub¹⁹ Střední: 15–30 mg psilocybinu / 1,5–3 g sušených hub Vysoká: > 30 mg psilocybinu / > 3 g sušených hub²⁰</p>	<p>Účinky nastávají během 30 minut od požití, s vrcholí kolem 60.–90. minuty a trvají 3–6 hodin.</p>

Psilocybe semilanceata
(lysohlávka kopinatá)

¹⁶ ICEERS, Psilocybin Mushrooms: Basic Info, Accessed: 1. 2. 2023 <https://www.iceers.org/psilocybin-mushrooms-basic-info/>. Existují i další druhy halucinogenních hub, které obsahují jiné psychoaktivní látky, například muchomůrka červená (*Amanita muscaria*). Tyto houby jsou často toxické a jejich užívání je mnohem méně rozšířené, takže se jimi v této příručce nezabýváme.

¹⁷ Stamets, P. (1995), *Psilocybin Mushrooms of the World: An Identification Guide*, (USA: Random House), s. 36.

¹⁸ Od roku 2008 jsou v Nizozemsku držení a distribuce plodnic rodu *Psilocybe* nezákonné, nicméně jejich sklerocia nejsou v zákazu výslovně jmenována. Díky této právní mezeře se tyto takzvané truffles (v překladu lanýže) prodávají v rámci nizozemského modelu „coffee shopů“, prostřednictvím „smart shopů“ a internetového prodeje.

¹⁹ Uvedená hmotnost platí pro druhy s obsahem 1 % psilocybinu na gram sušiny, jako je lysohlávka kopinatá (*Psilocybe semilanceata*).

²⁰ Účinnost hub rodu *Psilocybe* se liší v závislosti na druhu, způsobu skladování, podle toho jestli se konzumují čerstvé nebo sušené a na dalších faktorech.

DMT

Přehled	Příprava	Dávka	Doba trvání účinků
<p>DMT je psychedelická sloučenina přirozeně se vyskytující v mnoha rostlinných a živočišných druzích. Má podobnou strukturu a účinek jako LSD a psilocybin. DMT může být vyrobeno synteticky nebo extrahováno z rostlinných zdrojů.²¹</p>	<p>V čisté formě je DMT bílý prášek. Užívá se vaporizací nebo kouřením, někdy v rostlinné směsi nazývané <i>changa</i>.²² Tyto způsoby užití jsou nejčastějšími pro nemedicínské/rekreační kontexty.²³ Perorálně může být DMT účinné pouze v kombinaci s inhibítorem enzymu monoaminooxidázy (MAO), který zabrání enzymatickému rozkladu látky v trávicím traktu. DMT je obsaženo v tradičním amazonském nápoji ayahuasca, který je připravován z rostlin obsahujících DMT, jako je <i>Psychotria viridis</i> (nebo jiné dle regionu) a z liány <i>Banisteriopsis caapi</i> (inhibitor MAO).</p>	<p>Nízká: 5–10 mg Střední: 20–30 mg Vysoká: > 30 mg Toto dávkování platí pro vaporizované/vdechované DMT.²⁴ Při perorálním užití ve formě ayahuascy se obsah DMT může lišit podle způsobu přípravy.²⁵</p>	<p>Různé způsoby užití mají odlišnou dobu trvání účinků. Vdechované DMT: účinky nastávají bezprostředně a trvají 10–45 minut. DMT požitě perorálně (např. ayahuasca): účinky se mohou objevit během 60 minut a trvají 2–6 hodin (nebo déle při opakovaném užití, které je běžné v ceremoniálním kontextu).</p>

Krystaly DMT

²¹ DMT by se nemělo zaměňovat s 5-MeO-DMT, které má podobnou chemickou strukturu, ale liší se svými účinky. 5MeO-DMT se tato příručka nezabývá.

²² Drug Science, DMT (N,N-dimethyltryptamine), přístup: 1. února 2023 <https://www.drugscience.org.uk/drug-information/dmt/#1612864609475-a2d06688-73a1>

²³ Winstock, A., (2014) Dimethyltryptamine (DMT): Prevalence, user characteristics and abuse liability in a large global sample. *Journal of Psychopharmacology*: 28(1) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24284475/>.

²⁴ Viz Timmermann, C., Roseman, L., Haridas, S., Carhart-Harris, R.L. (2023), Human brain effects of DMT assessed via EEG-fMRI, *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 120(13) <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.2218949120>; Barker, S.A. (2022), Administration of N,N-dimethyltryptamine (DMT) in psychedelic therapeutics and research and the study of endogenous DMT, *Psychopharmacology*. 239(6) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8782705/>; Erowid, DMT Dosage, assessed 5. 7. 2023 https://erowid.org/chemicals/dmt/dmt_dose.shtml.

²⁵ ICEERS, Ayahuasca: Basic Info, Accessed: 15th August 2023 <https://www.iceers.org/psilocybin-mushrooms-basic-info/>

Meskalin

Přehled	Příprava	Dávka	Doba trvání účinků
<p>Meskalin je psychoaktivní sloučenina nacházející se v několika druzích kaktusů: San Pedro (<i>Trichocereus pachanoi</i> a <i>Trichocereus peruvianus</i>), peyotl (<i>Lophophora williamsii</i>) a méně známá peruánská pochodeň <i>Trichocereus peruvianus</i> a bolívijská pochodeň <i>Echinopsis lageniformis</i>. Meskalin může být také vyroben synteticky.</p> <p>Mezi jednotlivými druhy i mezi jednotlivými rostlinami stejného druhu mohou být značné rozdíly v obsahu meskalinu. v Peyotl ho obsahuje přibližně 0,4 % hmotnosti čerstvé rostliny a 3–6 % u rostliny sušené.²⁶</p> <p>U kaktusu San Pedro se podle studií obsah pohybuje mezi 0,25–1,2 % hmotnosti čerstvé rostliny.²⁷</p>	<p>Ze surového rostlinného materiálu se většinou připravuje nápoj. Meskalin je možné také z rostlin extrahovat. Syntetický meskalin v čisté formě je bílý prášek.</p>	<p>Nízká: 100–200 mg Střední: 200–300 mg Vysoká: > 300 mg²⁸</p>	<p>Účinky mohou nastat během 30 minut od požití, s maximem okolo 2. hodiny a trvají 10–12 hodin.²⁹</p>

Peyotl
(*Lophophora williamsii*)

²⁶ Dinis-Oliveira R.J., Pereira C.L., da Silva D.D. (2019), Pharmacokinetic and pharmacodynamic aspects of peyote and mescaline: clinical and forensic repercussions, *Current Molecular Pharmacology*. 12(3) <https://www.eurekaselect.com/article/93599>

²⁷ Keeper Trout (2014), *Cactus chemistry by species* https://troutnotes.com/pdf/CactusChemistry_2013_Light.pdf

²⁸ Erowid, Mescaline Dosage, Accessed 5th July 2023 https://erowid.org/chemicals/mescaline/mescaline_dose.shtml; Vedøy Uthaug, M., Davis, A., Forrest Haas, T., Davis, D. et. al. (2022), The epidemiology of mescaline use: Pattern of use, motivations for consumption, and perceived consequences, benefits, and acute and enduring subjective effects. *Journal of Psychopharmacology*. 36(3) <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/02698811211013583>

²⁹ Dinis-Oliveira R.J., Pereira C.L., da Silva D.D. (2019), Pharmacokinetic and pharmacodynamic aspects of peyote and mescaline: Clinical and forensic repercussions. *Current Molecular Pharmacology*. 12(3) <https://www.eurekaselect.com/article/93599>

Psychedelická *zlatá horečka*
přináší řadu náročných otázek
ohledně komercializace
a dostupnosti psychedelik
a rizika korporátního ovládnutí.

2

Proč regulovat psychedelika a proč právě teď?

Psychedelická „renesance“ a kulturní rámce psychedelik.

Stejně jako v případě konopí i v případě psychedelik předcházelo zkoumání možností lékařského využití širším diskusím o regulaci nemedicínského užívání. Nyní se obě oblasti prolínají. Většina nedávných reforem se uskutečnila ve Spojených státech, i když existují další příklady z celého světa. V době psaní této příručky byla určitá forma dekriminizace některých psychedelik přírodního původu zavedena v téměř 20 městech USA.³⁰ Státy Oregon a Colorado šly ještě o krok dál a rozhodly se v letech 2020 a 2022 legalizovat a regulovat výrobu a distribuci některých psychedelik přírodního původu. Tyto iniciativy byly původně koncipovány především jako lékařské/terapeutické. Současně však mohou nové právní rámce usnadnit přístup dospělým osobám bez nutnosti lékařského předpisu

³⁰ Psychedelic Alpha, Mapping Psychedelic Drug Policy Reform in the United States, Accessed: March 2023 <https://psychedelicalpha.com/data/psychedelic-laws>

Michael Pollan na konferenci Psychedelic Science, MAPS, 2023 FOTO: Steve Rolles

a zahrnout tak širší spektrum motivů k jejich užívání. (viz **Regulace psychedelik ve Spojených státech**, s. 117). Některé další místní iniciativy v USA jsou specificky omezeny na terapeutický přístup pro osoby s určitou diagnózou, například PTSD. To je také případ Austrálie, kde vláda v roce 2023 změnila legální statut psilocybinu a MDMA, čímž umožnila lékařům obě látky předepisovat k léčbě určitých duševních onemocnění.³¹ Na Jamajce čerstvé/nezpracované houby rodu *Psilocybe* nikdy nebyly zakázány a jejich užívání, pěstování a sdílení je tam legální. Od roku 2021 jamajská vláda aktivně podporuje rozvoj výzkumu a obchodních příležitostí souvisejících s psilocybinem.³²

Klíčovým faktorem pro tyto právní reformy bylo obnovení výzkumu lékařského a terapeutického potenciálu psychedelik, který byl po rozkvětu v 60. letech 20. století po následujících několika desetiletích potlačován. Je zřejmé, že psychedelika mají významný potenciál pro léčbu řady psychických poruch.³³ Marlan (2019) se domnívá, že je to protože „psychedelika fungují jinak než moderní medicína, neboť poskytují uživatelům silné mystické nebo psychologické zážitky, které mohou působit jako katalyzátor změn ve vzorcích myšlení a v chování“.³⁴

³¹ Department of Health and Aged Care - Australian Government (2023), Change to classification of psilocybin and MDMA to enable prescribing by authorized psychiatrists, <https://www.tga.gov.au/news/media-releases/change-classification-psilocybin-and-mdma-enable-prescribing-authorized-psychiatrists>.

³² Jamaica Information Service, Protocols in Place for ‚Magic Mushrooms‘, 18. července 2021 <https://jis.gov.jm/protocols-in-place-for-magic-mushrooms/>; Bricken, H., Jamaica: Psilocybin Leader, *Psychedelics Law Blog*, 19. srpna 2022 <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=5b70de70-2f0f-4e28-a492-f55384f07faa>; Jampro encourages local investment in psilocybin, Jamaica Observer, 2nd February 2022. <https://www.jamaicaobserver.com/business/jampro-encourages-local-investment-in-psilocybin/>

³³ Pro ucelený přehled lékařského výzkumu psychedelik viz Nutt. D., (2023) *Psychedelics*, Hodder & Stoughton.

³⁴ Marlan, D. (2019), Beyond Cannabis: D.: Psychedelic Decriminalization and Social Justice. *Lewis & Clark Law Review*. 23(3) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3438542.

Tyto reformy následně vedly k dramatickému zvýšení financování výzkumu, a to i ze strany komerčních subjektů, které v lukrativním oboru psychiatrické medicíny vidí značný finanční zisk.³⁵ V některých zemích, například ve Spojených státech, se začínají na výzkum a léčbu psychedeliky pomalu uvolňovat i veřejné prostředky státních nebo federálních vlád.³⁶ Psychedelická *zlatá horečka* však přináší řadu náročných otázek ohledně komercializace a dostupnosti psychedelických látek a rizika, že budoucí regulační systémy i širší vývoj veřejných politik budou ovládnuty korporacemi (viz **Prevence vzniku monopolu a zmírnění rizik korporátního ovládnutí**, s. 58).³⁷

Lékařský a terapeutický výzkum psychedelik je nepochybně hnacím motorem veřejné diskuse a reformy veřejných politik, hrozí však, že vytvoří narativ, který legitimní přístup k psychedelikům zasadí výhradně do kontextu lékařského terapeutického užívání. Ten pak může potenciálně delegitimizovat nebo stigmatizovat jiné motivace uživatelů, jako je rekreační a spirituální/ceremoniální užívání – vykreslí je jako nedostatečně oprávněné a nehodné pozornosti a přispěje k zachování pokračující kriminalizace.

Psychedelika užívá široké spektrum lidí z různých důvodů a v různých kontextech. Užívání může být spontánní, částečně plánované nebo hluboce zakořeněné v náboženské či terapeutické praxi. V současné době se dostupnost psychedelických látek velmi liší, a to jak mezi právními úpravami různých států, tak i v rámci nich. Některé (např. houby rodu *Psilocybe*) jsou dostupné zdarma těm, kteří mají určité odborné znalosti o sběru nebo pěstování. Jiné si zase mohou koupit ti, kteří se orientují na nelegálním trhu. Další často vyžadují cestování nebo přístup do uzavřených skupin (např. DMT ve formě ayahuascy).³⁸

³⁵ Psychedelic Alpha, Psychedelic Funding in 2022, Accessed: 18th May 2023 <https://psychedelicalpha.com/news/psychedelic-funding-in-2022>

³⁶ Johns Hopkins, Johns Hopkins Medicine Receives First Federal Grant for Psychedelic Treatment Research in 50 years. 18th October 2021 <https://www.hopkinsmedicine.org/news/newsroom/news-releases/johns-hopkins-medicine-receives-first-federal-grant-for-psychedelic-treatment-research-in-50-years>

³⁷ Tvorun-Dunn, M. (2022), Acid liberalism: Silicon Valley's enlightened technocrats, and the legalization of psychedelics, *International Journal of Drug Policy*. 110 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36279734/>

³⁸ Ayahuasca se konzumuje především v amazonském deštném pralese, kde se pěstuje nebo sbírá a připravuje, i když její užívání se stále více šíří i do jiných zemí.

V rámci širší veřejné diskuse došlo k některým významným posunům směrem k zahrnutí i jiných než výhradně terapeutických motivací k užívání psychedelik. Obnovuje se také zájem o jejich užívání motivované touhou po spirituálních prožitcích, zkoumáním vědomí nebo hledáním vlastní duševní pohody v širším rámci (viz **Motivace k užívání psychedelik**, s. 41). Součástí psychedelické renesance je také rostoucí obliba psychedelik ke zvýšení produktivity nebo kognitivních schopností, především ve formě *mikrodávkování* (konzumace velmi nízkých dávek, které nevyvolávají akutní změny vědomí, po delší dobu). Přesvědčivé vědecké důkazy o účinnosti mikrodávkování nad rámec placebo však stále chybí.³⁹

Vzorce užívání psychedelik a motivace uživatelů se široce různí, ale v kulturních rámcích a v politické obhajobě psychedelických zkušeností přitom převládá poměrně úzký okruh pohledů. Obvykle se jedná o majetnější bělochů z globálního Severu, za nimiž stojí zavedený ekonomický a kulturní kapitál, a kteří v mnoha případech příkládají psychedelickému prožitku spirituální nebo politický význam. Patří sem celá řada veřejně exponovaných intelektuálů, influencerů a zastánců z řad celebrit, a jejich řady se stále rozšiřují pod zdánlivě nekonečnou palbou mediálních příspěvků a dokumentárních filmů. Proto je třeba mít na paměti, do jaké míry může tento pohled zkreslovat jak rámování samotného diskurzu, tak i charakter objevujících se návrhů veřejných politik. Množina uživatelů je rozmanitější, než jak ji vykresluje dominantní hlas v mainstreamových médiích z, a zvláštní pozornost je třeba věnovat těm, kteří takovou úroveň moci a privilegií postrádají – skupinám, které jsou v diskusích o veřejných politikách a v samotné přípravě těchto politik historicky marginalizovány. Nejzřetelněji se to týká domorodých komunit, které narážejí na tlak západní kultury (viz **Ochrana náboženského a domorodého užívání**, s. 62). Platí to však také pro skupiny, které jsou sice větší, ale méně viditelné, např. mladé lidi užívající psychedelika v rekreačním kontextu.

³⁹ Cavanna, F., Muller, S., et. al. (2022), Microdosing with psilocybin mushrooms: a double-blind placebo-controlled study, *Translational Psychiatry*, 12(1) <https://www.nature.com/articles/s41398-022-02039-0>

Psychedelický excepcionalismus

Určité druhy psychoaktivních látek nebo skupiny osob, které psychotropní substance užívají, byly často v rámci politických a právních reforem upřednostňovány nebo zvýhodňovány, zatímco jiné byly sankcionovány. Tento jev jsme již zaznamenali v případech reforem týkajících se konopí a nyní u některých vznikajících reforem týkajících se psychedelik ve Spojených státech.⁴⁰ Upřednostňování určité psychoaktivní látky jakožto „nadřazené“ – *excepcionalismus* – je ze své podstaty arbitrární. I když může přispět k pokroku v diskusi o reformě týkající se konkrétní psychoaktivní látky, povede ke zvýhodnění některých členů společnosti na úkor ostatních. Tento narativ *psychedelického excepcionalismu* hrozí zvýšením stigmatizace a trestání lidí, kteří užívají jiné psychoaktivní látky – třebaže se tak děje záměrně. Argumenty pro dekriminálnízaci a regulaci platí všeobecně pro všechny psychoaktivní látky (*viz Dekriminalizace*, s. 72).

Psychedelika jakožto skupina by neměla být považována za výjimečnou a vhodnější pro dekriminálnízaci nebo právní regulaci jen proto, že jsou vnímána jako méně riziková, terapeuticky užitečnější nebo nějakým způsobem spirituálně významnější než jiné skupiny látek. Ve skutečnosti lze předložit pádné argumenty, že opak je pravdou: čím je psychoaktivní látka rizikovější a s čím větší negativní sociální a zdravotní důsledky se s ní pojí, tím naléhavěji je třeba tuto látku (nebo skupinu látek) zařadit do vhodného právního a regulačního rámce, který prioritizuje a podporuje cíle v oblasti veřejného zdraví.

Je také důležité nevnímat jednotlivé látky jako izolované výzvy pro regulaci. V kontextu normalizovaného užívání více psychoaktivních látek a vzájemně se prolínajících trhů a kultur může mít právní změna týkající se jedné látky (nebo skupiny látek) evidentní dopad na trhy, chování uživatelů a související sociální a zdravotní problémy i u látek ostatních. To může mít pozitivní i negativní důsledky. Rozvíjející se veřejné politiky regulace psychoaktivních látek by v ideálním případě měly být dostatečně sofistikované, aby dokázaly sledovat a usměrňovat složitou souhru různých trhů s látkami, vzorců užívání a právně-politického prostředí, které je utváří (*viz Odůvodnění snížení prahu pro přístup k houbám rodu Psilocybe*, s. 102).

Bez ohledu na výše uvedené se zdá být pravděpodobné, že látky, které jsou obecně vnímány jako méně rizikové, jako je konopí a psychedelika, budou často legalizovány a regulovány jako první z důvodů veřejné přijatelnosti a politické výhodnosti. Tato současná realita postupných reformních kroků však není nutně žádoucí z etického nebo praktického hlediska. Právní změny týkající se psychedelik, podobně jako ty ohledně konopí, nabízejí příležitost ukázat, že dříve zakázané látky lze přesunout do nového bezpečnějšího systému a zodpovědně regulovat.

⁴⁰ Například americké město Detroit schválilo v roce 2021 „Návrh E“, který výslovně dekriminálnízoval „držení a terapeutické užívání entheogenních rostlin, včetně psilocybinových hub, peyotlu a ibogy“ a nezahrnoval jiné nelegální látky.

Zároveň ovšem hrozí, že tyto postupné reformy poskytnou výsadní postavení vybraným psychoaktivním látkám, jejich uživatelům a souvisejícím trhům a přispějí tak ke stigmatizaci uživatelů jiných látek. Zastánci reformy by si měli uvědomit, že tento postupný proces a s ním spojené potíže jsou do jisté míry nevyhnutelné a někde se již objevují. Právě tam musíme být pozorní a zahrnout do veřejné diskuse i širší perspektivu. Psychoaktivní látky je potřeba regulovat kvůli rizikům, která přináší. Kriminalizace a prohibice tato rizika zvyšuje, zatímco zodpovědná regulace je může snížit.

Psychedelika vzhledem ke specifickému rizikovému profilu a kultuře užívání sice představují pro regulaci poněkud odlišné výzvy, ale to neznamená, že se nacházejí zcela mimo sféru legitimních intervencí. Psychedelika mají svá rizika a tato rizika mohou být významná. Přinejmenším z hlediska veřejného zdraví by regulace měla mít za cíl identifikovat slabá místa a zaměřit se na existující rizika, aniž by docházelo k bezdůvodnému omezování svobody užívání. Tato logika platí všeobecně, nejen pro vybrané látky, o nichž čteme v lifestyleových magazínech nebo které propagují celebrity ve svých podcastech.

Psychedelika a prohibice

Z mnoha důvodů jsou negativní sociální a ekonomické náklady prohibice (alespoň z globálního hlediska) v případě psychedelik menší než v případě většiny jiných nelegálních psychoaktivních látek nebo jejich skupin. Přesnější odhady velikosti a hodnoty trhu s nelegálními psychedeliky sice nejsou k dispozici kvůli absenci systematického sběru dat, k němuž u mnoha jiných látek dochází. Dostupné omezené údaje o prevalenci každopádně naznačují, že tento trh je z hlediska hodnoty podstatně menší než u jiných, rozšířenějších látek, jako jsou opioidy, konopí, kokain nebo MDMA. V souladu s tím se předpokládá, že související problémy organizovaného zločinu, násilí a pouličního prodeje nebo negativní dopady na mezinárodní rozvoj a bezpečnost jsou poměrně malé. Obecně z onoho mála dostupných údajů vyplývá, že užívání psychedelických látek a související kriminální chování má jen minimální podíl na zvyšujících se rozpočtech represivních složek a k počtu zatčených nebo uvězněných.

I když je neregulovaný trh s psychedeliky menšího rozsahu, lidé byli a stále jsou kriminalizováni a někdy i vězněni za výrobu, obchodování, distribuci a držení/užívání psychedelik. To může mít celoživotní nebo dokonce mezigenerační negativní dopady. Kriminalizace některých psychoaktivních rostlin měla v minulosti značný negativní dopad na komunity původních obyvatel v důsledku represivního vymáhání práva a související stigmatizace. Tyto komunity byly utlačovány zákazy tradičního užívání psychedelik a tím záměrně separovány od svých náboženských tradic a rituální praxe.⁴¹ Existuje řada případů, kdy byli jednotlivci zatčeni a stíháni za držení nebo dovoz psychedelik za účelem užití při náboženských rituálech.⁴² Navíc stigmatizace vyvolaná zákazy vytvořila v prostředí uživatelů psychedelik překážky týkající se odpovědnosti, vzdělávání a budování komunity. To se týká zejména nebelošských komunit, které byly širší prohibicí neúměrně zasaženy.⁴³ Pro tyto komunity zvýšená hrozba kriminalizace znamená, že jim obecně chybí nejen bezpečný fyzický prostor pro užívání psychedelik, ale také bezpečný politický prostor umožňující se veřejně zasazovat o začlenění do diskuse o psychedelikách (*viz Začlenění sociální spravedlnosti, rovného přístupu a lidských práv do návrhů veřejných politik*, s. 57).⁴⁴

Nižší riziko neznamená riziko nulové a neregulovaná výroba a distribuce může rizikovost psychedelik zvýšit.

Vnímaná rozšířenost užívání psychedelik mezi privilegovanějšími demografickými vrstvami, relativně nízké negativní zdravotní dopady spojené s nelegálním užíváním a relativně nízké negativní sociální dopady spojené s nelegálním trhem do jisté míry vysvětlují, proč má užívání psychedelik pro policii a bezpečnostní složky při vymáhání práva nízkou prioritu ve srovnání s jinými běžně užívanými nelegálními látkami.⁴⁵ Je pozoruhodné, že v rozporu s touto relativně nízkou prioritou jsou psychedelika v mezinárodních i většině národních klasifikacích řazena do kategorie látek, které jsou považovány za *nejškodlivější*.

⁴¹ Jay, M., *Mescaline*, s. 40.; George, J. R., Michaels, T. I., Sevelius, J., & Williams, M. T. (2020), The psychedelic renaissance and the limitations of a White-dominant medical framework: A call for Indigenous and ethnic minority inclusion, *Journal of Psychedelic Studies*, 4(1), s. 4-15. <https://doi.org/10.1556/2054.2019.015>

⁴² Chacruna, Community Alert! Arrests and Encounters with Law Enforcement are Increasing. 29th September 2021 <https://chacruna.net/sacred-plant-law-enforcement-arrests-increasing/>; ICEERS, Ayahuasca Country-by-Country Legal information, Accessed: 27th July 2023 <https://www.iceers.org/adf/>

⁴³ Harvey, I., Why the Psychedelic Community is so White. Psymposia, 29th November 2016 <https://www.psymposia.com/magazine/why-the-psychedelic-community-is-so-white/>

⁴⁴ George, J. R., Michaels, T. I., Sevelius, J., & Williams, M. T. (2020), The psychedelic renaissance and the limitations of a White-dominant medical framework: *Journal of Psychedelic Studies*, 4(1), s. 4-15 <https://doi.org/10.1556/2054.2019.015>

⁴⁵ Navzdory poměrně nízké prioritě psychedelik ze strany policie a bezpečnostních složek existují historické i současné příklady přísných trestů za trestné činy spojené s výrobou, distribucí a obchodováním s psychedeliky. Viz například případ Caseyho Williama Hardisona z roku 2004.

Tyto klasifikace míry škodlivosti pak postrádají jakoukoli metodologii hodnocení rizik na základě vědeckých důkazů, takže nejsou odůvodnitelné ani v rámci vlastních, koncepčně omezených, definic.⁴⁶

Navzdory některým případům přísných trestů a občasným excesům v podobě náhle zvýšené aktivity bezpečnostních složek u určitých drogových trhů je nízká prioritizace vymáhání práva v souvislosti s psychedeliky vlastně docela zarážející. Například v Anglii a Walesu bylo v roce 2019 za držení nebo distribuci LSD odsouzeno pouze 18 osob (což představuje 0,05 % všech drogových trestných činů zaznamenaných v tomto roce).⁴⁷ Srovnajte tato čísla s heroinem (LSD i heroin patří do kategorie A, roční prevalence užívání heroínu je dvakrát vyšší než u LSD), za který bylo odsouzeno 4420 osob, nebo amfetaminy (látky kategorie B, které ročně užije podobné množství lidí jako LSD), za něž bylo odsouzeno 1039 osob.⁴⁸

Nižší riziko však neznamena riziko nulové a je jisté, že neregulovaná výroba a distribuce může rizikovitost psychedelik zvýšit. Mezi rizika prohlubovaná prohibicí patří ředění dalšími příměsemi, klamavý prodej rizikovějších náhražek, neznámý obsah účinné substance, absence informací o dávkování obecně, zvýšený sklon užívat v prostředí bez dohledu, bez zdravotních a záchranných služeb a také kontakt uživatelů s trhy s jinými psychoaktivními látkami. Poučným příkladem je pronikání látek typu NBOMe, potentní a vysoce toxické skupiny syntetických fenetylaminů, které se mohou klamně prodávat jako LSD.⁴⁹ Dále prohibice brání přístupu ke kvalitním *harm reduction* informacím a službám, což zvyšuje riziko pro jednotlivé uživatele. Prohibice činí všechny psychoaktivní látky méně bezpečnými, a to z jakéhokoli úhlu pohledu. (viz **Rizika psychedelik a důsledky pro veřejnou politiku**, s. 45).

⁴⁶ LSD, DMT a psilocybin jsou podle úmluvy OSN zařazeny do seznamu 1, ve Spojeném království do třídy A a v USA do seznamu 1.

⁴⁷ Ministry of Justice (2022), Criminal Justice System Statistics quarterly: December 2021 <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-justice-system-statistics-quarterly-december-2021> představuje nejnovější statistiky trestního soudnictví za rok bez období restrikcí během pandemie COVID, které mohlo zkreslit výstupy z vymáhání práva.

⁴⁸ Ministry of Justice (2022), Criminal Justice System Statistics quarterly: December 2021. <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-justice-system-statistics-quarterly-december-2021>

⁴⁹ Zawilska, J., Kacela, M., Adamowicz P. (2020), NBOMes-Highly Potent and Toxic Alternatives of LSD. *Frontiers in Neuroscience*. 14(78) <https://doi.org/10.3389/fnins.2020.00078>; Suzuki, J., Poklis, J., Poklis, A. (2014), „My friend said it was good LSD“: A suicide attempt following analytically confirmed 25I-NBOMe ingestion, *Journal of Psychoactive Drugs*. 46(5) s. 379-382. <https://doi.org/10.1080/02791072.2014.960111>; United Office on Drugs and Crime (2019), *World Drug Report 2019: Book 5, Cannabis and Hallucinogens* [wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_5_CANNABIS_HALLUCINOGENS.pdf](https://www.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_5_CANNABIS_HALLUCINOGENS.pdf).

Kdo užívá psychedelika?

Celosvětové údaje o užívání psychedelik, jak je uvádí Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC), vycházejí z hlášení jednotlivých členských států a ve srovnání s daty dostupnými u většiny ostatních psychoaktivních látek jsou poměrně chudá. Mnoho států o psychedelikách buď žádné údaje neposkytuje, nebo nabízí jen data o širší skupině halucinogenů (která obecně zahrnuje vedle klasických psychedelik také ketamin, PCP a další), bez možnosti rozlišení dle konkrétní substance. Většina dat o prevalenci užívání psychedelik podle jednotlivých látek se týká dvou nejrozšířenějších – LSD a hub rodu *Psilocybe* – přičemž tyto podrobné údaje pocházejí většinou ze Spojených států a Evropské unie. k O meskalinu a DMT máme vzhledem k historicky nízké míře užívání jen omezené údaje. Nemáme také specifická data o k ayahuasce.⁵⁰

Analýzy odpadních vod příležitostně zahrnovaly testování na LSD, ale jiná psychedelika nikoli. Tak či onak se jeho přítomnost nikdy nepotvrdila.⁵¹ Existují určitá data o zabavených látkách, především o LSD a DMT, ale ta z jsou přinejlepším chatrným ukazatelem vzorců spotřeby. Podle zprávy UNODC World Drug Report jsou celosvětová policejní a celní zadržení psychedelik relativně vzácná, i když v případě DMT rostou, zejména od roku 2016.⁵² Kolísání potence LSD na nelegálním trhu (mezi 10000 a 40000 dávkami na gram v) má navíc za následek značné výkyvy v ročních datech, která pak o skutečných změnách trhu mnoho nevyprávějí. V roce 2020 Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) uvedlo, že LSD, „látko, která byla v Evropě v posledních dvou desetiletích neobvyklá, se patrně stává dostupnější“, a přestože se „celkový počet záchytů LSD od roku 2010 více než zdvojnásobil... množství zabaveného LSD kolísá“.⁵³

V budoucnu by při tvorbě politik mohly významně pomoci vlády jednotlivých států, regionální orgány (zejména EMCDDA) a příslušné agentury OSN (UNODC, Mezinárodní úřad pro kontrolu drog, Světová zdravotnická organizace), pokud by systematicky shromažďovaly propracovanější a koordinovanější data o prevalenci a sledování zdravotního stavu pro vícero psychedelik. Dostupné údaje nicméně přesto ukazují na některé klíčové trendy.

⁵⁰ United Office on Drugs and Crime (2019), *World Drug Report 2019: Book 5, Cannabis and Hallucinogens* <https://wdr.unodc.org/wdr2019/en/cannabis-and-hallucinogens.html>.

⁵¹ Mastroianni, N., López-García, E., *et al.* (2017), Five-year monitoring of 19 illicit and legal substances of abuse at the inlet of a wastewater treatment plant in Barcelona (NE Spain) and estimation of drug consumption patterns and trends, *Science of the Total Environment* 609 <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.07.126>

⁵² United Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019), *World Drug Report 2019: Book 5, Cannabis and Hallucinogens* <https://wdr.unodc.org/wdr2019/en/cannabis-and-hallucinogens.html>.

⁵³ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) (2020), *European Drug Report: Trends and developments* https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2020_en

Psychedelika se užívají méně než ostatní psychoaktivní látky.

Podle EMCDDA je „celková míra prevalence užívání LSD a hub [rodu *Psilocybe*] v Evropě již řadu let obecně nízká a stabilní“.⁵⁴ Nejnovější národní průzkumy pro většinu zemí EU ukazují, že prevalence užití za poslední rok mezi mladými dospělými (15–34 let) se rovná nebo je nižší než 1 % jak u LSD, tak u hub *Psilocybe*. Existují některé výjimky v užívání hub *Psilocybe*, například Česko (2,7 % v roce 2021) a Finsko (2 % v roce 2021) a v užívání LSD například Irsko (2,4 % v roce 2019).⁵⁵ To je v kontrastu s celounijními údaji pro konopí (15,1 %), kokain (2,3 %) a MDMA (2,0 %).⁵⁶

Zatímco roční prevalence užívání je relativně nízká, celoživotní prevalence je vyšší, než by mnozí možná očekávali. V průzkumu National Survey on Drug Use and Health z roku 2021 uvedlo v USA 11,5 % osob starších 18 let, že někdy v životě užilo LSD (přibližně 30 milionů lidí).⁵⁷ Nejnovější údaje o užívání ostatních psychedelik v USA pocházejí z roku 2016, kdy alespoň jednou užilo houby rodu *Psilocybe* 9,3 %, meskalin 3,3 % a DMT 0,9 % osob.⁵⁸

Údaje pro Latinskou Ameriku jsou nedostatečné, nicméně některé z dostupných studií naznačují, že prevalence užívání psychedelik je v tomto regionu poměrně vysoká. Podle studie UNODC provedené mezi vysokoškolskými studenty v Kolumbii, Bolívii, Peru a Ekvádoru byla psychedelika (všechna dohromady) mezi studenty po konopí druhou nejrozšířenější psychoaktivní látkou.⁵⁹ Podle této studie se zvýšila celoživotní prevalence užití zejména u LSD, a to z 0,5 % v roce 2009 na 3,8 % v roce 2016.

⁵⁴ EMCDDA (2020), *European Drug Report: Trends and developments*
https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2020_en

⁵⁵ EMCDDA (2023), *Other drugs - the current situation in Europe (European Drug Report 2023)*,
https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/other-drugs_en.

⁵⁶ EMCDDA (2023), *Cannabis - the current situation in Europe (European Drug Report 2023)*,
https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/cannabis_en;
EMCDDA (2023), *Cocaine - the current situation in Europe (European Drug Report 2023)*,
https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/cocaine_en;
EMCDDA (2023), *MDMA - the current situation in Europe (European Drug Report 2023)*,
https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/mdma_en.

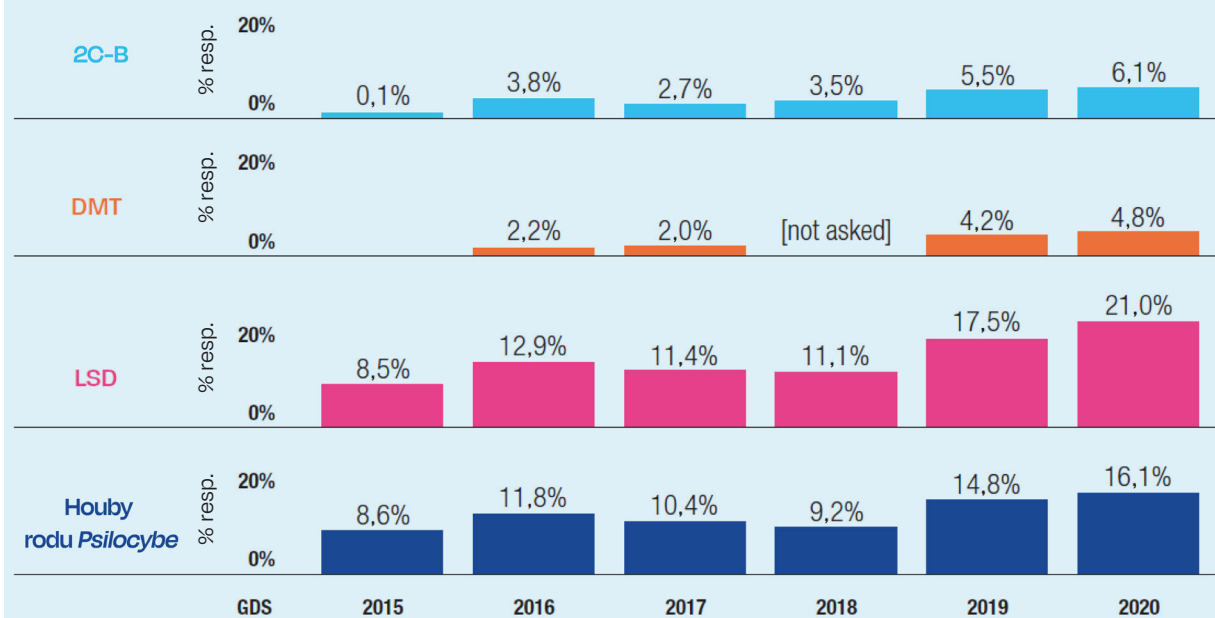
⁵⁷ Substance Abuse and Mental Health Service Administration (SAMHSA) (2023), *National Survey on Drug Use and Health: 2021*
<https://www.samhsa.gov/data/report/2021-nsduh-detailed-tables>.

⁵⁸ SAMHSA (2016), *Results from the 2016 National Survey on Drug and Health: Detailed tables*
<https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/NSDUH-DetTabs-2016/NSDUH-DetTabs-2016.pdf>

⁵⁹ UNODC (2017), *III Estudio epidemiológico andino sobre consumo de drogas en la población universitaria, Informe Regional 2016*
https://www.unodc.org/documents/peruandecuador/Informes/Otros/Informe_Universitario_Regional.pdf.

Tabulka 2

Užití psychedelik a dalších vybraných psychoaktivních látek v posledních 12 měsících (celosvětově)

Převzato a upraveno z Global Drug Survey (2020) a Psychedelics Key Findings Report (2020)⁶⁰

Frekvence užívání psychedelik je obecně nižší než u jiných psychoaktivních látek.

Podle dostupných údajů je frekvence užívání LSD a hub *Psilocybe* nižší než například u kokainu, alkoholu nebo konopí. V průzkumu Global Drug Survey v roce 2020 uvedlo 83,5 % uživatelů LSD a 89,6 % uživatelů hub rodu *Psilocybe*, že danou látku užíli ne více než desetkrát za rok. Pouze jednou ročně užílo LSD 22,3 % osob a houby rodu *Psilocybe* 34,1 % osob. Méně než 2 % uživatelů mělo za rok jednu z látek více než padesátkrát.⁶¹

Zdá se, že užívání psychedelik v posledních letech stoupá.

V EU zůstává prevalence užití za poslední rok u všech sledovaných psychedelik relativně stabilní. Ovšem zdá se, že ve Spojených státech roste prevalence užití LSD. Zatímco v roce 2015 užílo LSD alespoň jednou za poslední rok 0,5 % osob, v roce 2018 to už bylo 0,9 % osob. Od roku 2018 však prevalence užití zůstává stabilní na úrovni těsně pod 1 %.⁶²

⁶⁰ Global Drug Survey (2020), GDS 2020 Psychedelics Key Findings Report <https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2021/03/GDS2020-Psychedelics-report.pdf>

⁶¹ Winstock, A., et al (2021), *GDS 2020 - Psychedelics key findings report* (Global Drug Survey) <https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2021/03/GDS2020-Psychedelics-report.pdf>.

⁶² SAMHSA (2019), National Survey on Drug Use and Health: 2018 <https://www.samhsa.gov/data/report/2018-nsduh-detailed-tables>; SAMHSA (2023), National Survey on Drug Use and Health: 2021 <https://www.samhsa.gov/data/report/2021-nsduh-detailed-tables>.

Global Drug Survey poskytuje užitečný pohled na užívání psychedelik u samovýběrového online vzorku převážně mladší populace (průměrný věk 27 let). Více než polovina účastníků uvedla užívání nelegálních látek v uplynulém roce. Výsledky tohoto výzkumu, které jsou vidět v tabulce 2, odrážejí data z USA a ukazují na všeobecný nárůst užívání psychedelických látek v pětiletém období od roku 2015 do roku 2020.

Užívání je nejvyšší mezi mladými dospělými

V roce 2021 užily v USA 3 % mladých lidí ve věku 18–25 let LSD během uplynulého roku, což je třikrát více než celonárodní průměr. Pro srovnání byla ve stejném roce prevalence užívání LSD 0,6 % u osob starších 26 let.⁶³ Užívání mezi osobami ve věku 18–25 let se zvýšilo od roku 2022, kdy prevalence dosahovala z 1,8 %.⁶⁴ Zůstává však nižší než v 90. letech, kdy užívání LSD mezi 17–18letými dosahovalo 5–9 % až do roku 2003, kdy rychle pokleslo na 2 %.⁶⁵

Psychedelika jsou častěji užívána mezi lidmi, kteří užívají i jiné psychoaktivní látky, často v kombinaci s nimi, a lidmi, kteří pravidelně navštěvují noční kluby

Podle EMCDDA jsou „v průzkumech [klubové populace] zjištěny podstatně vyšší odhady prevalence užívání [hub rodu *Psilocybe*] než v průzkumech obecné a školní populace.“⁶⁶ Užívání psychedelik mezi návštěvníky nočních klubů je navíc vyšší u těch, kteří užívají i jiné psychoaktivní látky. Anglický průzkum z roku 2000 zjistil, že 24 % návštěvníků nočních klubů někdy užilo houby rodu *Psilocybe* (ve srovnání s 11 % běžné populace). U těch, kteří užívali i jiné látky, se tento podíl zvýšil na 44 %.⁶⁷ V novějším průzkumu Global Drug Survey z roku 2022 byla zjištěna podobná souvislost mezi četností návštěv nočních klubů a uváděnou prevalencí užívání psychedelik.⁶⁸

⁶³ SAMHSA (2023), National Survey on Drug Use and Health: 2021
<https://www.samhsa.gov/data/report/2021-nsduh-detailed-tables>.

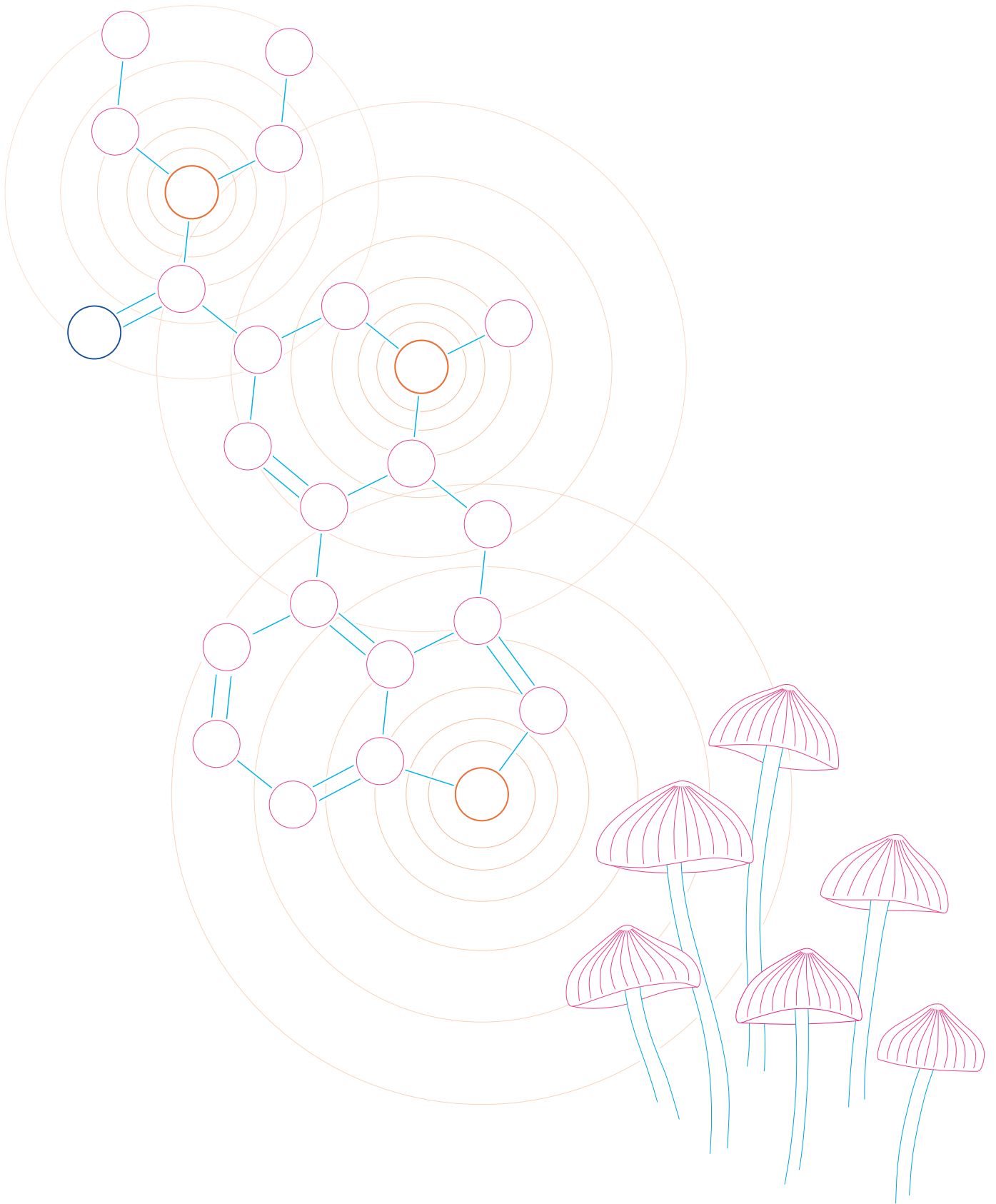
⁶⁴ SAMHSA (2020), National Survey on Drug Use and Health:2019 - Detailed Tables
<https://www.samhsa.gov/data/report/2019-nsduh-detailed-tables>.

⁶⁵ UNODC (2019), World Drugs report, Book 5: Cannabis and hallucinogens
[wdr.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_5_CANNABIS_HALLUCINOGENS.pdf](https://www.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_5_CANNABIS_HALLUCINOGENS.pdf)

⁶⁶ EMCDDA (2006), Hallucinogenic Mushrooms: an emerging trend case study
https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/406/TP_Hallucinogenic_mushrooms_107298.pdf.

⁶⁷ EMCDDA (2006), Hallucinogenic Mushrooms: an emerging trend case study
https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/406/TP_Hallucinogenic_mushrooms_107298.pdf.

⁶⁸ Winstock, A., et al (2022) 2022 Drug Trend Report: Time, Music, Clubbing, Age, and Diet
https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2022/02/2022WowReport_Final.pdf

Otázkou zůstává, jaká míra rizika
ospravedlňuje určitou formu
regulačního zásahu ze strany státu
a jaké jsou praktické možnosti
takových zásahů při široké škále
vzorců užívání.

3

Jak přemýšlet o regulaci psychedelik

Je psychedelická reforma výzvou pro přemýšlení o veřejném zdraví?

Etická a na důkazech založená protidrogová politika by měla snižovat rizika jak pro uživatele psychoaktivních látek, tak pro celou společnost. U psychedelik, stejně jako u všech psychoaktivních látek, to znamená identifikovat rizika s nimi spojená, ať už vychází z jejich farmakologie, nebo souvisejí se specifickým chováním při užívání a proměnnými týkajícími se prostředí (např. nelegální nabídky), a prozkoumat, jak by je bylo možné snížit nebo eliminovat.

Psychedelika však zpochybňují některé klíčové předpoklady konvenčního smýšlení o protidrogové politice v oblasti veřejného zdraví. Dokonce i mezi zastánci regulace se přínosy psychoaktivních látek málokdy berou v úvahu ve stejné míře jako rizika. Částečně je to způsobeno zakořeněnou tendencí v rámci výzkumu psychoaktivních látek (včetně alkoholu) odsouvat otázky potěšení na druhou kolej. Odráží to také názor, že úlohou státu je především předcházet známým škodám, spíše než se angažovat v propagaci přínosů nebo potěšení, která mohou tyto látky přinést.

V případě dobře prokazatelných terapeutických přínosů jsou argumenty pro usnadnění přístupu k psychedelikům silné a zapadají i do zavedených struktur lékařských institucí. K obhajobě méně hmatatelných a mnohem subjektivnějších duchovních přínosů nebo zlepšení životní pohody, nemluvě o potenciálních přínosech prostého požitku, je však mnohem těžší takové argumenty definovat.

To je problém pro protidrogovou politiku obecně, ale v souvislosti s psychedeliky vyvstávají obzvláště zajímavé otázky. Rizika spojená s užíváním psychedelik, zejména při dodržení některých základních bezpečnostních opatření, jsou relativně malá (*viz Přehled hlavních rizik spojených s užíváním psychedelik a jejich důsledků pro veřejnou politiku*, s. 48), zatímco přínosy mohou být významné. V souvislosti s psychedeliky je poměr rizik a přínosů celkově neobvykle pozitivní, možná až do té míry, že by mohl narušit tradiční uvažování o psychoaktivních látkách v oblasti veřejného zdraví, které obvykle klade největší důraz na umírněnost, prevenci a abstinenci. Jinými slovy, pokud mohou psychedelika zlepšit zdraví a pohodu jednotlivců, a dokonce i širších komunit, nebylo by racionální požadovat regulovaný legální přístup pro více, nikoli méně lidí?

Tato vpravdě kacířská myšlenka s sebou nese řadu výhrad. Navzdory možným výhodám plynoucím ze zvýšení prevalence užívání to neznamená, že by se mělo podporovat nemírné nebo vysoce rizikové užívání jednotlivci (ať už je definováno jakkoli). Uznat, že nárůst užívání psychedelik v určitých kontextech nemusí být nutně škodlivý (jak by se dalo předpokládat například u alkoholu nebo kouření), není totéž jako aktivně jej obhajovat. Toto prosté uznání může samo o sobě stačit k tomu, aby se myšlení přeorientovalo. I v případě, kdy není deklarovaným cílem maximalizace prospěchu, by se politika měla oprostít od svého historického zaujetí drastickým snižováním prevalence v populaci, a naopak se zaměřit na omezení rizikovějšího užívání a podporu bezpečnějšího a zodpovědnějšího užívání. Maximalizace přínosů je oproti tomu spíše společenskou nebo komunitní odpovědností než úkolem regulačních orgánů.

Otázkou zůstává, jaká míra rizika ospravedlňuje určitou formu regulačního zásahu ze strany státu a jaká je praktická stránka takových zásahů v rámci široké škály uživatelských chování.

Motivace k užívání psychedelik

Vzhledem k jejich roli při utváření uživatelského chování a souvisejících rizik a škod je třeba zohlednit při tvorbě politiky a regulace i motivace k užívání psychedelických látek.

Tyto motivace se často překrývají – člověk může například usilovat o duchovní vhled a zároveň doufat, že si zážitek užije, nebo může mít z užívání psychedelik v rekreačním prostředí terapeutický či duchovní prospěch –, takže není možné vytvořit jednoduchou typologii důvodů, proč lidé psychedelika užívají. Zatímco dohady a mýty kolem motivací jsou velmi rozšířené, systematický výzkum je omezený a výsledky průzkumů jsou nevyhnutelně ovlivněny formulací a způsobem kladení otázek. Nedávno provedené analýzy nicméně naznačují, že uživatelé psychedelik se přiklánějí k jiným motivacím než uživatelé ostatních psychoaktivních látek. Formální lékařské nebo terapeutické užívání v klinickém prostředí, o němž můžeme hovořit s větší jistotou, tvoří jen nepatrný zlomek celkové spotřeby. Drtivá většina lidí užívá psychedelika neformálně, a to buď pro zvýšení vnímavosti a hledání potěšení v rekreačním kontextu (častěji v nízkých až středních dávkách), nebo z osobních, duchovních, náboženských či terapeutických důvodů.

Malý britský průzkum ($n=174$) mezi lidmi užívajícími houby rodu *Psilocybe* (provedený během krátkého období, kdy byly legálně dostupné k prodeji (viz [Houby rodu *Psilocybe*: případová studie ze Spojeného království](#), s. 113) zjistil, že mezi motivy k užívání se na prvním místě umístily „pro zábavu“, „kvůli halucinacím“ a „ke změně perspektivy“.⁶⁹ Regulace by však měla reagovat i na méně prozkoumané motivace. Například Kettner a kol. ($n=1967$) zjistili, že oproti užívání konopných drog směřují důvody pro užívání psychedelik spíše k touze po „rozšíření vědomí“, „duchovnímu prožitku“ a „prožití přírody“.⁷⁰

Kazmarek zjistil, že motivace k užívání DMT se v průběhu času mění, zejména se jedná o „pohodlí“ (kvůli jeho krátkodobým účinkům), přičemž počáteční užívání bylo často vyvoláno zvědavostí.⁷¹ V Global Drug Survey z roku 2019 ($n>5000$) se „zvědavost“ skutečně umístila jako nejčastější motivace, přičemž 91 % účastníků ji označilo za důležitou. Související důvody, jako jsou rozšíření mysli, poznání sebe sama, hlubší pochopení světa a větší duchovní porozumění byly uváděny častěji než jednoduše definovaná „rekreace/zábava“.⁷²

⁶⁹ Riley, S., Blackman, G. (2008), *Between Prohibitions: Substance Use and Misuse*, 43(1) <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10826080701772363>.

⁷⁰ Kettner, H., Mason, N. L., Kuypers, K.P.C. (2019), Motives for Classical and Novel Psychoactive Substances Use in Psychedelic Polydrug Users. *Contemporary Drug Problems*, 46(3) pp.304-20. <https://doi.org/10.1177/0091450919863899>

⁷¹ Kazmarek, T. (2020), *Intrinsic Motivations and perceived benefits of US menes for taking dimethyltryptamine*. (Doktorská disertační práce, Walden University) <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/8550/#:~:text=Study%20results%20indicated%20that%20>.

⁷² Global Drug Survey (2019), *GDS key findings report 2019* <https://www.globaldrugsurvey.com/gds-2019/>

Tato zjištění se potvrdila i v průzkumu mezi americkými vysokoškolskými studenty z roku 2013, kde 92 % uvedlo „zvědavost“, následovanou „dosažením mystického zážitku“, „introspekci“ a „zvýšením kreativity“.⁷³ Pozoruhodné je, že potenciálně více znepokojivé motivace, jako je „zvládnání stresu“ a „únik z reality“, které jsou u jiných psychoaktivních látek obvykle spojovány se zvýšeným rizikem problémového užívání a závislosti, dosáhly mnohem nižšího skóre.⁷⁴

Podrobněji se dále věnujeme třem širokým a navzájem se překrývajícím kategoriím motivací k užívání psychedelik a uvádíme příklady toho, jak by se měly odrážet v regulaci (viz **Návrhy způsobů regulace**, s. 71).

Rekreační

Relativně omezené dostupné údaje z průzkumů naznačují, že značná většina užívání psychedelik se odehrává v rekreačním/komunitním prostředí a je motivována zvědavostí, posílením vnímavosti a hledáním potěšení (vedle potenciálního osobního rozvoje, zlepšení životní pohody a duchovního přínosu). Regulace maloobchodního prodeje psychedelik nebo jejich užití pod dohledem zde slouží ke snížení rizika prostřednictvím udělování licencí prodejcům a místům prodeje, zajištění kontroly bezpečnosti a kvality všech prodávaných psychoaktivních přípravků, vymáhání dodržování kontroly dostupnosti (omezení věku, bezpečné prostředí pro užívání) a zajištění přístupu k relevantním tematickým informacím umožňujícím odpovědné užívání (ať už v rámci občanské společnosti a komunitních skupin, na obalech produktů v místě prodeje, nebo od vyškolených prodejců).

Léčebné/terapeutické

Binární rozlišení mezi léčebným a neléčebným užíváním je problematické, když uvážíme, že většina lidí, kteří psychedelika užívají, uvádí motivace smíšené. Zejména pokud vezmeme v úvahu níže uvedenou skupinu motivací zaměřených na zvýšení celkové osobní pohody (tzv. *wellbeing* nebo *wellness*), značně se zkomplikuje uvažování o tom, jak problematice očekávání spotřebitelů, prezentace jednotlivých látek včetně schválených prohlášení o jejich účinku, marketingu apod. porozumět a jak s těmito aspekty naložit v praxi.

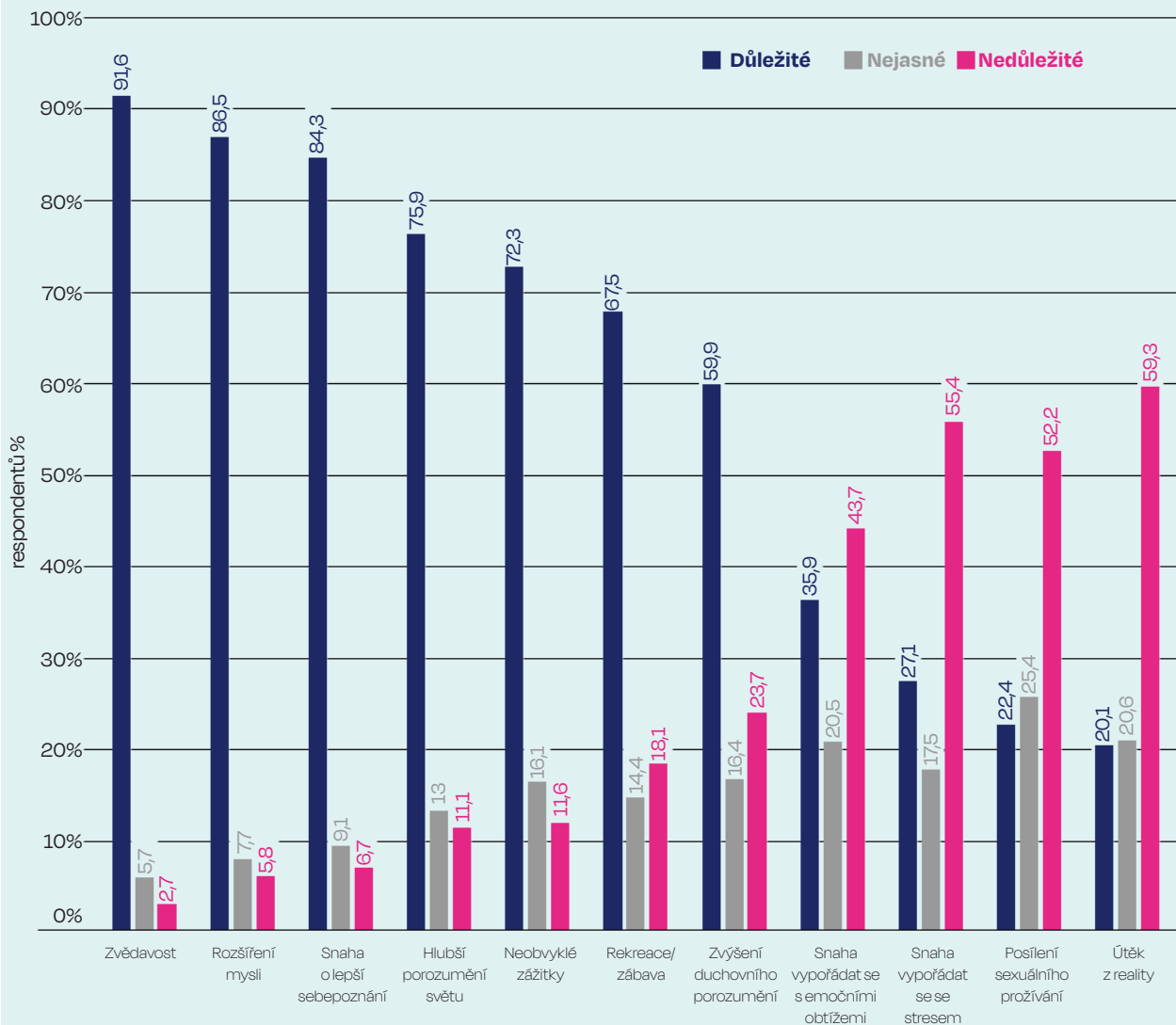
Vymezení potřeby formální lékařské péče jako motivace k užívání se jeví jako nejsnazší, protože probíhá v rámci definovaných parametrů již existujících (a vysoce regulovaných) klinických kontextů, kde se předepisují léky dle konkrétní diagnózy či indikace, téměř vždy za přítomnosti certifikovaných zdravotnických pracovníků.

⁷³ Hallock, R., Dean, A., Knecht, Z., et. al. (2013), A survey of hallucinogenic mushroom use, factors related to use, and perceptions of use among college students, *Drug and Alcohol Dependence*. 130 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23265089/>

⁷⁴ Global Drug Survey (2019), *GDS key findings report 2019* <https://www.globaldrugsurvey.com/gds-2019/>; Winstock, A. citováno v Daly, M. Psychedelic use on the rise and Gen Z seeks to „enhance connectedness“, *Vice* 15. září 2021 <https://www.vice.com/en/article/epn35p/psychedelic-use-on-the-rise-as-gen-z-tries-to-enhance-connectedness>.

Tabulka 3

Význam různých motivací pro užívání psychedelik v průběhu života [Na globálním vzorku n > 5000]

Převzato z Global Drug Survey (2017), GDS Key Findings Report. ⁷⁵

⁷⁵ Global Drug Survey (2017), GDS Key findings report 2017, https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/themes/globaldrugsurvey/results/GDS2017_key-findings-report_final.pdf

Neformální léčbu, včetně samoléčby, je mnohem obtížnější definovat, a to i vzhledem k neotřím hranicím a překrývání s duchovními motivy (viz níže). Nicméně potřeba určité regulace zaměřené na mechanismy ochrany spotřebitele je zřejmá, zejména pokud se týká komerční činnosti či jiných typů transakcí. Tvrzení o léčebných účincích maloobchodních psychedelických produktů nebo služeb by měla podléhat stejným požadavkům na důkazy, evaluaci a regulaci jako jiné léky a léčebné postupy. Podobně to platí i pro poskytovatele služeb a osoby, které uživatele doprovázejí. Touha užívat psychedelika jako formu terapie k řešení emocionálních, psychologických nebo duševních stavů je pochopitelná. Nicméně regulační systém musí zvážit, jaká pravidla zajistí odpovědné chování, aby se zabránilo tomu, že poskytovatelé budou uvádět nepravdivá nebo neprokázaná tvrzení, zneužívat zranitelné osoby nebo nabízet rizikové služby bez odpovídajícího školení nebo záruk. Případná tvrzení o terapeutickém účinku, zejména, když se týká specifické diagnózy, by rovněž měla být předmětem regulace, aby se zabránilo zneužívání nebo klamání spotřebitelů, které by mohlo způsobit přímou nebo nepřímou újmu (viz **Regulace psychedelik ve Spojených státech**, s. 117).

Duchovní/wellbeing

Tato třetí skupina, která se někdy překrývá s užíváním pro léčebné a rekreační účely, zahrnuje širší soubor motivací, mezi které patří osobní zkoumání a růst, snahu o celkové fyzické i duševní zdraví a (ještě obtížněji definovatelné) duchovní motivace, které mohou zahrnovat rituální nebo obřadní praktiky.

Na rozdíl od individuálního užívání nebo užívání v kontextu komunitní podpory může tato motivace vést k vyhledávání formálně vedeného užívání psychedelik s průvodcem nebo užívání pod dohledem. Pokud vedení probíhá formou individuálních nebo skupinových sezení nabízených na komerčním nebo transakčním základě (i pokud jsou neziskové), může být nutná regulace osob taková sezení poskytujících, aby byly zajištěny základní povinnosti poskytnuté péče, etického chování a ochrany účastníků. I když v mnoha jurisdikcích existují výjimky pro stávající náboženské a domorodé užívání, měla by být regulace formulována tak, aby se zabránilo (potenciálnímu nebo již existujícímu) zneužívání takových výjimek oportunistickými subjekty (viz **Ochrana náboženského a domorodého užívání**, s. 62).

Rizika psychedelík a důsledky pro veřejnou politiku

Východiskem této diskuse je, že veškerá rizika spojená s užíváním psychoaktivních látek a jejich nabídkou na trhu se v rámci prohibice zvyšují a lze je výrazně zmírnit cílenými regulačními zásahy v kombinaci s politikou zaměřenou na veřejné zdraví a snižování škod. Historicky byla rizika psychoaktivních látek úzce a příliš zjednodušeně definována do abecedních (A, B, C) nebo jednociferných (1–4) žebříčků. Tyto žebříčky se pak běžně převáděly do odstupňované hierarchie právních sankcí, přičemž přísnější tresty byly stanoveny pro psychoaktivní látky považované za škodlivější nebo s vyšším potenciálem závislosti. Neexistují však žádné konzistentní důkazy o tom, že by přísnější sankce byly spojeny s nižší mírou užívání.

Rizika psychedelík jsou stejně jako u všech psychoaktivních látek významně ovlivněna dávkováním, způsobem užití, souběžným rizikovým chováním, jako je užívání více psychoaktivních látek, a dalšími faktory souvisejícími s fyzickým a duševním zdravím (včetně některých genetických faktorů) (viz **tabulka 4**, s. 48). V literatuře o psychedelických látkách byla zvláštní pozornost věnována roli emočního a psychického stavu konzumenta (nazývaného *set*) a prostředí, v němž je látka užívána (*setting*); (viz s. 47). Vzhledem k této komplexitě jsou zjednodušené číselné nebo abecední žebříčky škodlivosti psychoaktivních látek fakticky nepoužitelné a je nutné se zabývat jednotlivými případy jejich užívání, resp. konkrétními lidmi užívajícími různá psychedelika různými způsoby.

V poslední době vědci vytvořili sofistikovanější systémy hodnocení škodlivosti psychoaktivních látek dle mnoha kritérií. V těchto žebříčcích, které řadí psychoaktivní látky podle škod souvisejících s jejich užíváním, se psychedelika (konkrétně LSD a psilocybin) nacházejí na samém konci nebo v jeho blízkosti.⁷⁶ Přehled Global Drug Survey nabízí způsob, jak lze na rizika spojená s užíváním psychedelík nahlížet. Např. dle jednoho z ukazatelů uvádějícího procento lidí, kteří v souvislosti s užitím určité látky museli vyhledat lékařskou pomoc, se houby rodu *Psilocybe* konzistentně objevovaly nejnižze ze všech uvedených látek (0,6 % respondentů). LSD se umístilo o něco výše, ale stále při spodní hranici škály (1 % respondentů).⁷⁷

⁷⁶ Nutt D.K., King L.A., Phillips L.D. (2010), Drug harms in the UK: A multicriteria decision analysis, *Lancet*. 376(9752) pp.1558-65 [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(10\)61462-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(10)61462-8); van Amsterdam, J., Opperhuizen, A., Koeter, M., et. al. (2010), Ranking the harm of alcohol, tobacco and illicit drugs for the individual and the population. *European Addiction Research*. 16(4) s. 202-7. <https://karger.com/ear/article-abstract/16/4/202/119853/Ranking-the-Harm-of-Alcohol-Tobacco-and-Illicit?redirectedFrom=fulltext>; van Amsterdam J., Nutt, D., Phillips, L., van den Brink W. (2015), European rating of drug harms. *Journal of Psychopharmacology*. 29(6) pp.655-60 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269881115581980>; Taylor M, Mackay K, Murphy J. et. al. (2012), Quantifying the RR of harm to self and others from substance misuse: results from a survey of clinical experts across Scotland, *BMJ Open*. 2(4) <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2011-000774>; Bonomo, Y., Norman, A., Biondo, S. et. al. (2019), The Australian drug harms ranking study. *Journal of Psychopharmacology*. 33(7) s. 759-68. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269881119841569>; Bonnet, U. et. al. (2020), Ranking the harm of psychoactive drugs including prescription analgesics to users and others - A perspective of German addiction medicine experts, *Frontiers in Psychiatry*, 26 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269881119841569>.

⁷⁷ Nízké hodnocení hub *Psilocybe* je částečně způsobeno obecně nižší frekvencí užívání ve srovnání s jinými psychoaktivními látkami. Při interpretaci těchto údajů je také třeba určité opatrnosti, protože psychedelika se běžně užívají v kombinaci s jinými drogami. Viz Winstock, A., et. al. (2022), *GDS 2021 Key Findings Report (Global Drug Survey)* https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2021/12/Report2021_global.pdf.

Navzdory těmto zjištěním systémy právní klasifikace obecně řadí psychedelika do nejvyšších, nejpřísněji regulovaných kategorií spojených s neškodlivějším nebo nejrizikovějším užíváním, což následně poněkud paradoxně brání dalšímu výzkumu, který by do otázky přínosů a rizik této skupiny látek mohl vnést další světlo.

Tyto studie samozřejmě potvrzují, že užívání psychedelických látek není zcela bez rizika. Psychedelika však vykazují pozoruhodný kontrast – oproti stimulantům a tlumivým látkám (a vlastně i oproti většině ostatních „halucinogenů“ v širším slova smyslu), a to zejména v tom, že chybí důkazy o souvislosti mezi jejich užíváním a závislostí či úmrtím v důsledku předávkování.⁷⁸ To neznamená, že by užívání psychedelik nikdy nikomu neuškodilo, ale spíše že tato dvě zdravotní rizika, která odjakživa dominovala veřejnému diskurzu o škodlivosti psychoaktivních látek, se psychedelik týkají jen velmi okrajově anebo vůbec. Třetí hrozba běžně spojovaná s užíváním psychoaktivních látek souvisí s ohrožením duševního zdraví celkově. Ta v souvislosti s psychedeliky existuje. Historické pokusy využívat účinky psychedelik jako analogický model psychózy sice byly široce zpochybněny, ale riziko akutního psychického šoku – na spektru od přechodného *bad tripu* (náročné zkušenosti) až po dlouhodobější psychické trauma, jako je např. přetrvávající porucha vnímání po užití halucinogenu (HPPD) –, je reálné, třebaže relativně vzácné.⁷⁹

I když je snadné konstatovat, že rizika psychedelik jsou nižší než u většiny ostatních psychoaktivních látek nebo jejich skupin, je také důležité mít se na pozoru před přílišným zobecňováním rizik při tvorbě podrobnější politiky. Existuje velké množství psychedelických látek a přípravků, celá řada motivací k jejich užívání, rozdíly v individuální zranitelnosti a mnoho rozdílných kulturních kontextů a prostředí, v nichž se užívají. Ty jsou spojeny s řadou rizik a veřejněpolitická opatření musí být pragmatická a flexibilní, aby tuto rozmanitost zohlednila.

V souvislosti s touto příručkou je důležité poznamenat, že literatura o rizicích spojených s psychedeliky byla historicky silně zaměřena na LSD, zatímco DMT, meskalinu a psilocybinu se věnovalo relativně méně pozornosti. Tyto nedostatky však rychle mizí díky novému a stále probíhajícímu výzkumu psilocybinu a ayahuascy.

⁷⁸ Nichols, D.E. (2016), Psychedelics, *Pharmacological Review*. 68(2) s. 264-355. <https://doi.org/10.1124/pr.115.011478>; Winstock, A., Karr, S., Borschmann, R. (2014), Dimethyltryptamine (DMT): prevalence, user characteristics and abuse liability in a large global sample, *Journal of Psychopharmacology*. 28(1) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24284475/>.

⁷⁹ Prideaux, E. (2023), HPPD, 'Flashbacks', and the Problem of Psychedelic Anxiety <https://psychedelic.support/resources/hppcd-flashbacks-and-the-problem-of-psychedelic-anxiety/>.

Set a setting

Charakteristickým rysem psychedelik, který je odlišuje od jiných látek, je, že jejich potenciální účinky jsou mnohem více závislé na tzv. *setu a settingu*. Psycholog Timothy Leary, který tyto dva úzce související a často pospolu užívané termíny poprvé definoval, měl za to, že *set a setting* jsou nejdůležitější ze všech faktorů, které ovlivňují směr, jímž se bude psychedelický zážitek ubírat.⁸⁰

Set se týká psychického stavu jedince a zahrnuje např. očekávání, intenci (záměr), náladu a osobnost, jakož i již přítomné psychologické faktory. *Setting* je kontext prostředí, v němž osoba psychedelika užívá.⁸¹

Dobrá nálada a pozitivní prostředí tedy zvyšují pravděpodobnost pozitivního a příjemného zážitku, a naopak pocit úzkosti a užívání v nepříjemném nebo nedostatečně bezpečném prostředí zvyšuje pravděpodobnost negativního a náročného zážitku. Je proto nezbytné, aby informace o důležitosti *setu a settingu* byly součástí všech informačních materiálů pro uživatele psychedelik, které mají za cíl snižování škod (*harm reduction*). Potenciální uživatelé se tak mohou informovaně rozhodnout, zda je pro ně psychedelická zkušenost v daném okamžiku vhodná.

Set a setting jsou považovány za klíčové faktory také v současném lékařském výzkumu psychedelik a jsou tedy patřičně zohledňovány.⁸²

Domorodá společenství se při tradičním užívání psychoaktivních rostlin a hub dlouhodobě tímto principem zabývají a součástí jejich rituální praxe je kromě mnoha jiných prvků i příprava: např. půst, modlitba nebo zpěv před obřadem nebo během něj.⁸³ Stále častější užívání psychedelik v podobném *settingu* znamená, že stále více lidí užívá určitá psychedelika v kontextech, s nimiž je spojena určitá tradice, což pravděpodobně zvyšuje celkový bezpečnostní profil takového užití.

⁸⁰ Leary T, Litwin G, Metzner R. (1965), Reactions to psilocybin administered in a supportive environment, *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 137, s. 561-573 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/14087676/>.

⁸¹ Hartogsohn, I. (2017), Constructing drug effects., *Drug Science, Policy and Law: A history of set and setting*, *Drug Science, Policy and Law*. 3 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2050324516683325>; Carhart-Harris, R.L., Roseman, L. et. al. (2018), Psychedelics and the essential importance of context, *Journal of Psychopharmacology*. 32(7) pp.725-731 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0269888118754710?journalCode=jopa>

⁸² Devenot, N., et. al. (2022), Psychedelic identity shift: *Kennedy Institute of Ethics Journal: A critical approach to set and setting*. 32(4). s. 359-399 <https://doi.org/10.1353/ken.2022.0022>.

⁸³ Beyer S.V. (2010), *Singing to the Plants: S.: A Guide to Mestizo Shamanism in the Upper Amazon*. (Albuquerque: University of New Mexico Press) in Hartogsohn, I. (2017), *Constructing drug effects*, *Drug Science, Policy and Law*. 3 <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2050324516683325>

Tabulka 4

Přehled hlavních rizik spojených s užíváním psychedelik a jejich důsledků pro veřejnou politiku

Rizika související se závislostí

Psychedelika nejsou spojena se závislostí / poruchou užívání návykových látek nebo abstinencií příznaky a sklon k nutkavému/častému užívání je nízký.⁸⁴ Americký Národní institut pro zneužívání drog uznává, že „užívání psychedelických látek, jako jsou psilocybin a LSD, obvykle nevede k závislosti“.⁸⁵

V případě LSD, psilocybinu a meskalinu se rychle vyvíjí tolerance (včetně zkřížené tolerance mezi nimi). To znamená, že stejná dávka bude mít menší efekt při častějším užívání, což působí jako přirozená kontrola nadužívání.⁸⁶ V krátkodobém horizontu, může tolerance vést ke zvýšení dávky pro dosažení požadovaných účinků. Tolerance se nevyvíjí v případě DMT a důkazy nasvědčují tomu, že riziko závislosti je nízké.⁸⁷

Účinky užívání psychedelik, které jsou často intenzivní, obecně nespovídají k častému užívání, které typicky pozorujeme u stimulačních nebo tlumivých látek. Psychedelika nefungují jako forma dlouhodobé sebededikace ani jako „únik“, což jsou koncepty související s nadužíváním mnoha dalších psychoaktivních látek.

Implikace pro veřejnou politiku

Poskytování informací, které pomohou minimalizovat možné škody (*harm reduction* informace), obalů, prodejců v místě prodeje (v maloobchodech a při užití pod dohledem) a osvětových kampaní.

Může jít např. o následující:

- Účinky při různých dávkách
- Potenciální rozvoj tolerance a zkřížené tolerance mezi psychedeliky
- Upozorněte na výjimku u DMT, na něž se tolerance nevyvíjí, a to ani křížově s jinými psychedeliky

⁸⁴ Viz Schlag, A. K., Aday, J., Sala, I. (2022), Adverse effects of psychedelics: (2016), *Psychedelics, Pharmacological Review: From anecdotes and misinformation to systematic science, Journal of Psychopharmacology* 36(3), s. 260-61 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02698811211069100>; Nichols, D. E. (2016), *Psychedelics*. 68(2), s. 264-355 <https://doi.org/10.1124/jpr.115.011478>; Toto tvrzení neplatí pro všechny psychoaktivní látky z širší skupiny halucinogenů, jako je např. ketamin nebo PCP.

⁸⁵ National Institute on Drug Abuse, *Psychedelic and Dissociative Drugs*, přístup: 18. října 2023 <https://nida.nih.gov/research-topics/psychedelic-dissociative-drugs#experience-withdrawal>

⁸⁶ Tolerance and cross-tolerance also apply to the consumption of 2C-B. Viz Ruckerh, J., Iliff, J., Nutt, D.J. (2018), *Psychiatry & the psychedelic drugs. Past, present & future, Neuropharmacology*. 142, pp.200-18. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S002839081730638X>

⁸⁷ Carbonaro, T., Gatch, M. (2016), *Neuropharmacology of N,N-dimethyltryptamine, Brain Research Bulletin*. 126(Pt. 1) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5048497/>; Winstock, A., Karr, S., Borschmann, R. (2014), *Dimethyltryptamine (DMT): prevalence, user characteristics and abuse liability in a large global sample, Journal of Psychopharmacology*. 28(1) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24284475/>.

Fyziologická rizika

Psychedelika jsou až do relativně vysokých dávek považována za fyziologicky velmi bezpečná a netoxická.⁸⁸ Pouze v několika málo hlášených případech byla spojena s příčinou úmrtí.⁸⁹ Jejich užití může způsobit nevolnost, únavu, zvýšenou srdeční frekvenci a zvýšený krevní tlak.⁹⁰ To může představovat riziko pro některé jedince se zdravotními problémy, zejména při současném užívání s jinými látkami. Závažné nebo život ohrožující účinky (např. záchvaty/křeče) jsou podle všeho velmi vzácné.⁹¹ Toxicita bývá obvykle spojena se záměnou s jinými toxičtěšími a rizikovějšími látkami vydávanými za jiná psychedelika (např. látky skupiny NBOMe prodávané jako LSD).⁹² Toto riziko se týká černého trhu a právně regulovaný trh by je prakticky eliminoval. V případě hub rodu *Psilocybe* je „největším nebezpečím pro vaše zdraví... záměna a požití jedovaté houby“.⁹³

Implikace pro veřejnou politiku

Regulace výrobků určených k prodeji za účelem zajištění standardizovaného obsahu a dávkování (což do značné míry eliminuje riziko záměny nebo klamavého prodeje). Sdělování informací o snižování rizik spotřebitelům prostřednictvím obalu a příbalové informace, personálu v místě prodeje nebo osvětových kampaní. Jde zejména o následující informace:

- složení a dávkování;
- seznam možných tělesných příznaků a zdravotních komplikací;
- rizika pro spotřebitele týkající se kontraindikací s užívanými léky včetně léků na předpis, např. SSRI;⁹⁴
- doporučení pro snižování rizik při různých způsobech konzumace;
- bezpečné postupy sběru a druhové identifikace hub rodu *Psilocybe*.

⁸⁸ Schlag, A. K., Aday, J., Sala, I. (2022), Adverse effects of psychedelics: From anecdotes and misinformation to systematic science, *Journal of Psychopharmacology*, 36(3) s. 260-61 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02698811211069100>; Nichols, D. E. (2024), Hallucinogens, *Pharmacology & Therapeutics*, 101(2) <https://doi.org/10.1016/j.pharmthera.2003.11.002>;

⁸⁹ Nichols, D.E. (2024), Hallucinogens, *Pharmacology & Therapeutics*, 101(2) <https://doi.org/10.1016/j.pharmthera.2003.11.002>

⁹⁰ Holze, F., Vizeli, P., Ley, L. *et al.* (2020), Acute dose-dependent effects of lysergic acid diethylamide in a double-blind placebo-controlled study in healthy subjects, *Neuropsychopharmacology*, 46 <https://doi.org/https://doi.org/10.1038/s41386-020-00883-6>.

⁹¹ Simonsson, O., *et. al.* (2022) Prevalence and associations of classic psychedelic-related seizures in a population-based sample, *Drug and Alcohol Dependence* 239.

⁹² Zawilska, J., Kacela, M., Adamowicz P. (2020), NBOMes-Highly Potent and Toxic Alternatives of LSD. *Frontiers in Neuroscience*, 14 <https://doi.org/10.3389/fnins.2020.00078>; Suzuki, J., Poklis, J., Poklis, A. (2014), "My friend said it was good LSD": A suicide attempt following analytically confirmed 25I-NBOMe ingestion. *Journal of Psychoactive Drugs* 46(5) pp.379-382 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02791072.2014.960111>; UNODC (2019), *World Drug Report 2019: Book 5, Cannabis and Hallucinogens (Světová zpráva o drogách 2019: Kniha 5, Konopí a halucinogeny)*.

⁹³ Frank, Magic Mushrooms, přístup: 19. června 2023 <https://www.talktofrank.com/drug/magic-mushrooms>

⁹⁴ Omezený výzkum naznačuje, že SSRI mohou také negativně interagovat s fenetylaminy, jako je meskalin a 2C-B; k pochopení konkrétního rizika je třeba dalšího výzkumu, viz Funda, I., Brunt, T., Contrucci, R. (2020), Novel Phenethylamines and Their Potential Interactions With Prescription Drugs: A Systematic Critical Review, *Therapeutic Drug Monitoring* 42(2) https://journals.lww.com/drug-monitoring/abstract/2020/04000/novel_phenethylamines_and_their_potential.13.aspx

Fyziologická rizika (pokračování)

Fyziologické účinky specifické pro přípravek nebo způsob konzumace:

- Kouření DMT představuje riziko podráždění dýchacích cest a popálenin.⁹⁵
- Požití ayahuasky může způsobit nevolnost a zvracení, ačkoli v tradičním kontextu se s tímto jevem počítá a je vnímán jako očistný prvek obřadní praxe. Konzumace kaktusů s obsahem meskalinu je rovněž spojována s nevolnostmi a zvracením.⁹⁶
- Antidepresiva typu SSRI v kombinaci s inhibitory MAO obsaženými v ayahuasce mohou způsobit serotoninový syndrom.⁹⁷

Implikace pro veřejnou politiku

Regulace zážitků s průvodcem v bezpečnějším prostředí s vyškolenými/licencovanými průvodci, kteří by měli:

- vyžadovat od účastníků informace o užívání léků na předpis, např. SSRI;
- být vyškoleni, jak vhodně reagovat na nežádoucí reakce, pokud se vyskytnou.
- (viz **Regulované komerční užití psychedelik s průvodcem**, s. 104).

⁹⁵ Global Drug Survey (2022), GDS2022: Spikey, succulent psychedelics; San Pedro and peyote, the mescaline cacti, Přístup: 25. července 2023 <https://www.globaldrugsurvey.com/gds-2022/gds2022-spikey-succulent-psychedelics-san-pedro-and-peyote-the-mescaline-cacti/>.

⁹⁶ Global Drug Survey (2022), GDS2022: Spikey, succulent psychedelics; San Pedro and peyote, the mescaline cacti, Přístup: 25. července 2023 <https://www.globaldrugsurvey.com/gds-2022/gds2022-spikey-succulent-psychedelics-san-pedro-and-peyote-the-mescaline-cacti/>.

⁹⁷ Nebylo zjištěno, že by dlouhodobá rituální konzumace ayahuasky byla pro dospělé toxická nebo škodlivá, viz dos Santos, R.G., (2013), Safety and side effects of ayahuasca in humans — an overview focusing on developmental toxicology, *Journal of Psychoactive Drugs* 45(1) <https://doi.org/10.1080/02791072.2013.763564>; ohledně serotoninového syndromu viz Gillan, K. (2010), Triptans, serotonin agonists, and serotonin syndrome (serotonin toxicity): a review, *American Headache Society* 50(2) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19925619/>

Riziko negativních zážitků

Psychedelické zážitky mohou být krátkodobě subjektivně děsivé, úzkostné nebo stresující, aniž by nutně vedly k dlouhodobějšímu psychickému poškození nebo traumatu.⁹⁸ Mnohé domněnky o takových rizicích vycházejí z metodologicky slabých studií z 50. a 60. let 20. století a k případovým studiím o psychických potížích je třeba z tohoto i z dalších důvodů přistupovat opatrně.⁹⁹

„Náročně psychedelické zážitky nejsou neobvyklé. Povaha psychedelického stavu s jeho bezbřehými vjemy, projevy a dynamikou může ze své podstaty být dezorientující, matoucí a někdy i děsivá. Tytéž prvky, které některé z nás motivují k rozhodnutí psychedelickou zkušenost podstoupit (změny smyslového vnímání, rozšířené uvědomění a změněné stavy vědomí), mohou zároveň přispět k náročné zkušenosti, jelikož zpochybňují naše přesvědčení a předpoklady o nás samých i o vesmíru.“ Sara Gael, Harm Reduction Officer, MAPS¹⁰⁰

Výše dávky ovlivňuje intenzitu psychedelického zážitku.¹⁰¹ Kontrola na přesném dávkování, může být u psychedelik problém, zejména pokud je k vyvolání silných účinků zapotřebí jen velmi malé množství látky. Po perorálním užití se může nástup účinku v některých případech dostavit i za déle než 1 hodinu (viz **tabulka 1**, s. 19), což může vést k ukvapenému podání další dávky. Při kouření nebo vaporizaci (vapingu) psychedelik, což je praxe běžné např. u DMT, je nástup účinku téměř okamžitý, což zvyšuje jeho intenzitu.

Implikace pro veřejnou politiku

Regulace prodeje výrobků s cílem zajistit standardizované složení a dávkování, což snižuje riziko požití nechtěného množství, potažmo předávkování. Možnost užití příliš velkého množství sice nelze zcela eliminovat, ale lze alespoň docílit významného snížení rizik souvisejících s nepředvídatelným dávkováním a nejasným složením.¹⁰²

Informace umožňující snižování rizik spojených s užitím (*harm reduction*) budou spotřebitelům poskytovány prostřednictvím obalu a příbalové informace, personálu v místě prodeje a osvětových kampaní. Jde zejména o následující informace:

- složení a dávkování;
- účinky při různých dávkách, včetně rizik spojených s vyššími dávkami, četností užívání a rozvojem tolerance, popř. křížové tolerance;
- vliv způsobu podání na účinky;
- hlavní rizika pro mladé nebo nezkušené uživatele a osoby s psychickými obtížemi;
- význam *setu a settingu*.

Poskytování psychedelických sociálních služeb a příslušná školení pro poskytovatele těchto služeb v prostředí festivalů a nočních podniků.

Poskytování bezplatných a důvěrných služeb podpory (telefonicky nebo online) pro osoby, které mají potíže během psychedelické zkušenosti nebo po ní – pro případy, kdy nejsou podpůrné služby dostupné (viz **Psychedelické sociální služby**, s. 99).

Regulace zážitků s průvodcem v bezpečném prostředí s vyškolenými/licencovanými průvodci tak, aby bylo zajištěno následující:

- dostupnost vhodné podpory pro případ, že dojde k náročné zkušenosti;
- dostupnost a nabídka vhodné následné péče a/nebo integrace zážitku.

⁹⁸ Dyck, E. Elcock, C. (2020), Re-framing bumper trips: scientific and cultural explanations to adverse reactions to psychedelic drug use (Přerámování výletů: vědecká a kulturní vysvětlení nežádoucích reakcí na užívání psychedelických drog). Sociální dějiny alkoholu a drog. 34(2) <https://doi.org/10.1086/707512>

⁹⁹ Huber, B (datum neznámé), What do we know about the risks of psychedelics? <https://michaelpollan.com/psychedelics-risk-today/>; Krebs, T. Johansen, P. (2013), Psychedelics and Mental Health: A Population Study. PLoS One. 8(8) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3747247/>

¹⁰⁰ Gael, S. (2017), Understanding and Working with Difficult Psychedelic Experiences (Porozumění a práce s obtížnými psychedelickými zážitky), MAPS Bulletin. 27(1) <https://maps.org/news/bulletin/understanding-and-working-with-difficult-psychedelic-experiences/>

¹⁰¹ Liechti, M.E., Holze, F. (2022), Dosing Psychedelics and MDMA, Current Topics in Behavioural Neurosciences. 56(3) https://link.springer.com/chapter/10.1007/7854_2021_270

¹⁰² Předávkování je zde definováno jako užití většího množství než zamýšleného, které může vést k nežádoucím nebo negativním účinkům; k tomu může docházet poměrně často.

Rizika spojená s duševním zdravím

Potenciální přínosy psychedelík v oblasti duševního zdraví při užití v rámci specifického kontrolovaného prostředí by neměly zastínit informovanost o možných rizicích v této oblasti. Rozsáhlejší populační studie nezjistily, že by užívání psychedelík bylo samo o sobě rizikovým faktorem pro vznik problémů souvisejících s duševním zdravím (naopak spíše svědčí o určitých přínosech). Kazuistiky nicméně dokládají, že psychedelika mohou v některých případech spustit, zhoršit nebo odhalit určité duševní problémy – zejména u osob, které k nim mají predispozice (např. mají v rodinné anamnéze schizofrenii nebo jiné onemocnění z psychotického okruhu) a užívají psychedelika mimo kontrolované prostředí.¹⁰³

Psychedelika mohou u některých uživatelů způsobit tzv. flashbacky – přechodný návrat psychedelických prožitků po odeznění akutních účinků látky. Ačkoli jsou takové zážitky poměrně běžné (a netýkají se výhradně psychedelických látek), jsou obvykle mírné a jejich intenzita a četnost se časem snižuje. Pokud přetrvávají po příliš dlouhou dobu nebo jsou pro dotyčného významně nepříjemné, hovoříme o tzv. perzistující poruše vnímání po užití halucinogenu (HPPD). Tento syndrom je sice vzácný, ale při zkoumání širší populace lze na podobné případy narazit (například na diskusních fórech, jako je např. Reddit). V klinických kontextech s malými vzorky a důslednějším screenin- gem se syndrom prakticky nevyskytuje, takže o jeho prevalenci nelze učinit přesnější závěry.¹⁰⁴

Implikace pro veřejnou politiku

Sdělování informací o snižování rizik spotřebitelům prostřednictvím obalu a příbalového letáku, personálu v místě prodeje a osvětových kampaní, včetně:

- upozornění na vyšší rizika včetně rizik souvisejících s dávkováním u osob se specifickými predispozicemi v oblasti duševního zdraví;
- školení prodejců by mělo zahrnovat schopnost poskytnout v případě potřeby poradenství o rizicích pro duševní zdraví.

Regulace zážitků s průvodcem v bezpečném prostředí svyškolenými/licencovanými průvodci, kteří by měli:

- být schopni provádět screening ohledně některých specifických predispozic v oblasti duševního zdraví (např. včetně rodinné anamnézy) a poskytnout odpovídající poradenství a péči v rámci zodpovědného přístupu k řízení rizik.
- být vyškoleni tak, aby v případě výskytu nežádoucích reakcí dokázali vhodně reagovat.
- po psychedelickém sezení nabízet vhodnou následnou péči a/nebo integraci.

¹⁰³ Krebs, T. Johansen P (2013), Psychedelics and Mental Health: A Population Study. PLoS One. 8(8) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3747247/>; van Amsterdam, J. (2011), Harm potential of magic mushroom use: A review, Regulatory toxicology and pharmacology. 59 <https://doi.org/10.1016/j.yrtph.2011.01.006>

¹⁰⁴ Schlag, A. K., Aday, J., Sala, I. (2022), Adverse effects of psychedelics: Journal of Psychopharmacology 36(3) pp.260-61 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02698811211069100>.

Riziko úrazu pod vlivem psychedelik

Pod vlivem psychedelik může dojít ke zhoršení úsudku a ve výjimečných případech může jedinec způsobit újmu sobě samému nebo ostatním. Toto riziko se zvyšuje při užívání psychedelik bez dozoru a v nebezpečném prostředí.¹⁰⁵

Případy sebepoškození pod vlivem psychedelik, včetně úmrtí nebo sebevražd, jsou sice zaznamenány, ale velmi vzácně. Vnímání těchto rizik širší veřejností je značně ovlivněno (a často významně zkresleno) mediálním zpravodajstvím a protidrogovou rétorikou, která i podobně ojedinělé události často prezentuje ve zcela neodpovídající míře a „nadživotní velikosti“.¹⁰⁶

Během trvání účinku psychedelik jsou narušeny psychomotorické schopnosti a rychlost reakce a dochází ke zkreslení smyslového vnímání i myšlení, v míře odpovídající užití dávce. Roste tedy riziko, že uživatel sám přijde k úhoně nebo způsobí škodu či zranění ve svém okolí, např. při řízení nebo obsluze strojů.

Implikace pro veřejnou politiku

Sdělování informací o snižování rizik spotřebitelům prostřednictvím obalu a příbalové informace, personálu v místě prodeje a osvětových kampaní, včetně:

- zvýšeného rizika zranění pod vlivem psychedelik, zejména v nebezpečném prostředí nebo při řízení (to bude i nadále nezákonné, i když obtížně vymahatelné);
- právní rizika stavu pod vlivem psychedelik.

Poskytování bezpečnějších prostředí, jako jsou psychedelické sociální služby v prostředí festivalů a nočních podniků.

Regulace zážitků s průvodcem s cílem snížit riziko zranění:

- prostředí jsou kontrolována a schvalována z hlediska bezpečnosti;
- pokud dojde k mimořádné události, je možné ji správným způsobem řešit.

Riziko užívání více látek najednou

Na rozdíl od souběžného užívání psychoaktivních látek, které zahrnuje stimulancia nebo tlumivé látky, není užívání více psychedelik najednou významně spojeno se zvýšenou úmrtností.¹⁰⁷

Užívání více psychoaktivních látek najednou nicméně obecně vede ke zvýšení souvisejících rizik. Při kombinaci psychedelik s jinými psychoaktivními látkami se zvyšuje riziko akutních nežádoucích příhod, jako je celkový diskomfort, úzkost, nepříjemné myšlenkové smyčky apod. Užívání vysokých dávek psychedelik v kombinaci s alkoholem zvyšuje riziko zvracení, potažmo dušení se zvratkou vzhledem k omezené kontrole nad vlastním tělem.

Implikace pro veřejnou politiku

Sdělování informací o snižování rizik spotřebitelům prostřednictvím obalu a příbalové informace, personálu v místě prodeje a osvětových kampaní, včetně:

- rizika souběžného užívání více psychoaktivních látek, zejména pokud zde figuruje i alkohol.

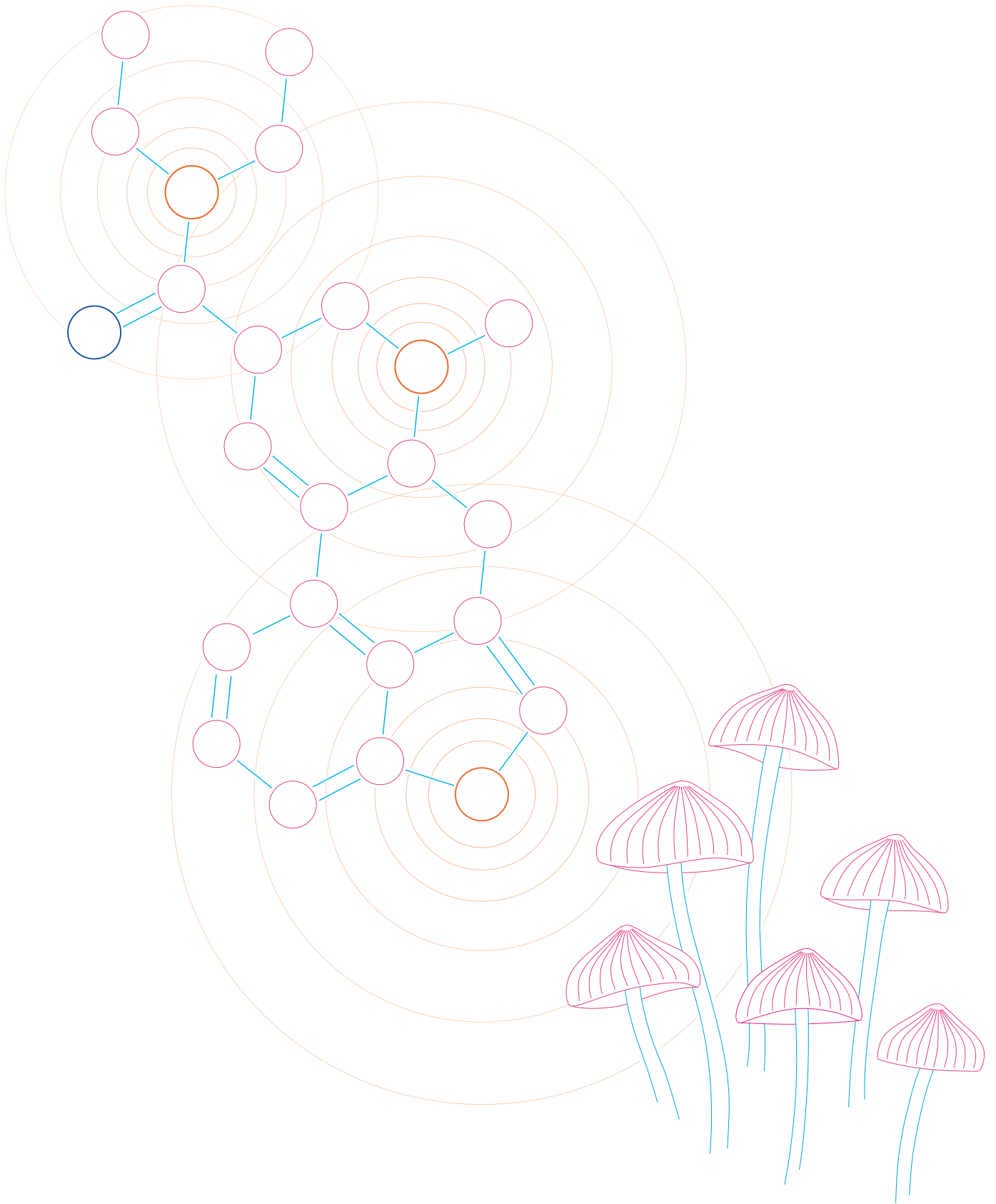
Maloobchodní prodejci by měli prodávat pouze psychedelika, nikoli i další psychoaktivní látky.

¹⁰⁵ Nichols, D.E. (2004), Hallucinogens, *Pharmacology & Therapeutics*. 101(2) <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0163725803001657>

¹⁰⁶ Schlag, A. K., Aday, J., Sala, I. (2022), Adverse effects of psychedelics: *Journal of Psychopharmacology* 36(3) pp.260-61 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/02698812211069100>.

¹⁰⁷ van Amsterdam, J. (2011), Harm potential of magic mushroom use: A review, *Regulatory toxicology and pharmacology* 59 <https://doi.org/10.1016/j.yrtph.2011.01.006>.

Proces legalizace a tvorby regulace je příležitostí pro inovativní přístup a ambice dělat věci jinak a lépe, a to nejen k vytvoření spravedlivějšího a rovnějšího veřejněpolitického a tržního prostředí, ale také k nápravě škod způsobených selháním dřívějších veřejných politik.

Proces legalizace a tvorby regulace je příležitostí pro inovativní přístup a ambice dělat věci jinak a lépe, a to nejen k vytvoření spravedlivějšího a rovnějšího veřejněpolitického a tržního prostředí, ale také k nápravě škod způsobených selháním dřívějších veřejných politik.

4

Začlenění sociální spravedlnosti, rovného přístupu a lidských práv do tvorby veřejných politik

Dekriminalizace a právní regulace v současnosti zakázaných psychoaktivních látek vytváří jedinečné příležitosti k přetvoření veřejné politiky a k vytvoření nových trhů a regulačních rámců způsobem, který může začlenit a prioritizovat zásady sociální spravedlnosti, rovného přístupu a lidských práv. Ty na neregulovaných nelegálních trzích i na nedostatečně regulovaných legálních trzích velmi často chybí nebo jsou dokonce aktivně podkopávány.

Bez pevného odhodlání tyto zásady dodržovat hrozí, že nerovnosti a nespravedlnosti z období války proti drogám znovu do značné míry vyvstanou i po legalizaci: Lidé ze sociálně a ekonomicky marginalizovaných komunit mohou být vyloučeni z rozhodování o veřejné politice, čelit nepřiměřeným překážkám při využívání výhod plynoucích z nově vznikajících trhů a mohou mít obtížnější přístup k legálně regulovaným psychedelikům a souvisejícím službám.

Proces legalizace a tvorby regulace je příležitostí pro inovativní přístup a ambice dělat věci jinak a lépe, a to nejen k vytváření spravedlivější a rovnější politiky a tržního prostředí, ale k nápravě škod způsobených selháním dřívějších veřejných politik.

Klíčové prvky pro dosažení tohoto cíle, kterým se podrobněji věnujeme níže, zahrnují:

- Za prvé, zabránění vzniku monopolů/oligopolů, tj. předejít tomu, aby trh a systém regulace ovládly korporace a byla zachována tržní diverzita;
- za druhé, zavádění *programů rovnosti*, jejichž účelem je posilovat komunity, které jsou dlouhodobě marginalizovány a danou problematikou zasaženy, a napomáhat tomu, aby se lidé z těchto komunit mohli smysluplně podílet na veřejné politice a regulačních rámcích včetně jejich utváření;
- za třetí, reinvestovat tržní přebytky prostřednictvím souběžného nápravného procesu do marginalizovaných komunit a komunit, na které měla válka proti drogám neúměrně velký dopad;
- a konečně, zajištění rovného přístupu (spravedlivých reparací) pro domorodé komunity.

Tyto principy je třeba zavádět souběžně s komplexním procesem dekriminalizace, jehož součástí bude obnovení soudních řízení a vymazání záznamů z rejstříku trestů (viz **Dekriminalizace**, s. 72).

Prevence vzniku monopolu a zmírnění rizik korporátního ovládnutí

Na základě současných vzorců spotřeby je pravděpodobné, že legální trh s psychedeliky pro nelékařské účely bude výrazně menší než obdobné legální trhy s rekreačním konopím, alkoholem a tabákovými výrobky. Přesto se jedná o potenciálně lukrativní globální odvětví, zejména pokud jde o užívání pod dohledem nebo s průvodcem. Paralelní odvětví medicínského využití psychedelik rovněž rychle roste a jeho další exponenciální rozšiřování pravděpodobně povede k pronikání na trhy s nelékařskými psychedeliky a do tvorby veřejných politik.

Jiná odvětví, zejména nové legální trhy s konopím v Severní Americe, ukazují rizika rychlé expanze, kdy po legalizaci následuje konsolidace trhu a vznik silných korporátních monopolů nebo oligopolů, a to zejména tam, kde se prolínají lékařská a nelékařská odvětví. Bez odpovídající ochrany se může rozvinout korporátní ovládnutí (*corporate/regulatory capture*), což je proces, při němž jsou korporátní zdroje (právní, finanční, lobbyistické a marketingové/PR) využívány k utváření struktury trhu a politických a zákonodárných procesů ve prospěch korporátních zisků a na úkor veřejných zájmů.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Viz oddíl „Corporate capture“ v publikaci Rolles, S., Slade, H. (2021), *How to regulate cannabis: A practical guide* (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/how-to-regulate-cannabis-3rd-ed>; Title, S. (2022), Bigger is not better: S.: Preventing monopolies in the national cannabis market, *Drug Enforcement and Policy Center* https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4018493.

Do vznikajícího trhu s psychedeliky pro lékařské a terapeutické využití již nyní od investorů proudí obrovské množství spekulativního kapitálu.¹⁰⁹

Je proto nezbytné, aby byl každý regulační rámec pro psychedelika navržen tak, aby bránil vzniku monopolů a redukoval výše zmíněná rizika. Zásadní je, aby tyto principy byly pevně zakotveny v regulačním rámci od samého počátku. Jak nám ukázaly globální trhy s alkoholem a tabákem, budoucí regulační reformy značně ztěžuje, i když ne zcela znemožňuje, pokud se prosadí a zakoření problematická tržní dynamika ovládaná mocnými nadnárodními korporacemi.

Toto riziko lze snížit několika způsoby. Důležité je zavést osvědčená antimonopolní opatření, která pomohou zajistit rozmanitější a spravedlivější tržní prostředí pro malé a střední podniky. Asi nejnárodněji toho lze dosáhnout omezením maximálního počtu licencí na výrobu nebo maloobchodní prodej pro jeden komerční subjekt a zajištěním důsledné vymahatelnosti těchto omezení. Dalším stupněm ochrany může být zamezení udělování licencí stávajícím subjektům operujícím v medicínsko-psychedelickém průmyslu, velkým farmaceutickým společnostem nebo společnostem zapojeným do výroby jiných, neléčebných psychoaktivních látek, jako je alkohol, tabák a konopí.

Důležitou součástí této strategie může být také zkoumání možností nekomerčních tržních modelů. Mezi ně by určitě mělo patřit povolení domácího pěstování, sběru a neziskového sdílení přírodních psychedelik a neziskových členských sdružení - což může do jisté míry omezit rozsah komerčních trhů tím, že se zajistí alternativní formy přístupu (viz **Návrhy způsobů regulace**, s. 71). Dalším způsobem, jak lze tyto cíle podpořit, je nabídka zvýhodněných licenčních podmínek nebo upřednostňování žádostí o licence od neziskových organizací, obecně prospěšných společností nebo sociálních podniků, přičemž klíčové budou dobře vypracované a financované programy spravedlivého přístupu (viz **níže**).

Bohužel, stávající komerční zájmy v oblasti medicínského využití psychedelik mohou být ambivalentní k širším reformním snahám, nebo jim dokonce aktivně bránit, pokud je vnímají jako podkopávání pokroku směrem ke komercializaci lékařských nebo terapeutických produktů. Přirozeně se vyskytující psychedelické sloučeniny a zavedené léčebné postupy se již dostávají do patentových sporů a jiných forem ochrany duševního vlastnictví. Argumentuje se, že tyto patenty jsou nezbytné pro zajištění pokračování nákladného výzkumu jako ochrana potřebných investic.¹¹⁰ Otázka, jak zajistit podporu výzkumu a zároveň ochranu před korporátním ovládnutím a omezením dostupnosti včetně lékařského využití, ještě nebyla zodpovězena.

¹⁰⁹ Schuster-Bruce, C., Lee, Y.J., Meet the top 14 VCs who've bet the most cash on turning psychedelics into medical treatments, *Business Insider*, Datum neznámé <https://www.businessinsider.com/list-top-venture-capital-investors-psychedelics-industry-2023?r=US&IR=T>.

¹¹⁰ Marks, M., Cohen, I.G (2021), Patents on psychedelics: the next legal battlefield, *Harvard Law Review*, <https://harvardlawreview.org/forum/no-volume/patents-on-psychedelics-the-next-legal-battlefront-of-drug-development/>.

Náhly příliv psychedelických patentů však vyvolal kritiku ze strany klíčových zúčastněných stran včetně „patientských organizací, vědců, novinářů, právníků a členů domorodých komunit“.¹¹¹ U patentů hrozí, že umožní malému počtu společností ovládnout nově vznikající trhy a omezí přístup i mimo lékařské využití. Vzhledem k tomu, že patenty mohou vytvořit právně chráněné monopoly na přírodní sloučeniny, již používané výrobní postupy i obecné koncepty (jako je uspořádání místnosti při kontrolovaném užívání), může být mnoho subjektů uvažujících o vstupu na trh nebo poskytování komerčních terapeutických služeb či služeb souvisejících s kontrolovaným užitím psychedelik vyřazeno ze hry. Zejména je nezbytné, aby v rámci trhu a jeho koncepce byla přijata ustanovení umožňující plnohodnotné zapojení komunitám, které historicky neměly příliš prostoru v tomto diskurzu, jenž je v současnosti převážně doménou Západu, bělochů a mužů (*viz také: Ochrana náboženského a domorodého užívání*, s. 62).

Tyto problémy se již projevují ve formálním lékařském psychedelickém prostoru, kde se často poukazuje na nedostatečné zastoupení lidí jiné než bílé barvy pleti a žen.¹¹² Jak uvedla nevládní organizace Chacruna: „Ve vedení psychedelické vědy, zejména ve Spojených státech, je jen velmi málo lidí jiné barvy pleti, natož žen jiné barvy pleti. Správní rady hlavních financujících organizací i vědecké týmy jsou složeny převážně z bílých mužů“.¹¹³ A to i přesto, že tito lidé často hrají důležitou roli v neformálním a neregulovaném terapeutickém psychedelickém prostředí.¹¹⁴

Dále tu je problém přístupnosti trhu – zejména pokud jde o služby užití s průvodcem se zaměřením na léčebné užití nebo wellness obecně. Historické, systémové rozdíly v přístupu ke zdravotní péči jsou umocněny neúnosně nákladnou povahou většiny stávajících forem užití psychedelik s průvodcem v zemích globálního Severu. Je chmurnou ironií, že nově vznikající trh, který skýtá velký příslib v terapii traumat a jehož naděje na rozšíření se zvyšuje spolu s blížícím se koncem války proti drogám, vylučuje obyvatelstvo, které bylo brutalitou této války traumatizováno nejvíce. Proto je důležité zajistit širokou přístupnost služeb na tomto trhu poskytovaných, např. prostřednictvím podpory rozmanitosti mezi licencovanými průvodci nebo cenově dostupných terapeutických/wellness služeb – v rámci formálního klinického prostředí i mimo něj.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Proto.life, Inside the movement to decriminalize psychedelic pharma, 29. října 2020 <https://proto.life/2020/10/inside-the-movement-to-decolonize-psychedelic-pharma/>

¹¹³ Sevelius, J., How Psychedelic Science Privileges Some, Neglects Others, and Limits Us All, *Chacruna*, 25. července 2017, <https://chacruna.net/how-psychedelic-science-privileges-some-neglects-others/>

¹¹⁴ George, J. R., Michaels, T. I., Sevelius, J., & Williams, M. T. (2020). The psychedelic renaissance and the limitations of a White-dominant medical framework: A call for Indigenous and ethnic minority inclusion, *Journal of Psychedelic Studies*, 4(1), pp.4-15 <https://doi.org/10.1556/2054.2019.015>

Programy pro zajištění rovného přístupu

Psychedelické reformy se mohou opírat o průkopnickou práci vedenou komunitami na vznikajících legálních trzích s konopím v některých státech USA. Těm se podařilo prokázat životaschopnost principů tzv. programů zajištění rovného přístupu (*equity programmes*), jež aktivně podporují účast marginalizovaných a neúměrně zasažených komunit na vznikajících trzích.¹¹⁵ Klíčové prvky politiky upřednostňující cíle sociální spravedlnosti a rovnosti, které je třeba začlenit do regulačních a licenčních rámců pro pěstování/výrobu psychedelik, maloobchodní prodej a užívání s průvodcem, by měly zahrnovat následující aspekty:

- Proaktivní zapojení nedostatečně zastoupených skupin do jejich potenciální účasti v psychedelickém „prostoru“.
- Zmenšení finančních překážek pro žadatele o rovný přístup ke kapitálu, např. ve formě poskytnutí slevy na poplatcích za podání žádosti či získání licence, možnosti grantů a zvýhodněných úvěrů nebo finanční podpory vzdělávacích programů. Vzhledem k tomu, že žadateli o zajištění rovného přístupu bývají mnohdy malé podniky, může být výše slevy anebo případného odpuštění poplatků stanovena úměrně velikosti podniku a typu požadované licence.
- Zvýhodnění daných uchazečů (např. neziskových organizací a sociálních podniků) v licenčním řízení, například v podobě dočasné exkluzivity před umožněním podání ostatních subjektů.
- Další zvýhodnění těchto subjektů za účelem vyrovnání tržních podmínek: např. v podobě technické a právní podpory, zákaznických služeb a dalších forem rozvoje a vzdělávání zaměstnanců.
- Přezkum úspěšnosti programů týkajících se rovného přístupu na základě dostupné evidence úspěšnosti v dosahování stanovených výsledků a případná aktualizace těchto programů, např. úpravou procesů, financování a kritérií způsobilosti.

Existující programy rovného přístupu týkající se konopí jsou obvykle financovány z daňových příjmů a licenčních poplatků, ale běžně zahrnují také mechanismy pro přeměrování části daňových příjmů zasaženým komunitám, podporu poskytování nízkoprahových služeb a širších sociálních programů. Ve státě New York je tímto způsobem přeměrováno 40 % daňových příjmů, v New Jersey je to 70 %. Třebaže příjmy z psychedelik jsou poněkud nižší, tento jedinečný a pozitivní veřejněpolitický model by bylo záhodno replikovat i v této oblasti. V případě komerčně využívaných produktů a psychedelických služeb, které přímo či nepřímo čerpají z tradičních znalostí původních obyvatel, jako je například ceremoniální užití ayahuascy, by se mělo usilovat o sdílení přínosů s příslušnými komunitami původních obyvatel (*viz níže*)

¹¹⁵ Title, S. (2021), Fair and Square.: How to Effectively Incorporate Social Equity Into Cannabis Laws and Regulations, *Drug Enforcement and Policy Center* https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3978766.

Ochrana náboženského a domorodého užívání

Psychoaktivní rostliny, např. ty, které obsahují psychedelika psilocybin, meskalin a DMT, využívají různé domorodé komunity po celém světě již tisíce let, často při rituálech a obřadech jako formu tradiční svátosti nebo medicíny v rámci svého specifického kulturního kontextu. Psychedelika hrají důležitou roli jako svátosti také v některých náboženských organizacích. Náboženské nebo obřadní funkce psychedelik mohou poskytnout cenné poznatky pro tvorbu veřejných politik. Nicméně vyvolávají také obtížné otázky ohledně vhodnosti a oprávněnosti státní regulace takových praktik. V konečném důsledku je třeba zajistit práva náboženských a domorodých komunit na svobodu víry a užívání psychedelik (tato zásada se vztahuje na všechny psychoaktivní rostliny) a nezasahovat do nich regulačními rámci pro jiné formy přístupu k psychedelickým látkám (včetně maloobchodního prodeje a modelů užívání pod dohledem nebo s průvodcem). Jak je uvedeno níže, určitá ochrana na úrovni OSN formálně existuje, je však nedostatečná. To znamená, že výjimky a ochrana na státní úrovni jsou nezbytné, přičemž je zároveň třeba kompenzovat riziko, že by mohly být prospěchářsky zneužívány za účelem obcházení regulačního dohledu.

Formální opatření na ochranu práv náboženských a domorodých komunit praktikovat své kulturní, duchovní a náboženské tradice zahrnující psychoaktivní rostliny v rámci různých mechanismů OSN jsou jen částečná a často protichůdná. Kromě toho je taková praxe často podkopávána, stigmatizována a v mnoha případech kriminalizována.

Nejzjevnější problémy se týkají do očí bijících rozporů a neslučitelnosti dvou klíčových smluvních mechanismů OSN: zastaralých protidrogových úmluv OSN, které umožňují tyto praktiky kriminalizovat, a novější, progresivnější Deklarace OSN o právech domorodých národů (UNDRIP), která se snaží tyto praktiky ochránit (viz **Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN**, s. 109).

UNDRIP uznává kulturní identitu domorodých národů a jejich právo na sebeurčení, včetně práva praktikovat vlastní kulturní zvyklosti a užívat tradiční medicínu.¹¹⁶ Kromě toho je podle Úmluvy OSN o psychotropních látkách z roku 1971 (jedné ze tří úmluv, které tvoří základ globální politiky OSN pro kontrolu psychoaktivních látek) tradiční/náboženské užívání psychoaktivních rostlin v rámci určitých parametrů výslovně uvedeno jako volitelná výjimka z širšího zákazu psychoaktivních látek.¹¹⁷ V čl. 32 odst. 4 se uvádí, že:

*Stát, na jehož území se vyskytují dříve rostoucí rostliny obsahující psychotropní látky uvedené v Seznamu I, kterých tradičně používají určité nevelké, přesně vymezené skupiny obyvatelstva při magic-
kých nebo náboženských obřadech, může při podpisu nebo ratifikaci této Úmluvy nebo při přístupu
k ní učinit výhrady v souvislosti s těmito rostlinami, pokud jde o ustanovení článku 7, s výjimkou
ustanovení týkajících se mezinárodního obchodu.¹¹⁸*

¹¹⁶ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, United Nations (2007), UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples <https://www.ohchr.org/en/indigenous-peoples/un-declaration-rights-indigenous-peoples#:~:text=The%20Declaration%20addresses%20both%20individual,all%20matters%20that%20concern%20them>.

¹¹⁷ Tři klíčové smlouvy, které formují mezinárodní právo v oblasti nelegálních psychoaktivních látek, jsou: Jednotná úmluva OSN o omamných látkách z roku 1961, Úmluva OSN o psychotropních látkách z roku 1971 a Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Viz Transform Drug Policy Foundation, Global Drug Policy, přístup: 24. srpna 2023 <https://transformdrugs.org/drug-policy/global-drug-policy>.

¹¹⁸ Článek 32.4 Úmluvy OSN o psychotropních látkách z roku 1971. Čeština: <https://www.mvcr.cz/soubor/vyhlaska-ministra-zahranicnich-veci-ze-dne-21-dubna-1989-c-62-1989-sb-o-umluve-o-psychotropnich-latkach.aspx>. Angličtina: https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf.

Jedná se o potenciálně důležité ustanovení, které lze v jistém smyslu považovat za dále podpořené a posílené UNDRIP. Nicméně práva, která článek 32 přiznává, nejsou automaticky ani univerzálně platná –výjimky musí implementovat vláda příslušného členského státu, a to obvykle při podpisu těchto úmluv. To vede k tomu, že mnoho náboženských a domorodých komunit, které nebyly zapojeny do jednání o úmluvách na domácí nebo mezinárodní úrovni, nemůže tato práva využívat a může být podle domácího nebo mezinárodního práva kriminalizováno.

Mnoho náboženských a domorodých komunit, které nebyly zapojeny do jednání o úmluvách na domácí nebo mezinárodní úrovni, může být dle výchozího znění těchto úmluv kriminalizováno.

Tyto problémy dále komplikuje skutečnost, že na rozdíl od psychoaktivních rostlin obecně jsou konopí, opium a koka v rostlinné formě Jednotnou úmluvou z roku 1961 výslovně zakázány. Možnost výjimek pro tradiční/náboženské užívání jakýchkoli psychoaktivních rostlin spolu se skutečností, že pro rostliny obsahující psychedelika existují podle těchto úmluv specifické, širší výjimky (viz **Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN**, s. 109), však činí tradiční/náboženské užívání psychedelických rostlin z hlediska mezinárodního práva méně problematickým, než takové užívání koky, konopí nebo opia.

Do vnitrostátního práva různých států byla zavedena řada výjimek týkajících se psychedelik. Patří mezi ně povolené užívání peyotlu příslušníky Církve domorodých Američanů (Native American Church) ve Spojených státech, kteří rovněž nemusí při vstupu do americké armády hlásit jeho užívání (jako by tomu bylo v případě užívání meskalinu jako takového nebo jiných nelegálních psychoaktivních látek). Dále je omezenému okruhu licencovaných osob povoleno dodávat Církvi domorodých Američanů peyotl v rámci regulovaného dodavatelského systému.

*Zařazení peyotlu do Seznamu 1 se nevztahuje na užívání peyotlu při bona fide náboženských obřadech Církve domorodých Američanů a členové Církve domorodých Američanů, kteří peyotl užívají, jsou od nutnosti registrace osvobozeni. Každá osoba, která vyrábí peyotl pro Církev domorodých Američanů nebo jej pro ni distribuuje, však musí každoročně získat registraci a splnit všechny ostatní požadavky zákona.*¹¹⁹

V roce 2006 byla ve Spojených státech udělena náboženská ochrana také církvi União do Vegetal, která kombinuje domorodou brazilskou víru se současnou křesťanskou naukou. Jednomyslné rozhodnutí Nejvyššího soudu umožnilo církvi dovážet a používat svátost zvanou Hoasca (tj. ayahuasca).¹²⁰ Toto rozhodnutí se opíralo o zákon o náboženské svobodě, který federální vládě zakazuje významně ztěžovat jednotlivci vykonávat náboženskou praxi dle jeho vyznání (viz **Ayahuasca**, s. 89).

¹¹⁹ U.S. Food and Drug Administration, CFR - Code of Federal Regulations Title 21. Přítup: 16th August 2023 <https://www.accessdata.fda.gov/scripts/cdrh/cfdocs/cfcfr/CFRSearch.cfm?fr=1307.31#:~:text=Sec.,peyote%20are%20exempt%20from%20registration>.

¹²⁰ US Supreme Court, Gonzales v. O Centro Espírita Beneficente União do Vegetal, 546 U.S. 418 (2006) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/546/418/>

Kanadská vláda poskytla podobné náboženské výjimky – povolila dovoz a užívání ayahuascy církvím, které ji používají ve své náboženské praxi. Tyto výjimky jsou poskytovány spolu s přísnými kontrolami dovozu a skladování, aby se zamezilo zneužívání vně církevního kontextu a aby byla zajištěna bezpečnost a ochrana zdraví členů a návštěvníků církve.¹²¹ Od roku 2022 obsahují specifickou úpravu tradiční medicíny domorodých obyvatel pouze ústavy Bolívie (čl. 42) a Ekvádoru (čl. 57).¹²² (viz **Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN**, s. 109).

Mezinárodní doporučení pro lidská práva a protidrogovou politiku

Doporučení sestavená nadnárodními organizacemi (Rozvojový program OSN, WHO, UNAIDS, Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva a Centrum pro lidská práva a protidrogovou politiku) slouží spíše jako odborné vodítko než jako formální právní mechanismus. Jsou popisovány jako „referenční nástroj k zajištění dodržování lidských práv“, aplikují stávající mezinárodní právo v oblasti lidských práv na protidrogovou politiku a poskytují „podporu pro právní reformy a změny politik“, např. v souvislosti s ochranou náboženských práv a práv původních obyvatel a tradičním užíváním psychoaktivních látek.¹²³

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, což zahrnuje svobodu projevovat své náboženství nebo víru, ať už individuálně nebo společně s jinými, veřejně nebo soukromě. Toto právo se vztahuje i na ty, pro které mohou tyto projevy zahrnovat užívání drog pro náboženské nebo duchovní účely.

Domorodé národy mají právo udržovat, kontrolovat, pěstovat, používat, chránit a uchovávat medicínské a jiné rostliny a semena, které jsou součástí jejich kulturní nebo etnické identity nebo součástí jejich duchovních či náboženských tradic, zvyků a obřadů. To zahrnuje i rostliny, které mají psychoaktivní účinky.

¹²¹ Rochester, J. Rev. Dr., How our Santo Daime Church received religious exemption use ayahuasca in Canada. Chacruna 2017 <https://chacruna.net/how-ayahuasca-church-received-religious-exemption-canada/>

¹²² Celidwen, Y., Redvers, N., Githaiga, C. et al., (2022), Ethical principles of traditional Indigenous medicine to guide Western psychedelic research and practice, The Lancet Regional Health - The Americas. 18 [https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X\(22\)00227-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X(22)00227-7/fulltext)

¹²³ Mezinárodní doporučení pro lidská práva a protidrogovou politiku, přístup: 22. srpna 2023. <https://www.humanrights-drugpolicy.org/about/>; oddíl 10 a oddíl 4.3 v International Guidelines on Human Rights and Drug Policy, About. https://www.humanrights-drugpolicy.org/site/assets/files/1640/hrdp_guidelines_2020_english.pdf.

V dokumentu je jasně uvedeno, že státy by měly dbát následujících doporučení z těchto práv vyplývajících:

- i** Nezasahovat do kulturních, duchovních a náboženských praktik domorodých obyvatel, včetně těch, které zahrnují rostliny s psychoaktivními účinky.
- ii** Přijmout vhodná legislativní, správní a jiná opatření, která zajistí, aby úsilí o kontrolu psychoaktivních látek nezasahovalo do práv domorodých národů praktikovat svou kulturu a své náboženství, a to i u příslušníků oddělených mezinárodními hranicemi.
- iii** Přijmout opatření na ochranu domorodých komunit před kroky soukromých společností a třetích stran, které domorodým obyvatelům upírají jejich tradiční zdroje výživy, léčiva, zdroje obživy a obřady, včetně těch, které zahrnují rostliny s psychoaktivními účinky.
- iv** Zvážit výjimky v rámci protidrogové legislativy, které by domorodým národům umožnily užívat kontrolované psychoaktivní látky pro tradiční, kulturní a náboženské účely.

Výjimky a ochrany uvedené v Mezinárodních doporučeních pro lidská práva a protidrogovou politiku (*viz* rámeček **výše**) musí být důsledněji zohledněny při přípravě politických reforem, aby se zabránilo vytváření regulační zátěže, která by mohla nepřiměřeně zasahovat do náboženských svobod a práv původních obyvatel. Tvůrci politik však musí postupovat obezřetně, aby se tento princip nestal mezerou, kterou by zneužívaly strany s obchodními zájmy nebo nelegitimní subjekty snažící se vyhnout regulačnímu dohledu. To platí zejména pro komerční subjekty, jejichž předmětem podnikání má být užívání pod dohledem nebo s průvodcem. Přivlastňování si tradiční domorodé kultury a začlenění obřadních prvků je běžnou praxí u mnoha společností, které často nabízejí luxusní a exkluzivní psychedelická sezení za mimořádně vysokou cenu.¹²⁴ Již nyní jde o expandující a z velké části neregulovaný komerční trh. Reformy by měly zajistit, aby byly sekulární komunitní nebo skupinové kontexty v potřebných případech (tj. pokud jsou komerční) uchopeny regulačními rámci, a zabránit zneužívání náboženských výjimek za účelem obchodního zisku a poskytování neregulovaných služeb. Dále by výjimky měly být udělovány s pečlivým uvážením, opět z důvodu prevence jejich zneužití.

Vymezení toho, co je a co není legitimní náboženství nebo tradiční užívání, samozřejmě představuje výzvu samo o sobě a výjimky nově vznikajícím náboženstvím/církvím může být nutné posuzovat případ od případu – ať už na vnitrostátní, regionální nebo místní úrovni.

¹²⁴ Celidwen, Y., Redvers, N., Githaiga, C. *et al.* (2023), Ethical principles of traditional Indigenous medicine to guide Western psychedelic research and practice, *The Lancet Regional Health - Americas* 18 <https://doi.org/10.1016/j.lana.2022.100410>; Leonhardt, M., Here's how much 'magic mushroom retreats' like Goop Lab's actually cost, *CNBC*, 24 January 2020 <https://www.cnbc.com/2020/01/24/heres-how-much-magic-mushroom-retreats-like-goop-labs-actually-cost.html>.

Uznání vztahů domorodých obyvatel k psychedelikům přírodního původu

Vzhledem k tomu, že se medicínský i nemedicínský ziskový průmysl na globálním Severu připravuje na komerční využití potenciálně lukrativního regulovaného trhu s psychedeliky, hrozí domorodým komunitám, které tradičně užívají přírodní psychedelika, další marginalizace, vykořisťování a poškozování. Nejde jen o jejich vyloučení z ekonomického prospěchu, který psychedelické reformy mohou přinést, ale také o ohrožení ekologické udržitelnosti těchto rostlin a hub, potažmo jejich využití domorodými kulturami, vzhledem k rychlé expanzi tohoto tržního segmentu. Kolonizace již narušila tradiční psychedelické praktiky a společenství domorodých komunit, včetně jejich smýšlení o vlastní zemi a kultuře. Vznikající komerční trh může tyto vazby dále poškodit. Aktéři v tomto odvětví již začali ze znalostí a zavedených rituálních psychedelických praktik těchto komunit finančně profitovat, v některých případech zcela bez skrupulí (viz [Ayahuasca](#), s. 89).

Přivlastňování tradic často marginalizovaných skupin bělošskými západními komunitami může vést k tomu, že se příslušníci těchto skupin odcizí svým vlastním tradicím.¹²⁵ Proto je klíčové začlenit do veřejné politiky týkající se psychoaktivních látek kulturní citlivost a reparační spravedlnost pro domorodé komunity, konkrétně v tomto případě v souvislosti s využíváním a přebíráním jejich tradičních psychedelických praktik. Cesta k dosažení tohoto cíle je nevyhnutelně složitá, v neposlední řadě proto, že domorodé národy nejsou jednodílnou skupinou. Každá komunita má odlišnou zkušenost a způsoby myšlení. Veřejná politika týkající se těchto komunit proto bude muset být citlivě diferencovaná a vedoucí postavení by v její tvorbě měli mít domorodí obyvatelé sami. Jejich současná nízká angažovanost a nedostatečné zastoupení v rámci vědeckého výzkumu tuto potřebu zdůrazňují o to víc.¹²⁶ Existuje však již několik doporučení, jak mohou tvůrci politik k této problematice přistupovat.

V roce 2021 se sešla skupina vedená zástupci původních obyvatel z různých komunit po celém světě, aby na základě globálního konsenzu formulovala etické standardy ohledně spolupráce západního psychedelického výzkumu a psychedelické praxe s domorodými komunitami a jejich tradičním užíváním psychedelik přírodního původu.¹²⁷ Skupina věří, že „zásadní prvky, které jsou potenciálně relevantní pro mnoho domorodých skupin,“ vystihuje osm vzájemně propojených etických principů: úcta, ohleduplnost, odpovědnost, relevance, regulace, reparace, obnova a usmíření (Reverence, Respect, Responsibility, Relevance, Regulation, Reparation, Restoration, Reconciliation). Přitom explicitně uznává, že některé domorodé komunity nemusí mít zájem se do tohoto dialogu zapojit.¹²⁸ Tyto principy mohou být základním vodítkem pro tvorbu psychedelické politiky v případech, které se příslušných komunit dotýkají. Regulační orgány se nesmějí spoléhat na dobrovolné aktivity jednotlivých subjektů v tomto odvětví působících.

¹²⁵ George, J.R. a další (2020), The Psychedelic Renaissance and the Limitations of a White-Dominant Medical Framework: A Call for Indigenous and Ethnic Minority Inclusion, *Journal of Psychedelic Studies*. 4(5) <https://doi.org/10.1556/2054.2019.015>

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ „Členy komise byli... zástupci komunit s rozsáhlými zkušenostmi a znalostmi v oblasti tradiční domorodé medicíny. Jednalo se o zástupce z Kanady (Denésuliné [N.R.]), Kolumbie (Inga [M.E.], Misak [J.C.]), Salvadoru (Nahua Pipil Kakawira [J.N.R.]), Guatemaly (Maya Kakchiquel [A.S.T.]), Keni (Kikuyu [C.G.]), Mexika (Mayové Tselal [Y.C.], Nahua [Y.C.], Wixárika [Y.V.R.]), Peru ([K.A.]) a Spojených států amerických (Chickasaw [D.M.]).“ Viz Celidwen, Y., Redvers, N., Githaiga, C. a kol., (2022), Ethical principles of traditional Indigenous medicine to guide western psychedelic research and practice, *The Lancet Regional Health - The Americas* 18 [https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X\(22\)00227-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanam/article/PIIS2667-193X(22)00227-7/fulltext).

¹²⁸ Tamtéž.

Tysíce mohou dodržování těchto etických zásad přislíbit, ale vztah mezi nimi a dotčenými komunitami může stále zůstat nerovný a motivovaný vlastním prospěchem, přičemž soulad s těmito zásadami nebude právně závazný, formálně ověřitelný a vymahatelný.

Již nyní se pracuje na tom, aby se v psychedelickém prostředí prosazovala práva a zastoupení domorodých komunit, a to pod vedením těchto komunit samotných. Organizace jako je Fond na ochranu domorodé medicíny (IMC Fund), který je veden domorodými obyvateli, podporují tzv. „sdílení benefitů“. To je definováno jako „činnost spočívající v poskytování části výhod nebo zisků plynoucích z využívání genetických zdrojů nebo tradičních znalostí domorodým komunitám za účelem dosažení spravedlivé směny“.¹²⁹ Cílem fondu IMC je usnadňovat proces poskytování těchto výhod domorodým komunitám ze strany psychedelických podniků a dalších osob a zároveň komunitám umožnit, aby měly možnost tento proces řídit. Kromě sdílení benefitů se IMC snaží chránit a posilovat kulturu domorodých komunit a zajistit ochranu území, která obývají.

Akteři v tomto odvětví
již začali ze znalostí a zavedených
rituálních psychedelických praktik
domorodých komunit
finančně profitovat

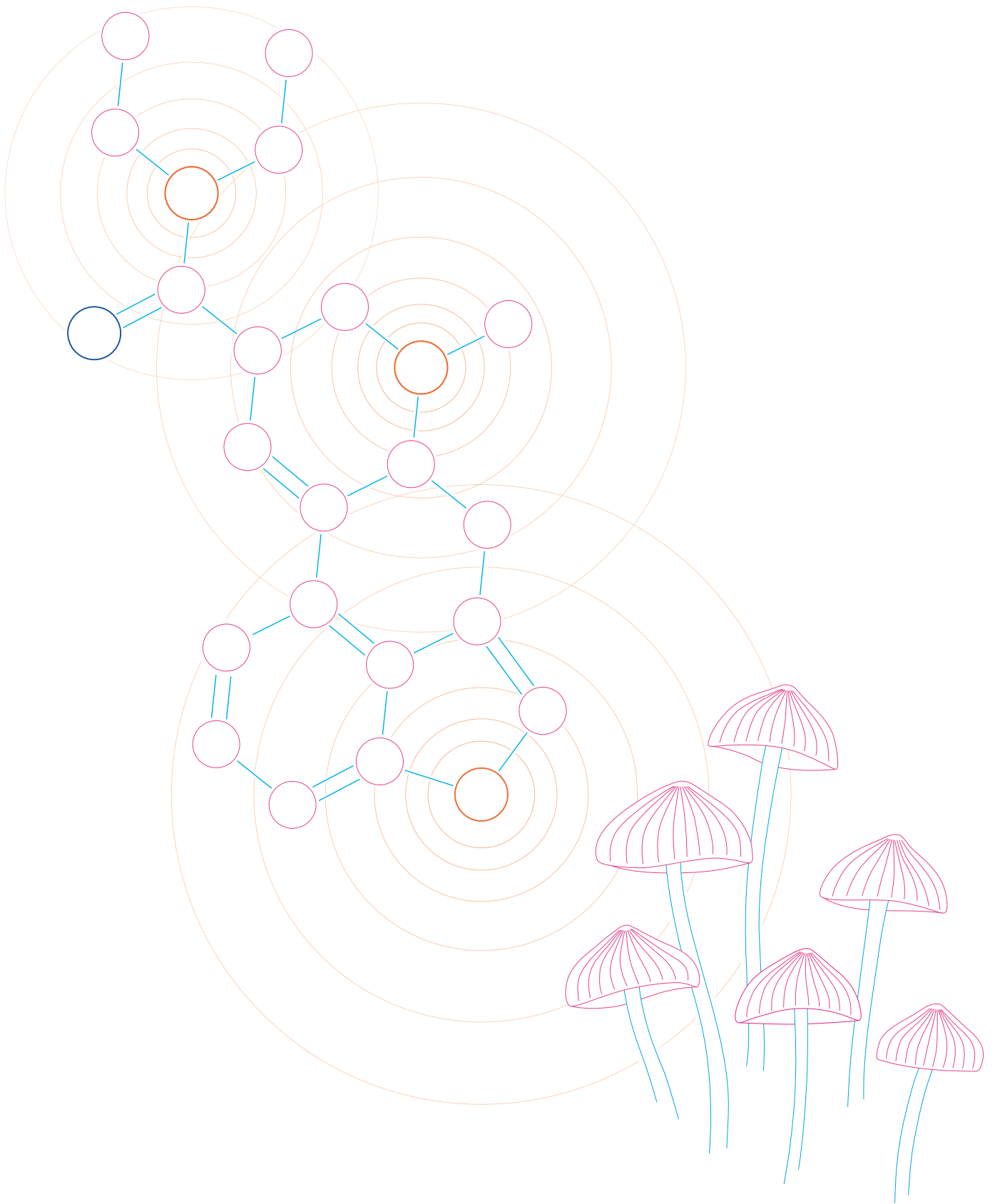
Mezinárodní právní nástroje uplatnitelné na určité rostoucí trhy s psychedelickými látkami již existují. Jedná se zejména o Nagojský protokol (Nagoya Protocol) z roku 2010, který byl vytvořen s cílem zajistit právní jistotu a transparentnost v souvislosti s přístupem ke genetickým zdrojům tím, že do rozvoje veřejných politik začlenil dialog, souhlas a sdílení benefitů (některé země, jako například Spojené státy, tento protokol dosud nepřijaly).¹³⁰

Právo na svobodný, apriorní a informovaný souhlas (FPIC), uznané v rámci UNDRIP, „umožňuje domorodým národům kdykoli poskytnout nebo odepřít/odvolat souhlas s projekty, které mají dopad na jejich území“.¹³¹ Aby však plnilo svou funkci, musí se právo FPIC dodržovat. V kontextu tradičních medicín se mu ovšem zatím většího zohlednění spíše nedostává.¹³²

¹³⁰ Convention on Biological Diversity, The Nagoya Protocol on Access and Benefit-sharing, přístup: 1. července 2023 <https://www.cbd.int/abs/>.

¹³¹ Food and Agriculture Organisation, Indigenous Peoples: Free, Prior and Informed Consent, přístup: 1. července 2023 <https://www.fao.org/indigenous-peoples/our-pillars/fpic/en>

¹³² George, J.R. a další (2020), The Psychedelic Renaissance and the Limitations of a White-Dominant Medical Framework: A Call for Indigenous and Ethnic Minority Inclusion, *Journal of Psychedelic Studies*. 4(5) <https://doi.org/10.1556/2054.2019.015>

Ukončení kriminalizace osob užívajících psychoaktivní látky je zásadním předpokladem pro smysluplné uchopení těchto látek v oblasti veřejného zdraví a lidských práv.

5

Návrhy způsobů regulace

Níže navrhujeme čtyřstupňový model, který zohledňuje rozmanitost psychedelických látek a různé způsoby jejich užívání:

Tato příručka nepojednává o užití psychedelických látek v klinickém kontextu, protože to již je nebo bude zohledněno ve stávajících regulačních rámcích. Tato diskuze vychází ze základní premisy, a sice že užívání a držení jakýchkoli psychoaktivních látek pro vlastní potřebu dospělými osobami by nemělo podléhat žádné formě správněprávního ani trestněprávního postihu. Proces dekriminizace a postupného zavádění změn je potenciálně přechodnou fází na cestě ke komplexnímu modelu regulované distribuce psychoaktivních látek a k tomuto procesu se váže mnoho zásadních otázek.

Dekriminalizace: základní princip všech reforem v oblasti psychoaktivních látek

Předně je žádoucí ukončení kriminalizace osob užívajících psychoaktivní látky (což je příleha-
vější označení než „decriminalizace drog“, která je často zaměňována s legalizací), neboť tato
řeší nespravedlivý, škodlivý, stigmatizující a diskriminační právní stav a současně je nezbytným
předpokladem pro nastavení racionálního přístupu k drogové problematice, který klade důraz
na ochranu veřejného zdraví a lidská práva.

Společné prohlášení o stanovisku Rady vedoucích představitelů OSN (CEB) pro rok 2019, kte-
rému předsedá generální tajemník OSN a které zastupuje stanovisko všech 31 agentur OSN,
včetně Světové zdravotnické organizace (WHO) a Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNO-
DC), vyjádřilo dekriminální držení a užívání psychoaktivních látek silnou a jednomyslnou
podporu. Prohlášení vyzývá členské státy, aby „ve vhodných případech podporovaly alternati-
vy k represí a trestnímu stíhání, jako je např. dekriminální držení psychoaktivních látek pro
vlastní potřebu“.¹³³

Dekriminalizace není formálně definovaný pojem, nicméně v tomto kontextu označuje zruše-
ní trestních sankcí za určitá jednání spojená s užíváním psychoaktivních látek. Obvykle se jed-
ná o držení malého množství psychoaktivní látky pro vlastní potřebu, někdy se však vztahuje
i na méně společensky škodlivá protiprávní jednání spojená s distribucí či pěstováním.

Ačkoli se již různé formy dekriminální držení některých nebo všech psychoaktivních látek objevují
v rámci mnoha právních úprav po celém světě, jejich rozsah a realizace se značně liší.¹³⁴ Velké
rozdíly panují především v otázce rozlišování držení pro vlastní potřebu a zprostředkovávání
jiným osobám (distribucí).¹³⁵ V některých právních systémech jsou trestněprávní sankce

nahrazeny sankcemi netrestního charakteru, jako jsou např. pokuty či nařízení léčby, zatímco
v jiných systémech daná jednání nejsou sankcionována vůbec, ačkoli se psychoaktivní látky až
na výjimky běžně zabavují. Existuje také důležitý rozdíl mezi *faktickou* dekriminální držení, kdy jed-
nání související s psychoaktivními látkami zůstávají trestným činem, avšak zákon není v praxi
vymáhán, a dekriminální držení *de iure*, kdy je takové jednání dekriminální držení formálně, a to buď
přímo v zákoně, nebo na základě judikatury / soudních precedentů (např. rozhodnutí Ústavní-
ho soudu).

¹³³ Rada vedoucích představitelů pro koordinaci systému OSN, shrnutí jednání, 7. a 8. listopadu 2018 https://unsceb.org/sites/default/files/imported_files/CEB-2018-2-SoD.pdf.

¹³⁴ Talking Drugs, Drug Decriminalisation Across the World, <https://www.talkingdrugs.org/drug-decriminalisation>.

¹³⁵ Transform Drug Policy Foundation, México Unido Contra la Delincuencia (2018), Množstevní limity pro držení drog <https://transform-drugs.org/publications/thresholds-briefing-2018-mucd-transform>.

Doporučený model dekriminalizace

- Dekriminalizace by měla být provedena *de iure*. Držení psychoaktivních látek pro vlastní potřebu tedy nemá být trestným činem ani přestupkem, tj. nepodléhat jakémukoli typu sankcí, typicky např. pokutám; nemělo by vést k odebrání dětí z péče či omezení střídavé péče; nemělo by představovat porušení jakéhokoli podmíněného trestu; nemělo by být důvodem k neposkytnutí lékařské péče či sociální podpory; nemělo by být legitimním důvodem pro znevýhodnění v otázce bydlení, zaměstnání, vzdělání nebo přístupu k finančním prostředkům či žádostem o úvěr.¹³⁶
- Psychoaktivní látky držené pro vlastní potřebu by neměly být zabavovány.
- Neměly by existovat striktně stanovené či všeobecně závazné hranice rozlišující mezi držením látky pro vlastní potřebu a držením pro distribuci, jejichž překročení by automaticky vedlo k presumpci viny a příslušným sankcím. Jako lepší přístup se jeví systém stanovení orientačních hodnot drženého množství v kombinaci s pokyny pro zohlednění přitěžujících a polehčujících okolností, jehož součástí je presumpce neviny (ve vztahu k prokázání držení látky s úmyslem distribuce) v případech, kdy nedošlo k překročení určitého drženého množství, a který zároveň dává orgánům vymáhajícím právo (policii, státním zástupcům, soudům) také určitou míru flexibility v rozhodování nad rámec těchto doporučení/ustanovení. Množství látky určené pro vlastní potřebu (ať už ve formě závazné legislativy, nebo orientačního doporučení) by nemělo být stanoveno příliš nízkou, aby se předešlo riziku, že osoby držící takové množství psychoaktivní látky pro vlastní potřebu budou shledány vinnými z úmyslu ji zprostředkovat jinému (distribuce). Systém referenčních hraničních hodnot a související pokyny by měly být snadno srozumitelné jak pro uživatele, tak pro orgány činné v trestním řízení (*viz* výše).¹³⁷
- Dojde k dekriminalizaci pěstování malých množství přírodních psychoaktivních látek, například hub rodu *Psilocybe* nebo kaktusu San Pedro, pro osobní potřebu v rámci systému referenčních hraničních hodnot pro dekriminalizaci držení určitého množství pro osobní potřebu (obdobná ustanovení již byla ve více právních systémech přijata v případě konopí).
- Dekriminalizace se má týkat i nekomerčního sdílení malého množství látek mezi přáteli, resp. v rámci sociálního okruhu.¹³⁸
- Součástí by měl být i automatický a trvalý výmaz všech záznamů v trestním rejstříku týkajících se jednání, která již nejsou považována za trestné činy, a automatickou obnovu trestního řízení pro osoby, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody za jednání dříve považovaná za trestné činy.¹³⁹

¹³⁶ Stav, kdy jednání není vůbec trestné, na rozdíl od stavu, kdy není trestněprávně postihováno a sankcionováno, se přesněji označuje jako legalizace. Tento termín zde však není používán, abychom se vyhnuli záměně s legalizací v kontextu nabídky – v tomto smyslu se tento termín častěji používá.

¹³⁷ K množství hodnotám držení pro vlastní potřebu resp. distribuci viz Transform Drug Policy Foundation, México Unido Contra la Delincuencia (2018), Quantity thresholds for drug possession and supply offences <https://transformdrugs.org/publications/thresholds-briefing-2018-mucd-transform>.

¹³⁸ Je třeba poznamenat, že některé trestné činy spojené s distribucí psychoaktivních látek by v tomto kontextu zůstaly zachovány, avšak spadaly by pod jinou právní úpravu, například pokud jde o ochranu dětí a mladistvých, ochranu zdraví apod.

¹³⁹ Viz oddíl 3.a. v Rolles, S., Slade, H. (2022), *How to regulate cannabis*: (Transform Drug Policy Foundation) https://transformdrugs.org/assets/files/PDFs/How-to-Regulate-Cannabis_3rd_ed.pdf.

Praktické provedení a politická strategie

Otázkou zůstává posloupnost dekriminalizace držení/pěstování/užívání látek a legalizace a regulace jejich výroby a nabídky, která se bude vždy řešit na místní úrovni v závislosti na politickém prostředí.

Pokud někde k dekriminalizaci ještě nedošlo, neexistuje v podstatě žádná praktická překážka, aby k dekriminalizaci a legalizaci nemohlo dojít současně, jako se to stalo například v případě konopí v Kanadě. Pokud existuje politická vůle k oběma reformním krokům, jeví se to jako vhodnější postup. Zatímco však dekriminalizace představuje předpoklad legální regulace, opačně to neplatí a v mnoha kontextech se zdá pravděpodobné, že dojde k postupnému procesu (který však není optimální) s tím, že nejprve dojde k dekriminalizaci, přičemž samotný proces dekriminalizace může být také postupný.

Tyto změny závisí na nastavení politického prostředí, dekriminalizace má však obecně širší veřejnou a institucionální podporu než legalizace a regulace. Pokud se myšlenka dekriminalizace stane politicky životaschopnou, zatímco legalizace a regulace nikoli, pak by, pragmaticky vzato, měl být učiněn alespoň tento krok. Jakékoli omezení kriminalizace osob užívajících psychoaktivní látky je krokem vpřed a může pomoci vytvořit prostor pro rozumnější diskusi o právní regulaci a připravit půdu – politickou i institucionální – pro další reformy (*viz Psychedelický excepcionalismus* s. 29).

Model 1: Soukromé užívání, domácí pěstování, sběr v přírodě a nekomerční sdílení psychedelik přírodního původu

Užívání psychedelik, stejně jako pěstování a sběr psychedelik přírodního původu pro vlastní potřebu je jednáním pohybujícím se z velké části mimo oblast formální regulace. Stát má sice povinnost poskytovat informace o zdraví a rizicích a podporovat zodpovědnou volbu a bezpečnější užívání, ale v této souvislosti nemůže, a pravděpodobně by ani neměl, výrazněji zasahovat.

Komplexní model dekriminalizace by zahrnoval zejména odstranění trestních sankcí za:

- sběr (s výjimkou peyotlu a dalších ohrožených nebo chráněných druhů v jednotlivých regionech, *viz Peyotl a ochrana přírody*, s. 77);
- pěstování přírodních psychedelik v malém množství pro vlastní potřebu;
- nekomerční sdílení přírodních psychedelik v malém množství.

Při neexistenci regulované nabídky by takový přístup – někdy prozaicky označovaný jako model *Grow, Gather, Gift* – nejen odstranil hrozbu trestního postihu uživatelů psychedelik, ale navíc by poskytl legální, i když značně omezenou možnost přístupu k přírodním psychedelikům prostřednictvím soukromých, nekomerčních a na osobních vztazích založených komunitních sítí. Inspirací pro takový model by mohly být některé přístupy k dekriminalizaci konopí, které umožňují nebo alespoň tolerují pěstování v malém množství, a to právě v rámci dekriminalizovaného

držení pro vlastní potřebu. Většinu pěstitelských a sběračských aktivit v oblasti psychedelik přírodního původu budou tvořit především houby rodu *Psilocybe*.

V souvislosti s dekriminalizací držení, pěstování a sběru pro vlastní potřebu vyvstává řada otázek týkajících se konkrétních parametrů definujících takové užívání a sdílení, jakož i mechanismu, jakým by byla řešena jednání, která tyto limity překračují. Klíčovým cílem stanovení množství limitů osobního užívání a držení by bylo omezit možnost nelicencovaného sekundárního komerčního prodeje. Navrhujeme proto, aby se jakýkoli postih (a s ním související sankce) zaměřil spíše na obchodování jako takové, než na stanovování problematických limitů pro držení.¹⁴⁰ V případě formálního stanovení hraničních hodnot, by se tyto měly pohybovat spíše směrem k vyšším hodnotám, přičemž by se měla zohlednit i povaha sezón sbírání a cyklů pěstování/sklizně, rozdíly v potřebách jednotlivých uživatelů, případné příspěvky na neziskové sdílení a obtíže při posuzování množství psychoaktivních látek v rostlinách/houbách a přípravcích z nich vyrobených. Šířeji definované orientační hraniční hodnoty pro právní postih představují vhodnější řešení než pevně stanovené limitní hodnoty.

Sada pro pěstování hub rodu *Psilocybe*

FOTO: Steve Rolles

Pro případ komerčního nakládání s psychedeliky, ať už v rámci maloobchodního prodeje nebo podávání v kontrolovaném prostředí, by měl být stanoven takový regulační rámec, aby se minimalizovala případná rizika s tímto spojená (viz **Nezisková členská sdružení pro psychedelika přírodního původu**, s. 78, **Licencovaná výroba a maloobchod přízpusobitelné různým produktům a místním podmínkám**, s. 81, a **Regulované komerční užití s průvodcem**, s. 104).

Jak již bylo zmíněno, ačkoli je pravděpodobné, že většina domácího pěstování se bude týkat hub rodu *Psilocybe* (vzhledem k vyšší míře užívání a snadnosti pěstování), lze předpokládat, že se budou pěstovat i kaktusy obsahující meskalin a rostliny obsahující DMT.

Pěstitelské náčiní a sady pro pěstování nepsychoaktivních hub jsou široce dostupným a běžně, bez licence, prodávaným zbožím. Prodej spor hub rodu *Psilocybe* (používaných k pěstování hub po přidání do vhodného pěstebního média) by měl být v rámci maloobchodu povolen bez licence za účelem pěstování pro vlastní potřebu, avšak pouze dospělým osobám. Naopak, kompletní pěstební sady obsahující spory hub rodu *Psilocybe* by předmětem nelicencovaného prodeje být neměly, a to s ohledem na přítomnost psychoaktivní látky. Stejně jako v případě konopí není ani v případě hub regulace prodeje nebo distribuce jak hub samotných, tak pěstebních souprav, příliš praktická, třebaže může být legitimní či opodstatněná. Regulace dostupnosti výtrusů či semen, spočívající např. ve stanovení minimální věkové hranice, by vyžadovala speciální právní mechanismus zohledňující absenci obsahu psychoaktivních látek.

¹⁴⁰ K otázce množství limitů viz (2018), Quantity thresholds for drug possession and supply offences <https://transformdrugs.org/assets/files/PDFs/quantity-thresholds-for-possession-briefing-2018.pdf>.

Kaktusy San Pedro a peyotl jsou již v mnoha částech světa běžně komerčně dostupné pro okrasné zahrady a jejich prodej není ve Spojeném království nijak právně postihován, a to ani v případech, kdy jsou látky obsažené v kaktusech formálně zakázány. Kaktusy jako takové nepodléhají ani zákazu dle tzv. protidrogových úmluv OSN, přestože psychoaktivní látky, které obsahují, jsou uvedeny na Seznamu I kontrolovaných látek (viz **Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN** s. 109). San Pedro je druhem kaktusu, který roste poměrně rychle a je nenáročný na péči, díky čemuž je pro domácí pěstování a užívání vhodnější než peyotl, který je dražší a ve volné přírodě roste pomaleji.¹⁴¹ Nicméně, oba kaktusy dozrávají nejméně tři roky, což již představuje jistou časovou náročnost jejich pěstování.

Changa obsahující DMT, určená ke kouření
FOTO: Dominic Milton Trott

Vzhledem k malému trhu s těmito kaktusy, stejně jako malé spotřebě uživateli psychedelik v jejich přirozené rostlinné podobě, neexistuje příliš pádný důvod pro jejich kontrolu, pokud se nezačnou pěstovat pro výrobu a prodej v mnohem větším měřítku za účelem extrakce meskalinu, nebo výroby přípravků na bázi rostlinného meskalinu. V takovém případě by musela být výroba a produkty náležitě licencovány podobně jako v případě hub rodu *Psilocybe*. Specifický přístup si pak žádají jiná přírodní psychedelika jako jsou typicky rostliny obsahující DMT (viz **Ayahuasca**, s. 89).

¹⁴¹ Stork, C.M. (2023), Peyote — Reference Module in Biomedical Sciences, *Elsevier* <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-824315-2.00865-4>.

Peyotl a ochrana přírody

Peyotl, malý kaktus podobný knoflíku, který obsahuje meskalin a roste v některých částech Texasu a v Mexiku, je tématem mnoha diskuzí v rámci psychedelických reformních hnutí, zejména ve Spojených státech. Pro určitá domorodá společenství v Mexiku (mimo jiné Wixáriků, Nayerů a Chichimeků) a v Severní Americe (například Siouxů neboli Lakotů, Čerokijů a Apačů) totiž představuje posvátnou rostlinu.¹⁴² Pro členy Církve domorodých Američanů (Native American Church, NAC), která působí ve Spojených státech, Kanadě a Mexiku, je náboženskou svátostí; ve Spojených státech mohou členové NAC na základě náboženské výjimky používat peyotl při svých náboženských obřadech.¹⁴³

Peyotl byl v některých případech zahrnut i do nedávné vlny reforem zaměřených na dekriminálníci psychedelík přírodního původu.¹⁴⁴ Na základě toho se z některých komunit původních obyvatel Ameriky, které však nebyly součástí tohoto reformního hnutí, zvedla vlna odporu, a to z obav nad ekologickými dopady na peyotl a ohrožení jeho budoucího užívání jako svátosti v církevní rituální praxi. Podle federálních zákonů USA i zákonů státu Texas mohou v současné době peyotl legálně získávat, vlastnit, užívat a nakládat s ním pouze členové NAC.¹⁴⁵ Peyotl sbírají licencovaní *peyoteros*, kteří jej dále prodávají členům NAC; ti kvůli němu cestují z celé Severní Ameriky do Texasu.

Tento kaktus byl v roce 2013 zařazen na červený seznam ohrožených druhů Mezinárodního svazu ochrany přírody a klasifikován jako ohrožený druh, přičemž v mexickém státě Coahuila a v jižním Texasu byl zaznamenán drastický pokles jeho populace.¹⁴⁶ Existují obavy, že reformní hnutí směřující k dekriminálníci držení psychedelík přírodního původu včetně peyotlu povede k jeho zvýšenému sběru osobami mimo NAC, což by mohlo vést k jeho vyhubení. I když je jeho užívání omezeno pouze na členy NAC, peyotl ve volné přírodě mizí i v důsledku úbytku míst, kde se přirozeně vyskytuje, špatných postupů při sběru, jakož i v důsledku sběru nelegálního.¹⁴⁷

¹⁴² ICEERS, Peyote: Basic Info, přístup: 20. června 2023 <https://www.iceers.org/peyote-basic-info/>.

¹⁴³ Vyňato federální vládou USA, Hlava 21 CFR 1307.31 <https://www.ecfr.gov/current/title-21/chapter-II/part-1307/subject-group-ECFR68c82f-2ca866120/section-1307.31>

¹⁴⁴ Labate, B., Feeney, K., Decriminalize Nature Targets peyote: Drug Reform or Settler Colonialism?, *Chacruna*, 1. července 2022 https://chacruna.net/decriminalize_nature_drug_reform_settler_colonialism/.

¹⁴⁵ Hausfeld, R., Native American Churches request that peyote not be included in decriminalisation initiatives, *Psymposia*, 16. března 2020 <https://www.psymposia.com/magazine/nac-peyote-decriminalization/>.

¹⁴⁶ Schwertner-Charão L., Delgado-Martínez, R., Treviño Carreón, J. *et al.* (2022), Interactions between facilitator species and *Lophophora williamsii* (Lem. ex Salm-Dyck) J.M.Coult (Cactaceae) in a rosetophyllus desert scrub in México *Journal of Arid Environments* 205 <https://doi.org/10.1016/j.jaridenv.2022.104824>

¹⁴⁷ Hausfeld, R., Native American Churches request that peyote not be included in decriminalisation initiatives, *Psymposia*, 16. března 2020 <https://www.psymposia.com/magazine/nac-peyote-decriminalization/>.

Peyotl ve volné přírodě dozrává až 15 let, přičemž se doporučuje nechat pro řádnou regeneraci alespoň osm let mezi jednotlivými sběry. Legální sběr divoce rostoucího peyotlu by neměl být rozšiřován nad rámec současných povolení pro NAC, a to s ohledem na jeho ohrožení, stejně jako duchovní význam.

Lophophora williamsii (peyotl)

FOTO: Mansfield

Sběr peyotlu by měl být zakázán spíše z důvodu ochrany přírody než předmětem protidrogové legislativy. (viz **Dekriminalizace**, s. 72). Ochrana již ale existuje: v Mexiku je peyotl právními předpisy klasifikován jako zvláště chráněný druh a je uveden na seznamu Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES).¹⁴⁸ Mizení populace peyotlu by bylo možné dále předcházet podporou ochrany míst, kde se přirozeně vyskytuje, a tím ji chránit a přispívat k její obnově. Ostatně na tom se již pracuje, např. pěstováním peyotlu ve školkách a jeho následnou výsadbou ve volné přírodě. Věnuje se tomu např. Cactus Conservation Institute, který se snaží obnovit tzv. „zahrady předků“ v Texasu, avšak bez toho, aniž by zasahoval do náboženského užívání.¹⁴⁹ Komerční pěstování peyotlu může do budoucna představovat cestu, jak snížit poptávku uživatelů po divoce rostoucím peyotlu tím, kteří jej však užívají mimo rituální kontext.

Model 2: Nezisková členská sdružení pro psychedelika přírodního původu

Model neziskových sdružení (známých také jako kolektivy nebo družstva, pokud fungují na bázi kolektivního vlastnictví) pro konopí se objevil ve Španělsku kolem roku 2001. V té době již dekriminalizované pěstování konopí v malém množství pro vlastní potřebu bylo rozšířeno na pěstování kolektivní a na sdílení v rámci neziskových konopných sociálních klubů (CSC) založených na členství.¹⁵⁰ Ty fungují jako neziskové organizace, v nichž se konopí kolektivně pěstuje a sdílí mezi registrovanými členy.

Tím, že společenské kluby jsou neziskovými organizacemi, není jejich cílem zvýšení spotřeby konopí či snaha oslovit nové uživatele. Mohou tak představovat na veřejné zdraví zaměřenou alternativu k maloobchodnímu trhu s psychoaktivními látkami. Španělský model byl dále rozpracován a přejet do právních předpisů v Uruguayi a na Maltě, přičemž podobné návrhy jsou součástí drogových reforem i v Německu, Česku a Kolumbii.¹⁵¹

¹⁴⁸ Secretaría de Gobernación, Anexo Normativo III - Lista de especies en riesgo (NOM-059-SEMARNAT-2010), 14. listopadu 2019 https://www.dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5578808 & fecha=14/11/2019#gsc.tab=0; CITES, CITES a Cactis: Úvod do kaktusů, na které se vztahuje Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy https://www.kew.org/sites/default/files/2019-09/CITESandCacti_full.pdf.

¹⁴⁹ Cactus Conservation Institute, přístup: 1. července 2023 <https://cactusconservation.org/conservation/>

¹⁵⁰ Viz Parés Franquero, Ò., Saiz, J. (2015), *Innovation Born of Necessity*: (Open Society Foundations) <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/innovation-born-necessity-pioneering-drug-policy-catalonia>.

¹⁵¹ V době zveřejnění textu

Ačkoli se jedná o relativně nový a stále se vyvíjející model, představují konopné sociální kluby v malém měřítku *de facto* (Španělsko) nebo *de iure* (Uruguay, Malta) legální model produkce a nabídky konopí, který prokazatelně funguje. Problémy, které se objevily například ve Španělsku, se většinou týkaly snah vstupu komerčních subjektů využívajících nedostatku formální regulace v této oblasti.¹⁵²

Model konopného společenského klubu lze snadno přizpůsobit i na psychedelika přírodního původu.

Model CSC přináší konkrétní výhody členům sdružení, kteří mají legální přístup k psychoaktivní látce v bezpečném a podpůrném komunitním prostředí, což umožňuje i lepší přístup ke vzdělávání v oblasti *harm reduction*. Přínos klubů pro celou společnost pak spočívá v tom, že se oslabuje nelegální trh (a s ním spojené problémy), a zároveň se předchází rizikům spojeným s komerčním maloobchodním prodejem. Model společenských klubů představuje i jistou inspiraci pro vývoj regulačních modelů pro jiné psychoaktivní látky, a zároveň nabízí užitečný přechodný model, který mohou tvůrci politik potenciálně zavést v rámci dekriminalizace předtím, než bude povolen formálnější legální systém výroby a maloobchodu.

Díky poněkud neobvyklému vývoji modelu CSC ve Španělsku a soudním procesům vedeným s aktivisty zůstávají španělské CSC bez licence a fungují pouze v rámci neformálních pravidel a parametrů stanovených judikaturou. A to i přes snahy aktivistů a některých regionálních vlád o vytvoření formálního regulačního rámce.¹⁵³ Naproti tomu Uruguay zavedla formálně licencovaný a regulovaný model neziskových sdružení spolu s licencovaným modelem maloobchodního prodeje konopí v lékárnách, licencovaným domácím pěstováním a poskytováním konopí na lékařský předpis, čímž v praxi ukazuje, jak může vedle sebe existovat více regulovaných modelů distribuce.¹⁵⁴ V maltském právním rámci jsou jediným formálním zdrojem konopí pro nemedicínské užití, kromě dekriminalizovaných ustanovení o domácím pěstování v malém množství, právě neziskové organizace založené na členství.¹⁵⁵

Tento model se jeví jako účinná a smysluplná forma regulace i v případě, že mezinárodní právní překážky brání vytvoření formálně regulovaného maloobchodního trhu. Ten bude ve většině zemí do budoucna tak či tak nutný k zajištění spravedlivého přístupu k psychoaktivním látkám. Mezinárodně právní omezení například v současné době směřují možný legální přístup k nemedicínskému konopí v EU právě k modelu neziskových sdružení založených na členství (viz **Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN**, s. 109).

¹⁵² Parés Franquero, Ò., Saiz, J. (2015), *Innovation Born of Necessity*: (Open Society Foundations) <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/innovation-born-necessity-pioneering-drug-policy-catalonia>.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Transform Drug Policy Foundation (2018), Cannabis legalisation in Uruguay: Public health and safety over private profit <https://transformdrugpolicy.org/blog/cannabis-legalisation-in-uruguay-public-health-and-safety-over-private-profit>.

¹⁵⁵ Viz Maltský úřad pro zodpovědné užívání konopí <https://aruc.mt/>

Model konopných společenských klubů lze snadno přizpůsobit i psychedelikům přírodního původu. Model neziskového sdružení pak bude fungovat na základě těchto pravidel:

- Omezila by se na psychedelika přírodního původu.¹⁵⁶ Společenské kluby by se pravděpodobně zaměřily na čerstvé, sušené nebo mírně zpracované houby rodu *Psilocybe*, avšak v rámci tohoto modelu si lze přestavit i pěstování jiných psychedelik přírodního původu, jako je kaktus San Pedro nebo kaktus peyotl obsahující meskalin nebo rostliny obsahující DMT - i když ty budou pravděpodobně spíše výjimkou.
- Sdružení by byla licencována centralizovaným regulačním orgánem pro psychoaktivní látky (viz níže) a fungovala by na neziskovém základě.
- Členské příspěvky na pěstování by byly poskytovány jednomu či více pěstitelům, kteří by houby/rostliny pěstovali jménem členů sdružení a pro ně.
- Vypěstované produkty by byly dodávány pouze členům sdružení či klubu, komerční prodej by nebyl povolen. Maximální množství na jednoho člena na určité období by bylo stanoveno licenčními podmínkami regulačního orgánu pro psychoaktivní látky, aby se tak předešlo riziku sekundárního prodeje. Množstevní omezení pro jednu osobu nemusí být u psychedelik tak striktní jako u konopí, a to vzhledem k relativně nižší frekvenci užívání a nižšímu riziku vzniku závislosti
- Poskytovatelé vypěstovaných produktů v neziskových sdruženích by měli splňovat stejné administrativní požadavky, jakož i požadavky na školení, jako maloobchodní prodejci (viz **Požadavky na školení a povinnosti prodejců**, s. 100).
- Sdružení by případně mohlo členům nabízet možnosti podstoupit psychedelickou zkušenost s průvodcem, resp. pod dohledem tzv. *sittera*, zahrnující jak přípravná, tak integrační sezení. V takovém případě by neziskové organizace musely splňovat stejné podmínky jako ostatní komerční poskytovatelé služeb (viz **Regulované komerční užití psychedelik s průvodcem**, s. 104).
- Společenským klubům nabízejícím možnost podstoupit psychedelickou zkušenost s průvodcem by mohla rovněž být udělována dovozní povolení, například pro dovoz složek ayahuascy. Ten by mohl probíhat ve spolupráci s domorodými komunitami nebo sdruženími, která rostliny pěstují (viz **Ayahuasca**, s. 89).
- Počet členů by měl být omezen. V Uruguayi je počet členů konopných klubů omezen na 100, na Maltě na 500. Frekvence užívání, užívané množství, a tedy i přístup do klubů je u psychedelik pravděpodobně mnohem nižší než u konopí, takže počet členů by mohl být potenciálně vyšší. Omezení počtu členů by určité mělo být vyváжено potřebou zajistit rovný přístup.
- Mělo by se dbát na zajištění spravedlivého přístupu pro všechny skupiny ve společnosti, přičemž pravidla by měla zabránit diskriminačním kritériím pro členství.
- Měla by být zajištěna specifická podpora při zakládání sdružení pro marginalizované skupiny (viz **Začlenění sociální spravedlnosti a lidských práv do tvorby politik**, s. 57).

¹⁵⁶ V první řadě nebudou k dispozici žádné syntetické přípravky, jako je LSD, i když i o tom lze do budoucna, až bude model lépe zaveden, uvažovat.

Model 3: Licencovaná výroba psychedelik a maloobchod přizpůsobitelné různým produktům a místním podmínkám

Určitá míra regulace je naprostým základem u všech produktů určených k lidské spotřebě. U psychoaktivních látek s potenciálně hlubokými účinky a netriviálními riziky, psychedelické látky nevyjímaje, bude jakákoli forma maloobchodního prodeje vyžadovat specifickou regulaci nad rámec standardních forem ochrany spotřebitele a právní úpravy týkající se běžného spotřebního zboží. Taková regulace musí přirozeně zahrnovat již zavedený zákaz klamání spotřebitele a odpovědnost výrobce/prodejce, aby si spotřebitelé mohli být jisti, že vědí, co kupují, a měli přístup k přesným informacím o obsahu, dávkování, účincích a rizicích, na základě čehož se pak mohou informovaně rozhodnout dané látky užít či nikoli.

Transform Drug Policy se v nedávných publikacích podrobně zabývala modely regulovaného maloobchodního prodeje konopí, MDMA, kokainu a amfetaminů.¹⁵⁷ Doporučuje v zásadě vycházet z přísnějších forem regulace s možností postupného zmírňování kontrol a restrikcí do budoucna, a to na základě vyhodnocení dopadů dané regulace. Vychází ze zásady předběžné opatrnosti s tím, že ani nepromyšlenější modelování scénářů nemusí zachytit všechny eventuality, jež mohou v praxi nastat, s tím, že opatrnější přístup může rovněž zmírnit obavy jak politiků, tak veřejnosti. Myšlenka regulace dále vychází z toho, že se jako efektivní cesta jeví vycházet z již existujících, byť přísněji nastavených právních předpisů a tyto smysluplně modifikovat, než zavádět zcela nové na již zavedeném, avšak nedostatečně regulovaném trhu.

S ohledem na míru rizik spojených s psychedeliky se jeví jako vhodné zavedení systému licencí pro maloobchodní prodejce. Obecná zásada, že produkty s vyšším rizikem si vyžadují vyšší míru kontroly, platí pro psychedelika stejně jako pro jakoukoli jinou psychoaktivní látku. To znamená, že některé druhy přípravků nebo přípravky s vyšším dávkováním by měly podléhat přísnějším kontrolám a určitá hranice rizika může být i důvodem pro zákaz maloobchodního prodeje.

Vzhledem k nízké míře rizik spojených s užíváním psychedelik (viz **Přehled hlavních rizik spojených s užíváním psychedelik a jejich důsledků pro veřejnou politiku**, s. 48) však tyto substance mají z hlediska regulace blíže spíše ke konopí.

Například standardní model navrhovaný pro stimulanty organizací Transform Drug Policy představuje silný argument pro státní monopolní maloobchodní prodej. Ten z podstaty vylučuje z přístupu na trh subjekty zaměřené především na zisk z prodeje psychoaktivních látek, u nichž existuje větší riziko potenciálně škodlivých vzorců užívání nebo vzniku závislostí (např. kokain). V případě psychedelik by mohl být model státního monopolního maloobchodního prodeje jednou z možností, zejména v počátečních fázích legalizace, avšak není nezbytný.

¹⁵⁷ Rolles, S., Slade, H. (2022), *How to regulate cannabis: A Practical Guide* (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/how-to-regulate-cannabis-3rd-ed>;

U psychoaktivních látek s potenciálně zásadními účinky a netriviálními riziky, což se jistě týká i psychedelik, bude jakákoli forma maloobchodního prodeje vyžadovat specifickou formu regulace

Lze si představit, že konopné koncentráty s vyšší účinností mohou být důvodem pro vyšší míru regulace než rostlinné konopí s nižší účinností; stejně tak je třeba rozlišovat mezi listy koky, kokainovým práškem a kokainovou bází (crackem) nebo mezi nápoji s různým obsahem alkoholu. Také u psychedelik některé rizikovější přípravky vyžadují přísnější regulaci, nebo dokonce zákaz maloobchodního prodeje (například nitrožilní přípravky), zatímco psychedelické přípravky s nižším rizikem, jako jsou sušené houby rodu

Psilocybe, by mohly být dostupné v rámci volnějšiho režimu regulace (viz **Odůvodnění snížení prahu pro přístup k houbám rodu *Psilocybe***, s. 102).

V souladu s těmito obecnými regulačními zásadami navrhuje Transform Drug Policy model licencovaného maloobchodního prodeje, na který by dohlížel specializovaný regulační orgán. Licencovaná výroba by zásobovala licencované prodejny, a to jak kamenné, tak e-shopy, které by pak prodávaly přípravky obsahující psilocybin, LSD, DMT či meskalin pouze dospělým osobám. V rámci nově vznikajícího maloobchodního trhu může regulační orgán udělit licenci na řadu přírodních a syntetických přípravků. V další fázi pak budou posuzovány návrhy výrobců nebo spotřebitelů na udělení nových licencí (na různé přípravky), které odrážejí vývoj trhu, inovaci výrobků nebo změnu v poptávce spotřebitelů či v jejich spotřebním chování.

Níže je uveden obecný návrh regulatorního rámce pro licencovanou výrobu a maloobchodní prodej psychedelik, který se snaží zohlednit různý charakter produktů, maloobchodního prostředí a rizikové chování.

Zastřešující regulační systém

Obecně lze říct, že v případě psychedelik jsou případná rizika spojená s udělováním licencí na výrobu a maloobchodní prodej srovnatelná s jinými psychoaktivními látkami užívanými jak klinicky, tak rekreačně. Zatímco obecné principy a institucionální přístup jsou podobné, detaily se často liší. Proto by měl být zřízen specializovaný regulační orgán pro psychedelika. Vzhledem k překrývání trhů s různými psychoaktivními látkami, od výroby po distribuci a maloobchodní prodej, a vzhledem k otázkám týkajícím se zejména regulace nově legalizovaných psychoaktivních látek, měl by být takový regulační orgán zřízen v rámci již existujícího regulačního orgánu, který by mohl typicky působit v rámci ministerstva zdravotnictví. Tento orgán by řídil meziresortní spolupráci s dalšími subjekty, jako jsou orgány vymáhající právo a finanční správa, a byl by odpovědný za regulaci psychedelik a dalších psychoaktivních látek užívaných mimo klinický kontext, včetně alkoholu, tabáku a konopí. Tím lze efektivně využít již existující odborné znalosti a zdroje, a předejít tak nepřiměřeně vysokým nákladům spojenými s novými žádostmi a udělováním licencí.

Je však třeba dbát na to, aby regulace byla provedena správně, tj. aby se neopakoval regulační scénář jako v případě tabáku a alkoholu, kdy je v mnoha zemích (včetně Spojeného království) regulace velmi slabá a navíc roztržštěná mezi více agentur. Lobby alkoholového průmyslu pak odsouvá na vedlejší kolej otázky veřejného zdraví.

Mezi úkoly nového regulačního orgánu pro psychedelika by patřilo:

- Stanovení parametrů nového regulačního rámce, včetně upřesnění, jaké přípravky mohou být vyráběny a prodávány, stanovení a prosazování pravidel/standardů pro nezisková členská sdružení a stanovení standardů odborné přípravy a udělování licencí poskytovatelům supervidovaných psychedelických služeb.
- Vydávání licencí na výrobu a prodej psychedelických látek (některé povinnosti by mohly být přeneseny i na místní/regionální orgány).
- Kontrola a vymáhání licenčních podmínek (případně spolupráce s dalšími subjekty, jako jsou obchodní komory, inspektoráty bezpečnosti a ochrany zdraví, celní úřady, policie atd.).
- Monitorování, hodnocení a přezkum regulačního rámce (přizpůsobování a aktualizace předpisů v reakci na nové poznatky z praxe).

Kontrola výroby

Produkty s obsahem psychedelických látek na přírodní bázi by byly pěstovány, syntetické vyráběny, a dále by byly zpracovávány, baleny a dodávány v souladu s jejich licenčními podmínkami od výrobních norem, přes kontrolu kvality, dávkování, balení a požadavky na označování.

Pro výrobu syntetických a extrahovaných psychedelických produktů, jako je LSD, DMT a meskalin, by normy kontroly kvality stanovoval regulační orgán. Normy by měly fungovat v rámci osvědčených postupů, které by zahrnovaly (mimo jiné): kontrolu kvality, sanitace a hygieny, kontrolu surovin a účinných látek, zmírnění křížové kontaminace, přesné označování a pravidelné kontroly a audity výroby. Tyto standardy by mohly být vytvořeny podle vzoru požadavků na správnou výrobní praxi (GMP), aniž by nutně musely splňovat náročné standardy výroby léčivých přípravků, což se jeví jako nepřiměřeně nákladné.¹⁵⁸ Pro psychedelické produkty na přírodní bázi by bylo možné použít nebo upravit stávající regulační rámce, například ty, které se používají pro přírodní léky, doplňky stravy nebo potraviny. Regulačním normám pak musí odpovídat údaje uváděné na výrobku a bezpečné výrobní postupy, např. absence toxických kontaminantů při výrobě, stejně tak balení a označování atd.¹⁵⁹

Produkce čerstvých a sušených (upravených) hub rodu *Psilocybe* se nijak výrazně neliší od produkce jiných hub, které jsou určeny ke konzumaci jako potraviny, nebo které jsou léčivými přípravky nebo doplňky stravy. V tomto ohledu nepřináší zamýšlená regulace žádné nové výzvy a stačila by tak úprava stávajícího regulačního rámce.

Kontrola výrobků

Riziko pro uživatele psychoaktivních látek může být zásadně ovlivněno nejen jejich typem, ale také přípravou, charakteristikami uživatele od věku, přes hmotnost po zdravotní problémy, a jeho chováním (četnost užívání, dávkování, způsob užívání, užívání více druhů psychoaktivních látek, prostředí, ve kterém jsou látky užívány atd.). Regulované, jasně označené výrobky, prodávané licencovanými a vyškolenými prodejci, sníží tato rizika tím, že poskytnou přesné informace o výrobku a o rizicích spojených s jeho užitím.

V případě regulovaného prodeje se budou psychedelické látky vyskytovat v různých přípravcích, které vyžadují různý stupeň a typ kontroly. V případě syntetického nebo extrahovaného LSD, meskalinu, DMT a psilocybinu by primárním přípravkem byla tabletová forma k perorálnímu užití. DMT ve formě tablet by bylo třeba kombinovat nebo užívat v kombinaci s inhibito-rem MAO, jež jej činí při perorálním užití aktivním.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Viz například pokyny Evropské agentury pro léčivé přípravky pro správnou výrobní praxi <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/research-development/compliance/good-manufacturing-practice>.

¹⁵⁹ Viz například pokyny Evropské agentury pro léčivé přípravky pro rostlinné léčivé přípravky, <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/herbal-medicinal-products>.

¹⁶⁰ Ačkoli se přísně vzato nesmí prodávat jako ayahuascová pilulka, viz diskuse na str. 85-87.

Regulační orgán může v konkrétních případech zvážit i jiné typy produktů a způsobů distribuce. Vzhledem k tomu, že syntetizované DMT se spíše než perorálně užívá inhalací, jeví se jako nezbytné vyvinout bezpečnější produkty založené na technologii vapování, které umožňují inhalační užívání a zároveň se vyhýbají respiračním rizikům spojeným s vdechováním spalovaného materiálu. Výrobky pro vapování DMT již stejně byly vyvinuty pro nelegální trh. Jakékoli licencované vapovací produkty by vyžadovaly speciální regulační rámec zohledňující specifika těchto technologií.¹⁶¹

Na nelegálním trhu se těší velké oblibě psychedelika v kapalné formě, zejména LSD. Problém těchto produktů však spočívá v nekonzistentnosti dávkování.¹⁶² Lze tedy předpokládat, že se regulační orgány přikloní k omezení perorálních syntetických přípravků na formu tablet, alespoň tedy v počátečních fázích zavádění na trh. V případě tekuté formy je třeba dbát na to, aby konstrukce lahviček/pipet umožňovala přesnou kalibraci. Podobně tam, kde již existuje poptávka na trhu po extrahovaných tinkturách z hub rodu *Psilocybe*, může být podmínkou pro udělení licence dávkování tinktury s vhodně kalibrovanou dávkou.

Přírodní produkty by se prodávaly ve standardizovaných jednotkách hmotnosti, která by závisela na druhu houby/rostliny a procentuálním obsahu psychoaktivní látky v daném druhu.

Informace o dávkování a účincích poskytované prodejcem a poučení ohledně rizik by se pak vztahovaly k těmto jednotkám. V případě psychedelik přírodního původu je pravděpodobné, že většina trhu se zaměří na houby rodu *Psilocybe*. Ty jsou mezi uživateli nejrozšířenější, jsou poměrně levné a snadno se pěstují, lze je konzumovat nezpracované a při poskytnutí základních informací o produktu je míra rizika při nesprávném dávkování nižší než například u LSD (viz **Odůvodnění snížení prahu pro přístup k houbám rodu *Psilocybe***, s. 102).

Čerstvé houby jsou obecně účinnější než ty sušené (protože obsah psilocybinu se rozkládá), avšak proměnlivý obsah vody v čerstvých houbách vede k širšímu rozpětí u dávkování než u těch sušených, což zvyšuje riziko nesprávného dávkování v závislosti na hmotnosti. Označování účinnosti by muselo být odpovídajícím způsobem kalibrováno, čehož lze lépe dosáhnout u sušených hub. Sušené houby také snižují další rizika spojená s čerstvými přírodními produkty, jako je možnost výskytu plísně nebo možnost zkažení. Regulační orgány by proto mohly rozhodnout o maloobchodní prodeji pouze sušených produktů. Totéž platí pro kaktusy San Pedro a peyotl, i když jejich konzumace v neupraveném stavu není tak běžná jako u hub. Je pravděpodobné, že uživatelé nakupující na regulovaném trhu budou dávat přednost extrahovanému nebo syntetizovanému meskalínu ve formě tablet, aby se tak vyhnuli nepříjemnostem spojeným s jeho konzumací, zejména pokud meskalin nehodlají rituálně užít.

¹⁶¹ Některé relevantní diskuse viz „How to regulate electronic cannabis delivery systems“, str. 166 v Rolles, S., Slade, H. (2022), *How to regulate cannabis: A practical guide*, (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/how-to-regulate-cannabis-3rd-ed>.

¹⁶² Jackson, R. L. (2021), „The Uncertain Method of Drops“: *Perspectives on Science: How a Non-Uniform Unit Survived the Century of Standardization*. 29(6) <https://direct.mit.edu/posc/article/29/6/802/107113/The-Uncertain-Method-of-Drops-How-a-Non-Uniform>.

Existují pádné argumenty pro to, aby v rámci maloobchodního prodeje nebyly dostupné potraviny obsahující psychedelické látky, zejména pak ty ve formě cukrovinek.

Lze předpokládat, že uživatelé budou přirozeně hledat způsoby, jak konzumovat houby rodu *Psilocybe* v chutnějších formách, než jsou nezpracované čerstvé nebo sušené houby. Budou preferovat například houby v čokoládě nebo medu, nebo ve formě houbového čaje, jež jsou již velmi oblíbenou variantou na různých neformálních trzích. Zájem o houbové cukrovinky je na nelegálním trhu realitou a v souvislosti s případnými legálními maloobchodními

trhy vyvolává řadu regulačních i politických otázek. Je důležité podívat se na zkušenosti z nově vznikajících trhů s potravinami z konopí v Severní Americe, kde regulace často musela dohánět rychle rostoucí poptávku a inovaci produktů na komerčním trhu.

Vážné obavy vzbuzují náhodné otravy, kdy lidé zaměňují potraviny s obsahem psychoaktivních látek za potraviny běžné. Tento problém se týká zejména cukrovinek s příměsí konopí (např. brownies nebo gumových bonbónů), které jsou přirozeně atraktivní pro děti. V právních systémech, kde se takové výrobky staly dostupnějšími na regulovaném trhu, dochází k poměrně trvalému nárůstu hlášení o náhodném požití dětmi (i když se jedná o malé počty ve srovnání s jinými formami náhodných otrav a zřídka vedou k závažným komplikacím).¹⁶³ K podobnému, i když menšímu, nárůstu náhodného požití houbových cukrovinek u dětí došlo tam, kde se tyto produkty staly dostupnějšími na neformálních trzích.

Lze tedy nalézt pádné argumenty pro to, aby v rámci maloobchodního prodeje nebyly dostupné potraviny obsahující psychedelické látky, zejména ty ve formě cukrovinek. Taková omezení byla zavedena v případě potravin s přídatkem konopí, a to tam, kde je konopí legální.¹⁶⁴ Minimálním standardem by mělo být balení, které nepřitahuje pozornost dětí, tj. především balení, které nepřipomíná cukrovinky, a zákaz jakékoli reklamy (viz **Balení**, s. 94). Uživatelům pak nic nebrání v tom, aby si čerstvé nebo sušené houby (a další psychedelika přírodního původu) připravili ke konzumaci podle svého gusta.

Omezení prodeje konopných potravin nebo nápojů se může zdát příliš přísným opatřením, ale vzhledem k praktickým problémům, které jsou s regulací konopných potravin spojené, především pravděpodobnost nárůstu náhodných otrav, se nejedná o nepřiměřené opatření. To platí zejména v situaci, kdy se modely legálního přístupu teprve vytvářejí, a vzhledem k tomu, že potraviny/nápoje jsou velmi dostupnými produkty.

Dostupnost sušených hub rodu *Psilocybe* ve formě prášku (například v nadávkovaných tabletách) nebo extrahovaných do tinktury s jasně kalibrovaným dávkovacím kapátkem jsou dalšími alternativami licencovaných produktů, které by byly snadněji stravitelné a zároveň by se vyhnuly úskalím nápojů a jiných potravin atraktivních pro děti nebo mladistvé. Lze si představit i užívání psychedelik formou potravin či cukrovinek v rámci poskytování psychedelické zkušenosti jako služby s průvodcem (viz **níže**), a to s dodržáním požadavků na dávkování, přípravu, skladování atd.

¹⁶³ Manthey, J. et. al. (2023) Technical report: *Effects of legalizing cannabis*, Institut für interdisziplinäre Sucht- und Drogenforschung https://www.bundesgesundheitsministerium.de/fileadmin/Dateien/5_Publikationen/Drogen_und_Sucht/Abschlussbericht/ECaLe_Technical_Report.pdf.

¹⁶⁴ Viz Gouvernement du Québec, The Cannabis Regulation Act, přístup: 16. srpna 2023 <https://encadrementcannabis.gouv.qc.ca/en/loi/loi-en-cadrement-le-cannabis/>

Licencovaná výroba psychedelik a maloobchod přizpůsobitelné různým produktům a místním podmínkám: Souhrnná tabulka

Podrobnější informace naleznete v kapitole: **Model 3: Licencovaná výroba psychedelik a maloobchod přizpůsobitelné různým produktům a místním podmínkám**, s. 81

Zastřešující model

- Licencovaní výrobci by mohli vyrábět produkty obsahující psychedelické látky v souladu s parametry stanovenými zvláštním regulačním orgánem pro psychoaktivní látky.
- Maloobchodníci s licenci od regulačního orgánu by mohli nakupovat produkty obsahující psychedelické látky od licencovaných výrobců a prodávat je ve specializovaných prodejnách.

Poznámka: Paralelní regulační systémy by byly zavedeny v případě dekriminizace soukromého užívání, včetně domácího pěstování, sbírání a nekomerčního sdílení; nezisková sdružení založená na členství (pro případ psychedelických látek přírodního původu); a komerční užití psychedelik s průvodcem (viz příslušné kapitoly).

	LSD	DMT	Meskalin	Psilocybin
				
Výroba	Vyroběné LSD na základě licence	Syntetické/extrahované Výrobky DMT vyráběné na základě licence	Syntetické/extrahované a na rostlinné bázi založené meskalinové produkty vyráběné na základě licence	Syntetické/extrahované a na přírodní bázi založené psilocybinové produkty vyráběné na základě licence
Kontrola kvality	<ul style="list-style-type: none"> • Kontroly syntetických/extrahovaných produktů probíhají podle osvědčených postupů v rámci výrobní praxe (GMP) ve farmaceutické výrobě • Kontroly přírodních produktů jsou založeny na ekvivalentních rámcích pro přírodní léky nebo doplňky stravy, např. dle požadavků na absenci toxických kontaminantů při výrobě, požadavků na balení a označování atd. 			
Příprava	Forma tablet	<ul style="list-style-type: none"> • Příprava DMT pro inhalační použití • DMT v pilulce s inhibítozem monoaminooxidázy (MAOI) 	<ul style="list-style-type: none"> • Forma tablet (syntetický/extrahovaný) • Živá rostlina nebo sušená rostlina 	<ul style="list-style-type: none"> • Sušené houby
Dávka (s výjimkou mikrodávky)	Maximální dávka v tabletě (dělitelné tablety pro nižší/vyšší dávky)	Maximální dávka v tabletě (dělitelné tablety pro nižší/vyšší dávky) Kalibrovaná dávka produktu určených k vaporezacii/inhalaci	Maximální dávka v tabletě (dělitelné tablety pro nižší vyšší dávky) Přírodní produkty s kalibrovanou dávkou podle hmotnosti	

	LSD	DMT	Meskalin	Psilocybin
Balení	<ul style="list-style-type: none"> Jednoduché obaly pouze s uvedeným obsahem látek a informacemi o možných rizicích Obaly nepřitahující pozornost dětí Ekologicky udržitelné materiály 			
Cena	<ul style="list-style-type: none"> Minimální jednotková cena Nepřípustnost propagačních cenových nabídek typu 1 + 1 zdarma. 			
Typ výstupu	<ul style="list-style-type: none"> Licencované prodejny, ať už kamenné nebo e-shopy Možnosti dočasné/mobilní licence pro jednorázový prodej hub rodu <i>Psilocybe</i> - např. pro kulturní/hudební akce, festivaly apod. Možnosti souběžného prodeje dalšího spotřebního zboží, např. soupravy pro pěstování hub, avšak s výjimkou prodeje jiných psychoaktivních látek, včetně alkoholu. 			
Výstup a umístění	<ul style="list-style-type: none"> Umístění a maximální počet kamenných prodejen ve stanovené oblasti, popř. jiná omezení (např. blízkost škol apod.) dle rozhodnutí místní samosprávy učiněných na základě parametrů stanovených regulačním orgánem pro psychoaktivní látky nebo zohledňující jiná omezení. 			
Výstup vzhled a označení	<ul style="list-style-type: none"> Spíše funkční než propagační, s omezeními vnějšího vzhledu a označení 			
Odpovědnost prodejců	<ul style="list-style-type: none"> Dodržování regulačních požadavků, včetně zákazu prodeje osobám mladším 18 let, osobám pod vlivem alkoholu apod., množstevní limit nákupu na osobu Poskytování informací o dopadech na zdraví a možných rizicích v rámci prodeje, a to osobně prodejcem, nebo formou tištěných či online dostupných materiálů. 			
Školení prodejců	<ul style="list-style-type: none"> Akreditované školení zaměřené na schopnost vyhodnocení rizikovosti, schopnost poskytování informací a poradenství v oblasti zdraví a minimalizace rizik spojených s užíváním, včetně odkázání na jiné podpůrné služby apod. 			
Věk kupujících	<ul style="list-style-type: none"> Minimální věk se určuje podle daného právního rámce, nejnižší možnou hranicí je však věk 18 let. 			
Omezení	<ul style="list-style-type: none"> Omezení prodeje na množství pro osobní potřebu, avšak s vyšší maximální hodnotou umožňující zohlednit rozdíly v potřebách jednotlivých uživatelů 			
Místní omezení	<ul style="list-style-type: none"> - Otázky týkající se užívání na veřejných prostranstvích by měly být řešeny s ohledem na stávající (nebo vhodně pozměněnou) právní úpravu týkající se kontroly konzumace alkoholu na veřejnosti, nebo jiného protispolečenského chování Užívání by mohlo být formálně tolerováno v určitých komerčních společenských prostorách (např. v klubech nebo na festivalech či jiných kulturních/hudebních akcích), i kdyby psychedelika nebyla na těchto místech dostupná pro prodej, a to se specializovaným školením personálu a přítomností pomáhajících psychedelických služeb 			
Reklama	<ul style="list-style-type: none"> Zákaz jakékoli reklamy či propagace, a to jak pro kamenné prodejny, tak e-shopy, nad rámec poskytování informací o dostupnosti a ceně Zákaz uvádění jakýchkoli medicínských tvrzení. 			

Ayahuasca

Ayahuasca je název tradičního *odvaru* ze dvou nebo více rostlin, který je po tisíciletí používán jako součást tradičních rituálů a ceremonií domorodých komunit obývajících především oblast Amazonie. Může obsahovat rostliny obsahující DMT, jako je *Psychotria viridis* nebo *Diplopterys cabrerana* (mimo jiné), vařené spolu s dalšími rostlinami, jako je například liána *Banisteriopsis caapi*, která obsahuje inhibitor MAO zabraňující rozkladu DMT v těle a přispívající tak k jeho psychoaktivním účinkům při perorálním užití.¹⁶⁵ Způsob přípravy, složení, stejně jako název se liší komunitu od komunity (např. Caapi, Dápa, Mihi, Kahí, Natem, Pindé, Yajé, Daime a Vegetal).

Ve 20. století začaly vznikat v Brazílii ayahuascové církve, včetně Santo Daime, União do Vegetal (UDV) a Barquinha. Organizace ICEERS popisuje tyto církve jako „synkretické náboženské skupiny, které kombinují šamanské, esoterické, spiritualistické a křesťanské prvky, zahrnující i rituální užívání ayahuascy, daime nebo hoascy, jak se zde nápoj nazývá“.¹⁶⁶ Odhaduje se, že mají kolem 30000 členů a mají své zastoupení i v Severní Americe a v Evropě (viz **Ochrana náboženského a domorodého užívání**, s. 62).

V poslední době roste v zemích globálního Severu zájem o ayahuascové ceremonie. Stále více lidí rovněž za rituály s ayahuascou cestuje přímo za domorodými komunitami, jež ji tradičně užívají („šamanský turismus“), nebo se účastní obřadů ve svých zemích, ať už vedených tradičními amazonskými šamany či lidmi, kteří od nich tyto tradiční rituální praktiky převzali.¹⁶⁷ Na základě dostupných informací z Ameriky, Evropy, Austrálie a Nového Zélandu odhadla organizace ICEERS celoživotní prevalenci užívání ayahuascy na více než čtyři miliony osob, přičemž v roce 2019 ji užívalo více než 800000 lidí. Odhaduje se, že pouze 10 % z tohoto počtu čtyř milionů patří k domorodým skupinám, kde se ayahuasca tradičně užívá.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Viz Mechanism of action in Laban, T., Saadabadi, A. (2022), Monoamine oxidase inhibitors (MAOI) *Pearls Publishing* <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK539843/>.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ ICEERS (2020), *Ayahuasca in Spain*: ICEERS, Health and Status of Ayahuasca - Ceremony Participants in the Netherlands, přístup: 1. června 2023 <https://www.iceers.org/health-status-of-ayahuasca-ceremony-participants-in-the-netherlands/>

¹⁶⁸ ICEERS (2020), *Ayahuasca in Spain* https://www.iceers.org/wp-content/uploads/2020/05/ICEERS_Ayahuasca_report_en-1.pdf

Toto rozšíření ayahuascových obřadů vyvolává řadu otázek ohledně kulturní apropriace. Na druhou stranu s tím souvisí řada příležitostí pro mezikulturní výměnu, kdy se „západní“ lidé mohou učit od tradičních šamanů přímo v jejich prostředí. Je také pozoruhodné, že k rozšíření ayahuascy na globálním Severu došlo téměř výhradně v rámci ceremonií, což s sebou nese maximalizaci užítku a minimalizaci rizik souvisejících s jejím užitím. To souvisí s využitím tradičních znalostí a praktik, což je v případě jiných tradičních psychoaktivních látek (koka, kakao, tabák nebo houby rodu *Psilocybe*) převzatých západní kulturou spíše výjimkou. Podrobnější analýza těchto otázek však přesahuje rámec zde zkoumané problematiky. Alespoň částečně se těmto otázkám věnuje jiná část tohoto dokumentu týkající se rozvoje, rovnosti a náboženských a domorodých práv (viz **Začlenění sociální spravedlnosti, rovného přístupu a lidských práv do tvorby veřejných politik**, s. 57).

Veřejná politika by měla reagovat na skutečnost, že užívání ayahuascy je již poměrně rozšířené a poptávka po ceremoniích stále roste. Z pohledu regulace je však ayahuasca obzvláště náročná. Nelze určit její přesné složení, neboť jak je nápoj namíchán se v jednotlivých domorodých kulturách a při jednotlivých šamanských přípravách liší. Je tak z podstaty obtížné, ne-li nemožné, ji standardizovat podobně jako například houby rodu *Psilocybe*. Navíc existuje diametrální rozpor mezi západními koncepty standardizovaných produktů a regulačních institucí a hluboce zakořeněným tradičním kulturním kontextem ayahuascových obřadů, který je pro domorodé komunity tradičně užívajících ayahuascu úzce spjat s nápojem jako takovým.

Požítí ayahuascy je také více spojeno s fyzickými projevy než užití jiných psychedelických látek (jedná se typicky o zvracení, které je považováno za neodmyslitelnou součást zkušenosti) a i zde je proto nutné dodržovat minimální standardy přípravy, vedení a dohledu.¹⁶⁹ Publikace vydaná organizací ICEERS *Towards Better Ayahuasca Practices: A guide for Organizers and Participants* nabízí příklady takového vedení a poskytuje řadu minimálních bezpečnostních standardů, jež je vhodné dodržovat při vedení ayahuascových rituálů mimo tradiční domorodý kontext. Dále pak potenciálním účastníkům ayahuascových ceremonií poskytuje dostatečné informace k tomu, aby mohli lépe posoudit bezpečnost ceremonií, a na základě toho učinit informované rozhodnutí, zda se jich zúčastní či nikoli.¹⁷⁰

¹⁶⁹ ICEERS (2019), *Towards better ayahuasca practices: A guide for organizers and participants* https://www.iceers.org/wp-content/uploads/2020/05/Guia-ayahuasca_eng_30.09.19.pdf

¹⁷⁰ ICEERS (2019), *Towards better ayahuasca practices: A guide for organizers and participants* https://www.iceers.org/wp-content/uploads/2020/05/Guia-ayahuasca_eng_30.09.19.pdf

Navzdory fyzickým projevům spojeným s požitím ayahuascy výzkumy ukazují, že rizika užívání ayahuascy jsou relativně nízká, a naznačují, že neexistuje důvod, proč ji nezařadit do regulačního modelu regulovaného komerčního užití s průvodcem, jak je navrhováno níže.¹⁷¹ Organizátoři takových rituálů by měli mít absolvováno speciální školení pro práci s ayahuascou, ať už ve skupinové či individuální formě. Jejich povinností je i dbát na minimalizaci rizik, tj. typicky prověřovat zdravotní nebo duševní problémy účastníků ceremonií, těhotenství a kontraindikace s některými léky, zejména SSRI antidepresivy (viz **Rizika psychedelik a důsledky pro veřejnou politiku**, s. 45). Jak již bylo uvedeno u modelu komerčního užívání pod vedením nebo pod dohledem tzv. *sittera*, tradiční „průvodci“/šamani by mohli praktikovat obřady s ayahuascou bez nutnosti podstupovat taková školení. I na tradiční šamany by se však vztahovala podmínka provádění ceremonií s příslušnou licencí. Nejedná se o zpochybnění tradičních znalostí domorodých praktikujících, ale spíše o rozumnou formu regulačního dohledu zaměřenou na ochranu před rizikem plynoucím z nedostatečných bezpečnostních standardů nebo ze špatné praxe. Myšlenka šamanské „akreditace“ je však dalším západním konstruktem, který je velmi vzdálen domorodému pojetí světa a života.

Na druhou stranu je těžké si představit regulované podávání ayahuascy mimo rituální kontext. V západním komerčním prostředí by maloobchodní prodej ayahuascy představoval hluboké nepochopení a urážku jejího kulturního významu pro tradiční domorodé komunity. Vzhledem k absenci ochrany duševního vlastnictví tradičních domorodých přípravků (jakož i jazyka) lze předpokládat, že pokusy o uvedení takových výrobků na trh se na komerčně orientovaných nově vznikajících trzích s psychedeliky objeví, a proto je třeba se vůči nim dopředu důrazně vymezit.

Lze také předpokládat vznik farmaceutických produktů obsahujících syntetické DMT, určených k perorálnímu užití ve formě tablet (s inhibítorem MAO, užívaným buď v kombinaci, nebo samostatně). Takové produkty by však měly být od ayahuascy odlišeny a rozhodně by neměly být prodávány jako ayahuasca. V této souvislosti je třeba zmínit, že jistá kanadská společnost již vyrobila poněkud kontroverzní „ayahuascu v pilulce“, která byla údajně založena na extrakci alkaloidů z celých rostlin *Psychotria viridis* a *Banisteriopsis caapi*.¹⁷²

Dávkování

Neinformovanost ohledně dávkování a s ním souvisejících účinků psychoaktivních látek je rizikovým faktorem sama o sobě, stejně jako jejich nepředvídatelné působení. Proto je nutný tzv. *harm reduction* přístup.

Ten dbá na to, aby uživatelé psychedelických látek měli k dispozici přesné a dostatečné informace o užívaných dávkách a o povaze účinků, které pravděpodobně pocítí, včetně toho, jak rychle se projeví, jak dlouho budou trvat a jaká bude jejich intenzita.

¹⁷¹ Viz například Bouso, J.C., Andión, Ó., Sarris, J. et. al. (2022), Adverse effects of ayahuasca: Results from the Global Ayahuasca Survey, *PLoS Global Public Health* <https://journals.plos.org/globalpublichealth/article?id=10.1371/journal.pgph.0000438>.

¹⁷² Leite, M., Canadian Company Announces Ayahuasca Pills, *Chacruna*, 22. prosince 2022 <https://chacruna.net/canadian-company-announces-ayahuasca-pills/>

Všechny produkty obsahující psychedelické látky by proto měly být dostupné k prodeji ve standardizovaných dávkovacích jednotkách, přičemž jedna jednotka by měla být stanovena na hranici vnímání, což by pak umožnilo dávkování násobků základní dávky či postupné dávkování.¹⁷³ Informace o dávkování a obsahu by měly být jasně uvedeny na obalu spolu s informacemi o bezpečnosti, vlivu na zdraví a snižování rizik (*viz níže*). Tyto informace a související pokyny by měli být schopni poskytnout také vyškolení prodejci (*viz níže*).

Cena

Z výzkumů týkajících se alkoholu a tabáku jasně vyplývá, že cena je důležitým faktorem ovlivňujícím užívání psychoaktivních látek. Vzhledem k nižší frekvenci užívání a nižší cenové elasticitě psychedelik se jich cenová regulace týká méně.¹⁷⁴

Nicméně, zavedení určité formy minimálních jednotkových cen (Minimum Unit Pricing, MUP) může účinně předcházet prodeji přípravků obsahujících psychedelické látky jako zboží, které pobízí zákazníky k nákupu jiných produktů, ať už jiných psychoaktivních látek anebo příslušenství, které kamenný obchod či e-shop nabízí; může také účinně předcházet tomu, aby byli z trhu vyřazeni menší prodejci (*viz Prevence vzniku monopolu a zmírnění rizik korporátního ovládnutí*, s. 58).

V důsledku nejednotně nastavených cen by se uživatelé mohli přiklánět k méně rizikovým produktům nebo přípravkům, což se však, vzhledem k tomu, že většinu trhu budou tvořit houby rodu *Psilocybe*, může jevit jako zbytečné. Případná MUP však nesmí být příliš vysoká, neboť to by zákazníky přimělo volit levnější, nelegální cesty získávání látek nebo volit jiné, rizikovější, psychoaktivní látky, neboť cena nakonec vždy převáží nad výhodami regulované legální nabídky. Cenová politika by však rozhodně neměla být nástrojem sloužícím k podpoře užívání; neměly by být povoleny akční nabídky typu 1 + 1 zdarma.

¹⁷³ Mikrodávkování produktů, které zde není diskutováno, by vyžadovalo jiný jednotkový/dávkovací plán.

¹⁷⁴ Cenová elasticita poptávky (price elasticity of demand, PED) měří reakci poptávky na změnu ceny. např. pokud se cena zvýší o 10 % a poptávka klesne o 20 %, pak $PED = -20/10 = -2,0$. Některé výrobky vykazují při daném zvýšení ceny prudší pokles poptávky než jiné. Předpokládá se, že psychedelika mají nízký PED, tj. cena musí hodně vzrůst, aby způsobila výrazné snížení poptávky. To znamená, že snížení nebo zvýšení cen ovlivní poptávku relativně málo.

Návrh designu obalu

Autor: Nick Ellis, Halo, halostudio.love

Balení

Pokud jde o rozhodnutí, zda psychoaktivní látku užít, hraje zásadní roli, stejně jako u jakéhokoliv jiného produktu, obal. Jeho cílem je jak nalákat zákazníka ke koupi, tak třeba poskytnout základní zdravotní informace a varování pro bezpečnější užívání. Potenciální modely designu sahají od atraktivně označených etiket bez zdravotních varování, které se objevují na mnoha alkoholických výrobcích, až po jednoduchý a funkční design farmaceutických výrobků nebo obaly tabákových výrobků pokryté graficky zpracovanými zdravotními varováními.¹⁷⁵

Obaly přípravků obsahujících psychedelické látky by měly být jednoduché, bez reklamních označení a dalších marketingových prvků, zejména těch, které by mohly přitáhnout pozornost dětí. Lze uvažovat o označení certifikační značkou podobnou akreditaci Fairtrade, čímž by byli zvýhodněni výrobci a prodejci se sociálním přesahem nebo udržitelnými pěstitelskými postupy. Design by se měl omezit na poskytnutí jasných informací o výrobku a jeho bezpečnosti podané srozumitelným jazykem s jednoduchou grafikou. Proti tomu lze namítnout, že jednoduchý obal s výraznými zdravotními varováními by mohl negativně ovlivnit očekávání uživatelů, což je však konec konců nezbytný požadavek na výrobek, který s sebou nese potenciální rizika; odlišný design by pak potenciální uživatele mohl ovlivnit jinak. Z toho důvodu je jednoduchý obal s důrazem na funkčnost rozumným výchozím řešením, přičemž nijak nebrání tomu, aby si uživatel zakoupený produkt vložil do jakéhokoli svého obalu.

Měly by být používány udržitelné obaly zabraňující manipulaci dětmi, s požadavkem na bezpečné skladování v maloobchodech v uzamčených nádobách. Obaly zamezující manipulaci obsahují pečeť, která na první pohled umožňuje zjistit, zda byl obal otevřen nebo s ním bylo jinak nakládáno (např. blistry a jiné formy zapečetěných obalů).

Pokud není na obalu dostatek místa pro všechny informace, může být jeho součástí například QR kód nabízející online přístup k informacím a informační letáky poskytované prodejci. Informace by měly obsahovat:

Specifické informace o přípravku obsahujícím psychoaktivní látku:

- Obsah: Používání odborných názvů i populárních termínů
- Dávkování: Celkový účinný obsah a obsah na jednotku (např. tabletu)
- Datum spotřeby/trvanlivosti, pokyny pro skladování a informace o ztrátě účinnosti v průběhu času, např. u přírodních produktů, jako jsou houby, hrozí riziko vzniku plísní a rychlejší ztráty účinnosti, pokud nejsou správně skladovány.
- Bezpečný způsob užití, včetně informací o tzv. *setu a settingu* (viz **Set a setting**, s. 47).
- Způsob účinku, včetně toho, jak dlouho bude trvat, jak rychle pravděpodobně účinek nastoupí a jaké vyvolá pocity.
- Možné vedlejší účinky, fyziologické i psychologické.

¹⁷⁵ Viz britský příklad nařízení o obalech tabákových výrobků: (2016), Packaging of tobacco products <https://www.gov.uk/government/publications/packaging-of-tobacco-products>.

- Pravděpodobně rozdílné účinky na různé osoby v závislosti na dávce (zejména v závislosti na tělesné hmotnosti a úrovni zkušeností, tj. u začínajících a pokročilejších uživatelů).
- Jak postupovat v případě náročné zkušenosti, včetně toho, kdy a komu zavolat o radu a pomoc.
- Webový odkaz / QR kód na online zdroje informací a podpory při snižování rizik spojených s užíváním.

Cílem regulace psychoaktivních látek není zvýšit jejich užívání nebo zisky prodejců, ale vytvořit trh snižující rizika.

Obecná rizika:

- Rizika užití v kombinaci s jinými psychoaktivními látkami či léky.
- Akutní a chronická zdravotní rizika, požadavky na stávající zdravotní stav, včetně duševního zdraví a těhotenství.
- Zhoršená způsobilost k řízení motorových vozidel, obsluze strojů atd.
- Náhodné požití dětmi.

Kontrola prodejců a produktů

Zásadní roli při ovlivňování spotřebitelského/uživatelského chování hraje udělování licencí maloobchodním prodejnám a stanovení požadavků na prodejce. Udělování licencí prodejnám je ve většině zemí standardním postupem při regulaci prodeje alkoholu a tabáku, který je obvykle spravován na místní úrovni, aby mohl reagovat na potřeby v daném místě. Licenční orgány určují počet, umístění, velikost a uspořádání prodejen, druh povolených propagačních akcí, požadavky na školení personálu atd.

Výloha obchodu s konopím v Britské Kolumbii, Kanada

FOTO: Northwest

Typ výstupu a licence

Je žádoucí, aby se v jednom kamenném nebo internetovém obchodě prodávaly psychoaktivní látky pouze pro nemedicínské užití, čímž se předejde potenciálně rizikovému užívání více psychoaktivních látek (zejména v kombinaci s alkoholem) a souvisejících impulzivních nákupů. Vzhledem k malému trhu s psychedeliky však tento model nemusí být vždy komerčně životaschopný, zvláště mimo větší města. Pro některé uživatele mohou být také kamenné prodejny z různých důvodů nedostupné. Pokud by tedy takové prodejny byly jedinou možností, mohlo by to potenciálně vyloučit některé uživatele z přístupu na legální trh a případně je motivovat k nákupu na nelegálním trhu. Mohlo by to také vést k redistribuci legálně získaných látek na paralelní neformální trh. To platí zejména pro případy, kdy je omezeno množství nákupu na zákazníka. Pro zajištění spravedlivého přístupu k těmto látkám je tedy žádoucí povolit i určitou formu online trhu s možností doručení domů.

Maloobchodní prodejna orientovaná výhradně na psychedelika by měla být opatrným východním bodem pro každý nový regulovaný trh.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Regulační orgány by mohly uvažovat i nad možnostmi spojení licencovaného prodeje psychedelik s konopím nebo jinými psychoaktivními látkami určenými k nemedicínskému užití, například MDMA (viz průvodce regulací stimulantů vydaný Transform Drug Policy), a to vždy v konkrétních případech. Odborníci na veřejnou politiku, s nimiž byl tento průvodce konzultován, však vyjádřili k maloobchodním licencím na více druhů psychoaktivních látek výhrady - zejména pokud jde o rizika spojená s tím, že stávající legální prodejci konopí by mohli v budoucnu ovládnout případný trh s psychedeliky, rovněž by to mohlo vést k užívání více psychoaktivních látek. K jakýmkoli takovým licenčním rozhodnutím by bylo třeba přistupovat obezřetně a v počáteční fázi vytváření trhu s psychedeliky se jim raději vyhnout.

- Do kamenných prodejen by měli mít přístup pouze dospělé osoby (podobně jako například do obchodů s konopím v Kanadě a USA), přičemž u osob mladších 25 let by byl kontrolován věk. Jednalo by se o prodej přes pult, nikoli prodej samoobslužný.
- Prodej produktů neobsahujících psychoaktivní látky, jako jsou knihy, umělecké předměty, oblečení atd., nebo potravin neobsahujících psychoaktivní látky a nealkoholických nápojů by takto omezen být nutně nemusel.
- Regulační orgány místní samosprávy by určily, zda a jakým způsobem by kamenné prodejny mohly získat licenci k poskytování online prodeje/doručování (to by mohlo být například omezeno na doručování v rámci určité spádové oblasti nebo místní samosprávy nebo by mohlo být spojeno s programem rovného postavení prodejců nebo antimonopolními opatřeními).

E-shopy, pokud jde o regulaci prodeje, vykazují určitá specifika. Online prodej již tvoří významnou část nelegálního trhu s psychedeliky – jedná se o darknetové kryptotrhy podléhající minimální neformální samoregulaci. Standard kontroly na legálním online trhu by však měl být mnohem vyšší.

- Online prodejnám by byla udělována licence na základě splnění podobných požadavků, které jsou stanoveny pro regulované online lékárny. Doklad o udělení licence pak musí být viditelně umístěn na internetových stránkách.¹⁷⁷
- Online prodejny by byly omezeny pouze na prodej psychedelik.
- V online prodejnách by měly být viditelně přístupné informace o rizicích spojených s užíváním návykových látek, pokyny ke snižování rizik s takovým užíváním spojených a odkazy na další příslušné adiktologické služby.
- Informace o rizicích by byly spojeny s online screeningem před nákupem, například formou dotazníků, které by se ptaly na předchozí zkušenosti s psychedeliky, na možné individuální kontraindikace apod.) - podobně jak to již funguje u mnoha online lékáren.
- Regulovaný maloobchodní online prodej by měl v co největší míře usilovat o zachování výhod osobních kontaktů s licencovaným a vyškoleným prodejcem/odborníkem, včetně možnosti audio nebo video spojení s vyškolenou osobou. To by mohlo být vyžadováno u prvoučivatelů prostřednictvím členského programu.
- Online prodej by vyžadoval ověření totožnosti a věku kupujícího. Dodávka by se uskutečnila jmenovitě určenému kupujícímu, přičemž by se vyžadovala kontrola věku a jeho podpis.

¹⁷⁷ General Pharmaceutical Council (2022), Guidance for registered pharmacies providing pharmacy services at a distance, including the internet <https://www.pharmacyregulation.org/sites/default/files/document/guidance-for-registered-pharmacies-providing-pharmacy-services-at-a-distance-including-on-the-internet-march-2022.pdf>.

Reklama a propagace

Cílem regulace psychoaktivních látek není zvýšit jejich užívání nebo zisky prodejců, ale vytvořit trh, který by snižoval rizika. S takovou regulací by byl spojen zákaz reklamy či jakýchkoli propagačních aktivit nad rámec informování o dostupnosti a poskytování informací o ceně, a to jak v kamenných, tak internetových prodejnách. To by zahrnovalo, jak je uvedeno níže, kontrolu označení kamenných prodejen, designu webových stránek, balení výrobku a informací uvedených na obalu (viz výše) a kontrolu dodržování zákazu cenových propagačních akcí. Zvláštní pozornost pak bude třeba věnovat neustále se vyvíjejícímu prostředí marketingu na sociálních sítích, včetně zákazu cílených vyskakovacích oken a reklamních bannerů.

Vzhled prodejny a označení

Vizuální stránka prodejen by měla být v souladu s širšími omezeními reklamy, zejména pokud jde o cílení designu na mladé lidi (příkladem dobré praxe je regulace prodejců konopí v některých kanadských provinciích).¹⁷⁸ Vnější vzhled a označení psychedelických prodejen by měly být spíše jednoduché a funkční, neměly by se snažit na první pohled zaujmout a neměly by přitahovat pozornost dětí. Podobná omezení by se měla vztahovat i na design webových stránek. Vystavené psychedelické látky, jejich obrázky, obaly, etikety nebo jiné předměty by neměly být viditelné kolemjdoucím, ať už oknem, dveřmi nebo jiným způsobem.

¹⁷⁸ Viz (2022), *Appearance and signage*“ v publikaci Rolles, S., Slade, H. (2022), *How to regulate cannabis: A practical guide* (Transform Drug Policy Foundation) https://transformdrugs.org/assets/files/PDFs/How-to-Regulate-Cannabis_3rd_ed.pdf nebo Slade, H. (2020), *Capturing the market: Cannabis regulation in Canada*: (Transform Drug Policy Foundation) <https://transformdrugs.org/publications/capturing-the-market>.

Psychedelické sociální služby

Ačkoli jsou fyziologická rizika psychedelik relativně nízká, jejich schopnost vyvolat změny ve vnímání, náladě a prožívání mohou někdy vést k náročné zkušenosti. S tou může být spojená úzkost a potenciální negativní a traumatické pocity během a po užití.

Stan sociální péče PsyCare na akci FOTO: PsyCare UK

Nabídka služeb v reálném čase osobám pod vlivem psychedelik poskytující prostor, kde lze bezpečně projít náročnou zkušeností a zmírnit tak obtíže spojené s užitím látky, je zásadní pro zajištění duševní pohody osob, jež užily psychedelickou látku. V prostředí, kde pravděpodobně dochází k užívání psychedelik, jako jsou festivaly a kluby, se důrazně doporučuje, aby byly k dispozici sociální služby specializované na psychedelickou péči a snižování rizik spojených s užitím psychedelik. Služby jako PsyCare ve Velké Británii, Zendo Project ve Spojených státech nebo Échela Cambeza v Kolumbii mají s poskytováním specializované podpory značné zkušenosti.¹⁷⁹

Zendo Project organizace MAPS stanovil čtyři zásady, které jsou v rámci psychedelické péče všeobecně uznávány a které slouží jako základ pro podporu osoby, která prožívá náročnou psychedelickou zkušenost:

- *Safe space* – vytvořit bezpečný prostor, přesunout člověka pod vlivem psychedelik do příjemného a klidného prostředí, a pokud je to možné, vyhnout se hlučným nebo přeplněným prostorům, které mohou zhoršit průběh už tak náročné zkušenosti.
- *Sitting, not guiding* – být podporou, nikoli průvodcem, být plně přítomen u člověka pod vlivem psychedelik přítomen a podporovat jeho/její pocit důvěry a bezpečí, s minimálními zásahy do průběhu procesu.
- *Talk through, not down* – pomoci člověku pod vlivem psychedelik napojit se na to, co cítí, a nebránit se tomu. Je všeobecně známo, že náročná psychedelická zkušenost může být obtížnější, pokud se člověk brání emocionálním/psychologickým účinkům, které prožívá.
- *Difficult is not necessarily bad* – povzbudit člověka, jenž si prošel náročnou zkušeností, aby ji nevnímal negativně, ale spíše jako něco, z čeho se může poučit, neboť obtížné nemusí nutně znamenat špatné.¹⁸⁰

Samozřejmě ne všechny psychedelické aktivity se budou odehrávat na festivalech nebo v klubech. Proto je důležité zajistit bezplatný přístup k psychedelickým sociálním službám všem, kteří mohou pociťovat problémy spojené s užitím psychedelik, a to jak během psychedelické zkušenosti, tak po ní, včetně těch, kteří budou užívat psychedelika sami.

¹⁷⁹ PsyCareUK, Using psychedelics at festivals & events. <https://www.psycareuk.org/usingpsychedelics/>; Zendo Project <https://zendoproject.org/>; Échela Cambeza, Servicios <https://www.echelecabeza.com/servicios/>.

¹⁸⁰ Projekt Zendo, O projektu <https://zendoproject.org/about/>

Měla by být zřízena krizová linka nebo online služba, ke které by měl kdokoli přístup. Takové služby již fungují, např. psychedelická linka vzájemné podpory projektu Fireside, která je k dispozici telefonicky, textově nebo prostřednictvím aplikace ke stažení.¹⁸¹ Tyto služby mohou také pomoci jednotlivcům s integrací psychedelické zkušenosti, což je forma podpory při zpracování hlubokých nebo traumatických zkušeností. Organizace ICEERS nabízí bezplatnou specializovanou integrační službu, která je doplňkem, nikoli však náhradou lékařské, psychologické nebo psychiatrické péče.¹⁸²

Umístění prodejen

Zatímco větší četnost prodejen alkoholu je spojena s jeho zvýšenou konzumací a souvisejícími riziky, u psychedelických látek, které se užívají mnohem méně často a nejsou spojeny se závislostním chováním, je toto riziko méně pravděpodobné. Trh s psychedelickými látkami je mnohem menší než trh s alkoholem, tabákem nebo konopím, pokud jde o počet uživatelů a četnost užívání, takže počet komerčně životaschopných prodejen bude pravděpodobně mnohem menší. Problémy s impulzivním nákupem budou pravděpodobně také méně časté a online prodej, jak je uvedeno výše, by významně vyřešil obavy z nedostatečné místní dostupnosti. Z těchto důvodů se regulatorní opatření týkající se umístění a četnosti prodejen jeví jako méně významná. Naopak příliš nízká úroveň dostupnosti může přeměňovat poptávku uživatelů na nelegální trhy. Například v některých oblastech Nizozemska, kde je nulové nebo nízké zastoupení prodejen konopí, budou uživatelé pravděpodobněji nakupovat na nelegálním trhu.¹⁸³ Umístění kamenných prodejen by určovala místní samospráva (např. obecní úřady), a to na základě parametrů stanovených protidrogovým regulačním orgánem (pokud jde o maximální nebo minimální množství prodejen v konkrétní oblasti) nebo jiných omezení (například blízkost škol).

Požadavky na školení a povinnosti prodejců

Všichni zaměstnanci maloobchodu, kteří přicházejí do styku se zákazníky (v kamenných obchodech i na internetu), by museli absolvovat akreditované školení ohledně dodržování zákonných povinností týkajících se licenčních podmínek, včetně kontrol věku, zákazu prodeje podnapilým zákazníkům a případných množstevních omezení nákupu.

¹⁸¹ Projekt Fireside <https://firesideproject.org/>

¹⁸² ICEERS, podpůrné centrum <https://www.iceers.org/support-center-2/>; Další informace o integraci naleznete v části PsyCare Aftercare and Integration <https://www.psycareuk.org/aftercareintegration>.

¹⁸³ EMCDDA (2008 A cannabis reader: Global issues and local experiences: Volume 1. s.150. www.emcdda.europa.eu/publications/monographs/cannabis-volume1_en

Školení by také mělo vést k tomu, aby prodejci byli schopni posoudit základní rizika pro zákazníka (první užití, psychické obtíže v minulosti, užívání antidepresiv typu SSRI atd.), a byli tak schopni poskytnout individuální poradenství; dále by prodejci měli poskytovat obecné informace a informace o konkrétních produktech týkající se případných rizik. Školení by také mělo zahrnovat vzdělávání v oblasti bezpečnějšího užití a minimalizace rizik (včetně popisu účinků specifických pro dávkování a problematiky *setu* a *settingu*). Prodejci by dále měli být schopni odkázat uživatele na další podporu a poradenství. Tyto informace by měly být přístupné zákazníkovi v místě nákupu. Požadavky na školení prodejců a akreditované kurzy by vypracoval regulační orgán a školení by prováděli akreditovaní školitelé. Odpovědnost za zajištění implementace by měla být stanovena v provozních podmínkách licence a regulační orgán by ji kontroloval a nesplnění povinností sankcionoval.

Kontrola kupujícího

Věk kupujícího

Přístup do prodejen by měl být věkově omezen, aby se tak předešlo přístupu dětí a mladistvých.

- Minimální věk by měl být stanoven dle národních standardů, ale neměl by být nižší než 18 let, a to vzhledem ke zvýšenému riziku užívání u mladších osob. Každý kupující pak bude muset předložit platný průkaz totožnosti.
- Prodej psychedelik osobám mladším než je stanovený minimální věk, popř. nákup pro ně, by mělo být protiprávním jednáním.¹⁸⁴
- Při vstupu do kamenných prodejen by se kontroloval věk (ačkoli průkaz totožnosti by měl být nutný pouze pro osoby mladší 25 let). Při nákupu online by se vyžadoval digitální proces ověření věku.

Omezení velikosti nákupu

Velikost nákupu může být omezena na přiměřené množství pro osobní potřebu, přičemž hlavním cílem je zabránit hromadnému nákupu ve větším rozsahu a dalšímu prodeji bez licence. Určit nákupní limity je však vzhledem k širokému rozpětí spotřeby, proměnlivé frekvenci užívání a nevyhnutelnosti sdílení, obtížné. Jako obtížné se rovněž jeví zabránění hromadění zásob prostřednictvím opakovaných nákupů nebo nákupů z různých prodejen. Vzhledem k nízkým rizikům spojeným s užíváním psychedelik by však případné limity množství nákupu nemusely být nepřiměřeně omezující.

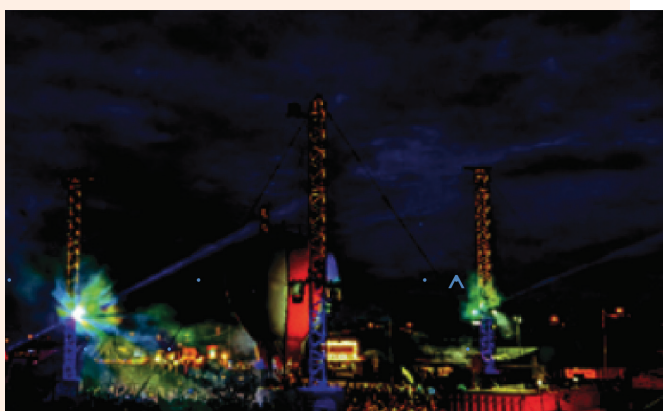
¹⁸⁴ Mohou být stanoveny konkrétní případy, kdy se tyto sankce neuplatní (například použití v určitých náboženských/rituálních kontextech). Je důležité, aby byly všechny sankce přiměřené a pokud možno ne trestní.

Povolená místa užití

Otázky týkající se užívání psychedelik na veřejných prostranstvích by měly být řešeny s využitím stávajících (nebo vhodně upravených) právních předpisů týkajících se konzumace alkoholu na veřejnosti a právních předpisů řešících protispolečenské chování. Konzumace by mohla být formálně tolerována v určitých komerčních společenských prostorách (například v klubech nebo na festivalech či jiných kulturních/hudebních akcích), kde však nedochází k prodeji látek, a to pod podmínkou doprovodného specializovaného školení personálu a přítomností speciální sociální služby.

Odůvodnění snížení prahu pro přístup k houbám rodu *Psilocybe*

Využití regulačních rámců k tomu, aby rizikovější psychoaktivní látky nebo přípravky byly relativně méně dostupné a méně rizikové psychoaktivní látky naopak dostupnější, může vést k méně rizikovému chování při užívání psychoaktivních látek. V kontextu širšího trhu s psychedeliky by se tento princip mohl uplatnit na houby rodu *Psilocybe* a bylo by ho možné dosáhnout diferencovaným přístupem přidělování licencí pro výrobu a prodej a při kontrolách dostupnosti a cen.

- Z dat Global Drug Survey vyplývá, že houby rodu *Psilocybe* mají nejnižší akutní riziko ze všech běžně užívaných psychoaktivních látek, neboť míra vyhledání lékařské péče v souvislosti s jejich užitím se pohybuje kolem 0,6 %. Tato míra je srovnatelná s 1 % u LSD.¹⁸⁵
- V průzkumu provedeném na základě vlastního výběru byla četnost užívání hub rodu *Psilocybe* poměrně nízká, téměř 90 % uživatelů užívalo houby 10× nebo méně za rok.¹⁸⁶
- Sušené houby rodu *Psilocybe* lze poměrně snadno dávkovat podle hmotnosti, pohledu nebo počtu, pokud má uživatel k dispozici základní informace o účinku na obalu nebo mu je poskytne prodejce. To snižuje riziko užití většího množství, než je žádoucí nebo zamýšlené, ve srovnání s vysoce účinnými extrahovanými nebo syntetickými psychedelickými přípravky, jako je LSD.
- Ve srovnání s LSD nebo meskalinem, které působí 6-12 hodin a více, působí houby rodu *Psilocybe* relativně krátce (3-6 hodin), což činí psychedelickou zkušenost snadněji zvládnutelnou.
- Pěstování hub rodu *Psilocybe* je levnější, rychlejší a jednodušší než pěstování jiných přírodních psychedelik.

¹⁸⁵ Winstock, A., et al.(2022), *GDS 2021 Key Findings Report* (Global Drug Survey) https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2021/12/Report2021_global.pdf.

¹⁸⁶ Winstock, A., et al. (2021), *GDS 2020 Psychedelics Key Findings Report*, (Global Drug Survey) <https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2021/03/GDS2020-Psychedelics-report.pdf>.

Je třeba zdůraznit, že užívání hub rodu *Psilocybe* není bez rizika, zejména při vysokých dávkách. V nízkých dávkách pak, vzhledem k relativně nízkým rizikům, mohou houby rodu *Psilocybe* do určité míry stimulovat smyslové vnímání a vědomí bez toho, aniž by psychedelická zkušenost musela být intenzivní. Mohou tak představovat méně rizikovou alternativu k jiným psychoaktivním látkám užívaným v rekreačním kontextu, a to včetně psychedelik, jako je LSD, a také ketaminu, alkoholu, MDMA, kokainu, amfetaminů a různých NPS. Zkušenosti s legální maloobchodní dostupností hub rodu *Psilocybe* ve Spojeném království a Nizozemsku naznačují, že i nedostatečně regulovaný prodej může být relativně bezproblémový (viz [Houby rodu *Psilocybe*: případová studie ze Spojeného království](#), s. 113).

V praxi by to znamenalo, že by se ve specifických situacích snížil práh pro přístup k maloobchodní licenci pro prodej některých produktů z hub rodu *Psilocybe*. Mohlo by se jednat o licencovaný prodej v méně specializovaných maloobchodních prodejnách nebo o poskytování dočasných mobilních licencí k prodeji malých dávek sušených hub na festivalech a jiných kulturních/hudebních akcích - tento prodej by byl rovněž věkově omezen. Na těchto místech by mohlo být vyžadováno posouzení rizik pro životní prostředí a rovněž by bylo nutné zajistit přítomnost psychedelických sociálních služeb - informace o jejich dostupnosti by byly k dispozici v místě nákupu. Vzhledem k tomu, že předpisy pro nízkoprahové licence by i nadále vyžadovaly plně vyškolené prodejce, poskytování příslušných zdravotních a preventivních informací, prodej produktů vyrobených licencovanými výrobci, které splňují standardy kvality včetně obalů, by jednorázové mobilní licence pravděpodobněji získali držitelé licencí pro prodejny. Reklama a propagace by zůstaly zakázány.

Model 4: Regulované komerční užití psychedelik s průvodcem

Určitá forma regulace se jeví jako vhodným řešením i pro případy podávání psychedelik jiné osobě nebo skupině lidí za účelem užití látky pod dohledem tzv. sittera, a to i jako služby poskytované za účelem zisku. Je žádoucí, aby poskytovatel (průvodce) takové služby nesl určitou míru odpovědnosti, a to především za osoby, kterým službu poskytuje. Konkrétní povaha tohoto regulatorního opatření bude záviset na dané psychoaktivní látce a kontextu, v němž bude podávána, přičemž se může pohybovat od neformálních pokynů o osvědčených postupech a příkladech dobré praxe v rámci soukromého užívání až po formálnější licencování komerčních poskytovatelů (včetně licencování zařízení, v nichž bude služba poskytována).

Jistou inspirací by pro takové regulační modely mohlo být tradiční rituální užívání. Takové užívání probíhá v rámci určitého socio-kulturního kontextu, v němž je užití příležitostné a předchází mu pečlivá rituální příprava (viz s. 43). Jak poznamenává Haden a kol.: „Mnoho domorodých komunit tradičně začleňuje užívání psychedelických látek v kombinaci s časem prověřenými rituály k tomu, aby předcházely jejich nežádoucím účinkům“.¹⁸⁷ V tomto kontextu jsou uživatelé obvykle dobře informovaní a na psychedelickou zkušenost dobře připravení. Jejich zkušenost je podporována mentoringem a podporou ze strany členů komunity, přičemž je odpovídajícím způsobem respektována potenciálně hluboká a intenzivní povaha psychedelické zkušenosti.

Z tohoto pohledu poskytuje podstoupení psychedelické zkušenosti s průvodcem model účinné seberegulace. I v tomto prostředí však existují potenciální rizika. Užití psychedelik s průvodcem staví uživatele do velmi zranitelné pozice a má velký potenciál pro zneužití moci. Pro zmírnění těchto rizik je proto nutná dostatečná etická příprava, odpovědnost a dohled nad průvodci a další formálně stanovená preventivní opatření.

Bezpečné poskytování služeb spočívajících v užití psychedelik s průvodcem vyžaduje odpovídající vstupní vyšetření účastníků za účelem zjištění případných kontraindikací, poskytnutí adekvátní pomoci a péče v případě nežádoucí reakce, zajištění bezpečného prostředí pro užití látky, vyvarování se poskytování jakýchkoli nepravdivých nebo zavádějících medicínských tvrzení a ochranu uživatelů před jakoukoli formou zneužití. Tyto standardy lze účinně převzít z jiných stávajících postupů, např. z hypnoterapie, jež se musí vyrovnat s podobnými riziky, především pokud jde o zneužití moci nad sugestibilními a zranitelnými jedinci; řešení spočívá v licencovaném poskytování služby a dodržování etického kodexu.¹⁸⁸

Haden, Emerson a Tupper (2016) předkládají elegantní návrh, jak by taková regulace mohla vypadat. Navrhují, aby vládní orgán dohlížel na tzv. „komoru psychedelických supervizorů“ vycházející z toho, že „podpurný dohled a soucitné vedení při prožívání psychedelické zkušenosti jsou klíčem k příznivému výsledku s minimalizací všech rizik, která mohou nastat, k čemuž je potřeba vyškolených, kompetentních a zkušených supervizorů“

¹⁸⁷ Haden, M., Emerson, B., Tupper, K., (2016) A Public-Health-Based Vision for the Management and Regulation of Psychedelics, *Journal of Psychoactive Drugs*, 48(4) pp.1-10 <https://doi.org/10.1080/02791072.2016.1202459>

¹⁸⁸ Viz například podrobnosti o regulaci ze strany britské Národní hypnotherapeutické společnosti <https://nationalhypnotherapy.org/about-us/regulation>.

Úkolem komory by bylo stanovit, sledovat a prosazovat standardy praxe u žadatelů o registraci. Komora by sdružovala osoby, které mají vzdělání a zkušenosti s provázením psychedelickou zkušeností, ať už se jedná o domorodé šamany, duchovní nebo lékaře. Jejím úkolem by bylo vydávat licence novým supervizorům, řešit stížnosti (např. na psychické nebo sexuální zneužívání) a vyvíjet a zavádět osvědčené postupy. Komora by byla zodpovědná za udělování licencí zařízením, kde se psychedelika podávají, včetně inspekci a certifikací, aby se zajistilo splnění požadavků na osvědčené postupy. Komora by také vytvářela předpisy, standardy dobré praxe, doporučené postupy, směrnice a akreditační kritéria, která by sloužila k nastavení optimálního prostředí a k zajištění poskytování vysoce kvalitního a bezpečného podávání psychedelik a bezpečného provázení psychedelickou zkušeností.¹⁸⁹

Haden *a kol.* dále navrhuje dvoustupňový systém, v němž by na nižším stupni byl udělován certifikát psychedelického supervizora či průvodce. Ten by absolvoval základní školení a instruktáž (v oblasti *setu* a *settingu*, bezpečnosti a dávkování), a to pro osobní a soukromé skupinové užívání, a vyšším stupni by se zavedl licenční proces pro psychedelické supervisory/průvodce zahrnující pokročilejší školení (a specializaci) pro práci v rámci komerčních nebo větších organizovaných skupinových aktivit. Otázku začlenění tradičních domorodých postupů do systému by bylo možné řešit tím, že by tradiční „průvodci“/šamani hráli klíčovou roli při vytváření postupů dobré praxe a školících programů a mohli by vykonávat činnost vedle licencovaného supervizora nebo pod jeho dohledem (pokud by sami licenci nezískali). Pro to, jak by to mohlo fungovat ve formálním kontextu, se lze inspirovat například školícími programy vyvinutými organizací ICEERS.¹⁹⁰ Haden *a kol.* k tomu poznamenávají: „Výhodou licencování těchto supervizorů psychedelické zkušenosti poskytované v rámci určité duchovní komunity je, že by existoval dohled nad kvalitou poskytovaných služeb a možnost řešení stížností, který v současné době může chybět.“

Haden *a kol.* rovněž definují povinnosti psychedelických supervizorů, za účelem vytváření a udržování bezpečného prostředí, které zahrnují:

- Vstupní prohlídku účastníků s ohledem na věková omezení, fyzické a duševní diagnózy nebo léčebné režimy, které mohou některé účastníky vyloučit.
- Informovaný souhlas účastníků týkající se všech aspektů psychedelické zkušenosti, například souhlas s dobrovolným dotykem po užití psychedelické látky, jako je držení za ruce. Otázky týkající se souhlasu a jeho odvolání je třeba předem projednat a formálně odsouhlasit.¹⁹¹
- Zapojení účastníků do volby dávkování, s vedením ze strany supervizora a jasnými informacemi o různých účincích dávkování a délce trvání.
- Poučení o různých farmakologických profilech psychedelik.

¹⁸⁹ Haden, M., Emerson, B., Tupper, K., (2016) A Public-Health-Based Vision for the Management and Regulation of Psychedelics, *Journal of Psychoactive Drugs*. 48(4) pp.1-10 <https://doi.org/10.1080/02791072.2016.1202459>

¹⁹⁰ ICEERS, Increasing the Safety of Ayahuasca Sessions: A harm reduction course for facilitators in non-traditional contexts <https://iceers-academy.mykajabi.com/ayasafety-en>

¹⁹¹ Jedná se o komplikovaný aspekt daný povahou psychedelické zkušenosti a je třeba dbát na to, aby byla péče a podpora poskytována vždy se souhlasem účastníka.

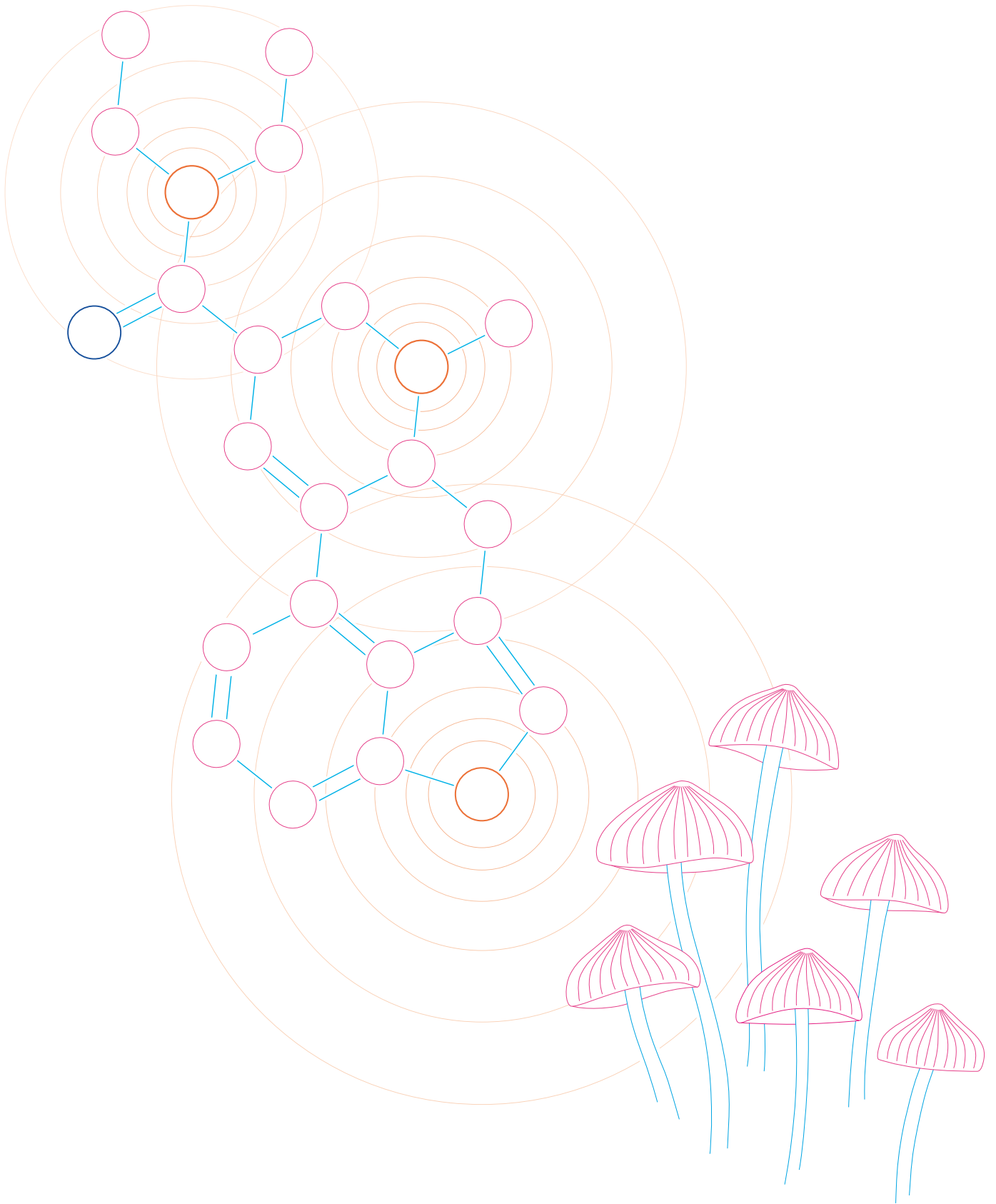
- Řízení interakcí mezi účastníky ve skupině s ohledem na dávkování. Vysoké dávky vyžadují větší kontrolu, neboť průběh psychedelické zkušenosti je velmi individuální a všichni účastníci mají právo nebyť rušen. Může se totiž stát, především s vyšší dávkou, že se někdo bude projevovat hlasitěji, bude prožívat těžké emoce apod.
- Zajištění nepřetržité přítomnosti odpovědných osob, které mohou zasáhnout, pokud se účastník ocitne v obtížném fyzickém nebo emocionálním stavu.
- Zabránění řízení motorového vozidla nebo strojů pod vlivem psychedelik, neboť ovlivnění jakoukoli látkou může znamenat riziko jak pro samotného účastníka, tak pro jeho okolí.
- Poskytnutí integrace účastníkům po skončení sezení s psychedelickou látkou a podpora při zpracování zkušenosti.

Tento obecný model určený pro licencované supervizory pak nabízí i vhodný základ pro regulaci komerčního poskytování supervidovaných psychedelických sezení. Navrhovaný regulační orgán by v tomto případě:

- Dohlížel na proces školení a akreditace.
- Uděloval licence zařízením a prostorům určeným pro poskytování supervidované psychedelické služby (s ohledem na zdraví a bezpečnost při užití psychedelické látky).
- Stanovil pokyny pro osvědčené postupy a pravidla pro vyšetření klientů služby, pomoc, péči a podporu, stejně jako omezení reklamy a propagace (pod hrozbou sankcí za jejich neplnění či překročení, včetně ztráty licence a pokut).¹⁹²

Udělování licencí by rovněž podléhalo získávání, skladování a dodávání produktů obsahujících psychedelickou látku, a to při splnění požadavků stanovených regulačním orgánem. V rámci tohoto modelu by se pak pohybovala i možnost podstoupit psychedelickou zkušenost s průvodcem nabízená neziskovými sdružením založenými na členství (*viz výše*).

¹⁹² Závažnější problémy týkající se zneužívání nebo jiného trestného jednání by měly řešit příslušné zákony a orgány.

**Legální trh s psychedeliky
přírodního původu, zahrnující
i mezinárodní obchod, by mohl
potenciálně zabránit problémům
spojeným s nedodržováním
mezinárodních právních závazků
vyplývajících z protidrogových
úmluv OSN.**

6

Psychedelika a protidrogové úmluvy OSN

Současný právní status psychedelických látek v mezinárodním právu je poněkud nejasný. Úmluva OSN o psychotropních látkách z roku 1971 sice zahrnuje zařazení LSD, meskalinu, DMT a psilocybinu/psilocinu na seznam I, ale komentář k této úmluvě (oficiální příručka pro její implementaci a užívání) jasně uvádí, že rostliny obsahující meskalin, DMT a psilocybin/psilocin nejsou kontrolovány:¹⁹³

*Pěstování rostlin, z nichž se získávají psychotropní látky, Vídeňská úmluva nekontroluje... Ani korna (plod, meskalový knoflík) kaktusu peyotlu, ani jeho kořeny... ani samotné houby Psilocybe nejsou zařazeny na seznam I, pouze příslušné látky, které obsahují: meskalin, DMT a psilocybin/psilocin.*¹⁹⁴

¹⁹³ Podrobné vysvětlení systému tříd viz Classification of Psychoactive Substances: when science was left behind (The Global Commission on Drugs) s. 9 <http://www.globalcommissionondrugs.org/reports/classification-psychoactive-substances>.

¹⁹⁴ Commentary on the Convention on Psychotropic Substances, New York 1976 p.385, p.387 https://www.incb.org/documents/Psychotropics/conventions/Commentary_on_the_Convention_1971.pdf.

V nedávné době bylo ve Světové zprávě o drogách UNODC z roku 2019 upřesněno, že:

*Pokud jde o halucinogeny, které jsou pod mezinárodní kontrolou, úmluva z roku 1971 se nevztahuje na rostliny nebo přírodní materiál, z nichž lze tyto látky získat. Jako příklad lze uvést psilocybin, který je pod mezinárodní kontrolou, ale houba *Psilocybe mexicana*, z níž se získává, kontrolována není. Podle vnitrostátní legislativy mnoha zemí jsou ovšem kontrolovány jak psychoaktivní látky, tak přírodní materiál, z něhož se tyto látky získávají.¹⁹⁵*

Legální trh s psychedelickými látkami přírodního původu (houby rodu *Psilocybe*, kaktusy obsahující meskalin a rostliny obsahující DMT), včetně mezinárodního obchodu mezi členskými státy, by se pravděpodobně vyhnul potenciálním problémům s nedodržením mezinárodních právních závazků v rámci protidrogových úmluv OSN. Na rozdíl od listů koky, opiového máku a konopí, tří klíčových psychoaktivních rostlin, které jsou v úmluvách výslovně jmenovány a zakázány, jsou tyto rostliny obsahující psychedelika výslovně vyňaty.

Nejasnosti, a tudíž i značný prostor pro výklad ze strany členských států, však panují v otázce určení okamžiku, kdy se psychedelická rostlina - pěstovaná, čerstvě sklizená nebo nějakým způsobem upravená - stává produktem, na který se vztahují úmluvní zákazy. Počítaly by se například houby rodu *Psilocybe*, které byly usušeny, zpráškovány a vloženy do tablet se standardizovaným dávkováním, jako přírodní materiál, který není zakázán? Na první pohled se zdá, že odpověď zní ano - jednalo by se spíše o přírodní materiál než o extrahovaný nebo syntetizovaný farmaceutický výrobek.

Je důležité si uvědomit, že jakékoli právní nejasnosti nebo výjimky týkající se psychedelických rostlin nebo přírodních materiálů se nevztahují na LSD nebo jakékoli farmaceutické přípravky meskalinu, DMT nebo psilocybinu/psilocinu (ať už extrahované či syntetické).

Jakýkoli legální trh s psychedeliky přírodního původu pro nelékařské účely by mohl vyvolat kritiku ze strany Mezinárodního úřadu pro kontrolu omamných látek (INCB), protože by byl v rozporu s (v podstatě prohibičním) duchem úmluv. Flexibilita při výkladu znění úmluv, zejména vzhledem k pokynům v komentáři, však znamená, že by to patrně nepředstavovalo konkrétní porušení formálních závazků plynoucích z úmluv OSN stejným způsobem, jakým to učinily legální trhy s konopím v Uruguayi, Kanadě a USA. Je pozoruhodné, že malé legální a kvazilegální trhy s některými psychedelickými látkami přírodního původu, které se objevily po celém světě, dosud nevyvolaly formální odsouzení ze strany INCB.

V poslední době roste zájem o přehodnocení zařazení psychedelik na seznamy podle protidrogových úmluv OSN.¹⁹⁶ Ten se zaměřuje na možnost přeřazení klíčových psychedelik, která jsou v současné době zkoumána pro lékařské použití, ze seznamu I do některého z nižších a méně restriktivních seznamů. Takový krok, jenž by snížil některé právní překážky bránící přístupu k těmto drogám pro vědecké a lékařské účely, zejména pokud by vedl k podobnému přeřazení i na národních úrovních, by dále usnadnil výzkum.

¹⁹⁵ United Office on Drugs and Crime (2019), World Drug Report 2019: Book 5, Cannabis and Hallucinogens https://wdr.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_5_CANNABIS_HALLUCINOGENS.pdf.

¹⁹⁶ Viz například Psychedelic Access and Research European Alliance <https://parea.eu>.

Pozornost věnovaná možnosti přeřazení psychedelik vzrostla po nedávném vyřazení konopí z nejprísnějšiho seznamu IV. To bylo všeobecně vnímáno jako opožděný signál systému OSN ohledně potenciální užitečnosti léků na bázi konopí.

Tyto úvahy však poukazují na řadu problémů. Je důležité si uvědomit, že i v případě změny zařazení psychedelik, pokud by konkrétní látky nebyly zcela vyňaty z mezinárodní kontroly (tedy pokud by nebylo zrušeno jejich zařazení na seznamy zakázaných látek), by psychedelika stále byla zakázána pro účely mimo medicínu a vědu, tedy pro všechny formy nelékařského nebo rekreačního použití (pokud nespádají pod výjimky pro přírodní formy, které jsou podrobně popsány výše). Je také pravda, že lékařské a vědecké použití je již povoleno pro psychoaktivní látky kontrolované podle úmluv, ostatně takové ustanovení je nominálně jednou z hlavních funkcí úmluv. Díky tomu jsou psychedelika zařazena na seznam I úmluvy OSN z roku 1971, na němž jsou vedeny látky považované za nejnebezpečnější; za pozornost také stojí, že nejsou zařazena ani na seznam IV, obsahující látky s vysokým rizikem zneužití a naopak s nulovou využitelností v medicíně, ak tomu bylo dříve u konopí. Přeřazení na seznam s nižším režimem kontroly by sice mělo určité praktické důsledky, například z hlediska monitorování a ohlašovací povinnosti podle úmluv, důležitější roli by ale pravděpodobně hrálo jako politický signál uznávající, že rizika psychedelik byla ve srovnání s jinými psychoaktivními látkami přeceněna a zařazení do seznamu I bylo historickou chybou.

Rostliny obsahující
psychedelika jsou v rámci
Úmluvy o psychotropních
látkách výslovně vyňaty

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu, Vídeň

FOTO: Steve Rolles

Aby mohlo dojít ke změně zařazení, musel by Výbor odborníků WHO pro drogovou závislost (ECDD) provést přezkum každé zvažované látky, vydat doporučení ke změně zařazení a toto doporučení by pak muselo být schváleno hlasováním v Komisi pro omamné látky (CND). V každé fázi tohoto procesu se však vyskytují potenciální překážky. Za prvé, ECDD zpravidla provede přezkum pouze tehdy, pokud je o to požádán (a případně financován) jedním nebo více členskými státy, což omezuje možnost občanské společnosti přímo se zasazovat o změnu zařazení. Za druhé, navzdory zcela zjevnému nesprávnému zařazení psychedelik do seznamu I nemusí případný přezkum ECDD dospět k závěrům, o které zastánci reformy usilují, zejména vzhledem ke stále polarizovanější a zpolitizovanější atmosféře v oblasti kontroly drog na půdě OSN. Na takovou možnost poukázalo mimořádné rozhodnutí ECDD po nedávném přezkumu konopí nedoporučit jeho přesun ze seznamu I, kde se nachází vedle heroínu, kokainu a dalších podob-

ných psychoaktivních látek, přestože z analýzy přezkumu jasně vyplývá, že konopí je méně rizikové než tyto látky. Za třetí, a to je možná nejpodstatnější, i kdyby ECDD změnu zařazení doporučil, politická dynamika CND znamená, že překonání prohibičního bloku členských států a získání hlasů pro změnu zařazení jakékoli drogy na méně přísný seznam by mohlo být velmi obtížné. Dokonce i skromná reforma přeřazení konopí (konkrétně vyřazení ze seznamu IV) byla schválena jen těsným rozdílem hlasů, přičemž řada dalších doporučení ECDD byla zamítnuta.

Snaha o změnu zařazení psychedelik je záslužný počin, který bude mít v případě úspěchu určité politické i praktické přínosy pro lékařský výzkum. I kdyby nakonec úspěšný nebyl, mohl by podnítit jistě velmi prospěšný dialog mezi veřejností a politickou reprezentací. Je však třeba si uvědomit i omezení takového úsilí: čas, který by si vyžádalo (proces přezkoumání konopí trval více než čtyři roky, a to i poté, co bylo dohodnuto, že má pokračovat); politická úskalí, která se skrývají v poněkud bolestném procesu změny zařazení; a omezený dopad přeřazení na reformu kolem nelékařského užívání psychedelik. Neúspěšný pokus o změnu zařazení by mohl vést k upevnění stávajícího stavu do budoucna.

Nedostatky systému OSN pro sestavování seznamů jsou mnohem hlubší než jen nesprávná klasifikace některých psychoaktivních látek; celý nefunkční a zastaralý mezinárodní rámec pro kontrolu psychoaktivních látek naléhavě potřebuje modernizaci a zásadnější odklon směrem od neúspěšného represivního prohibičního myšlení, které je jeho základem.¹⁹⁷ Úsilí o reformu politiky v oblasti psychedelik na národní úrovni by mělo probíhat souběžně s jakýmkoli úsilím na multilaterální úrovni, přičemž je třeba vzít v úvahu skutečnost, že většina reform protidrogové politiky v posledních desetiletích probíhala zdola nahoru. Ti, kdo usilují o reformu politiky v oblasti psychedelik a zároveň očekávají vedoucí úlohu od institucí OSN pro kontrolu drog, budou pravděpodobně zklamáni.

¹⁹⁷ Jelsma, M. (2019) Classification of Psychoactive Substances: when science was left behind (The Global Commission on Drugs), s. 9
<http://www.globalcommissionondrugs.org/reports/classification-psychoactive-substances>.

Dodatek 1

Houby rodu *Psilocybe*: případová studie ze Spojeného království

Prodej hub rodu *Psilocybe* v headshoppu v londýnské čtvrti Camden, Spojené království, 2005
FOTO: Alex Segre

V roce 2003 byla nalezena právní mezera, která umožnila, aby se ve Spojeném království po krátkou dobu legálně prodávaly čerstvé houby rodu *Psilocybe*. V odpovědi na dotaz majitele jednoho tzv. headshoppu,¹⁹⁸ který žádal o objasnění výkladu zákona o zneužívání drog z roku 1971, se v dopise ministerstva vnitra uvádělo, že psilocybin a psilocin jsou sice psychoaktivními látkami třídy A, ale:

*Pěstování hub rodu *Psilocybe* a jejich sběr a držení nejsou v rozporu se zákonem o zneužívání drog z roku 1971. Podle tohoto zákona je však trestným činem přechovávání „přípravku“ nebo „výrobku“ obsahujícího regulované látky psilocin nebo psilocybin. Soudy rozhodly, že o přípravek či výrobek patřící do regulované třídy A se jedná v případě, že byly houby zpracovány (např. sušením nebo nadrcením na prášek), čímž „přestaly být ve svém přirozeném stavu a byly nějakým způsobem pozměněny zásahem člověka“.*¹⁹⁹

¹⁹⁸ *Headshop* je označení pro typ maloobchodní prodejny specializující se na prodej příslušenství k různým psychoaktivním látkám.

¹⁹⁹ Breamore, I. (2003), *Hallucinogenic Mushrooms* (Letter), přístup: 8. srpna 2023 <https://magicmushroomsuk.wordpress.com/2003/02/17/breamore-i-2003-hallucinogenic-mushrooms-letter/>.

Tato definice *přípravku* nebo *výrobku* zůstala poněkud nejednoznačná, což později vedlo k řadě soudních sporů zaměřených na to, zda sušené či mražené houby nebo houby v obalech představují přípravek či nikoli. V dopise se však jednoznačně uvádí, že:

- Pěstování a sběr hub rodu *Psilocybe* a jejich konzumace v čerstvém stavu nejsou nezákonné.
- Prodej nebo darování pěstební sady není nezákonné, protože samotné houby nejsou kontrolovány.
- Prodávat nebo rozdávat čerstvě nasbírané houby není nezákonné, pokud nebyly nijak upravovány.

To umožnilo podnikatelům dovážet čerstvé houby rodu *Psilocybe* z Nizozemska (kde byly v té době také legální) a prodávat je ve Spojeném království (často s vytištěnou a zalaminovanou kopií dopisu ministerstva vnitra připevněnou na stěně, působící dojmem úředního povolení). Toto období legálního prodeje hub rodu *Psilocybe* trvalo něco málo přes dva roky, dokud nebyly i čerstvé lysohlávky v článku 21 zákona o drogách z roku 2005 zařazeny do třídy A, po bok svých alternativ, které byly zpracovány „zásahem člověka“.²⁰⁰

Toto období nabízí jedinečný pohled na dopad legálního trhu (byť formálně neregulovaného) a jeho následný zákaz. Přestože většina prodejců prodávala houby pouze dospělým osobám, neexistoval žádný regulační rámec typu uvedeného v této publikaci. Obavy z nezodpovědného maloobchodního prodeje byly skutečně významným faktorem, který vedl k zakazu, přičemž média a politici upozorňovali na to, že neregulovaný prodej z obchodů na hlavních ulicích a ze stánků byl mladým lidem příliš otevřeně na očích.

Podle hodnocení dopadů regulace (RIA) ve vztahu k zákonu o drogách z roku 2005, které provedla vláda Spojeného království, dosahoval obrat na tomto trhu přibližně 1 milion liber za rok (což státní pokladně vyneslo 175000 liber na DPH), přičemž bylo importováno a z více než 300 prodejních míst prodáno 1000 kg čerstvých importovaných hub rodu *Psilocybe*. I kdyby šlo o konzervativní odhad, stále se jedná jen o nepatrný zlomek odhadovaného obratu britského trhu s nelegálními psychoaktivními látkami (přibližně 9 miliard liber) nebo trhu s alkoholem (přibližně 16 miliard liber).

²⁰⁰ Legislativa Spojeného království, zákon o drogách z roku 2005. Přístup: 1. února 2023 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/17/contents>

Údaje z britského průzkumu kriminality naznačují, že užívání hub rodu *Psilocybe* se od roku 2003 do roku 2005, tedy v době, kdy toto právní vakuum existovalo, zvýšilo, což se projevilo poklesem a následným vzestupem užívání LSD ve stejném období. To může naznačovat možný přesun uživatelů od LSD k lysohlávkám, ale vzhledem k malému vzorku je třeba tyto údaje interpretovat opatrně.²⁰¹ Po dobu pěti let před otevřením legálního trhu s psilocybinovými houbami v roce 2003 jejich užívání rostlo a užívání LSD klesalo, přičemž po roce 2005 užívání obou ve větší míře kolísalo nahoru a dolů.²⁰² Zdá se, že nárůst užívání hub rodu *Psilocybe* na konci 90. let a po roce 2000 byl také širším celoevropským trendem.²⁰³ Lze však předpokládat, že náhlá a široká legální (a neregulovaná) dostupnost psilocybinových hub (která byla v rámci nepokrytých prohibičního systému pozoruhodně ojedinělým jevem) přispěla k určitému nárůstu prevalence.

Je obtížné zjistit, jaké dopady má legální trh na zdraví. Absence úmrtí v důsledku předávkování znamená, že houby rodu *Psilocybe* nefigurují v údajích o úmrtích souvisejících s psychoaktivními látkami, a neexistují žádné doklady o případech, kdy byly houby rodu *Psilocybe* primární příčinou vyhledání pohotovostní lékařské péče nebo hospitalizace. Údaje ze Spojeného království i dnes rozlišují pouze mezi LSD a jinými halucinogeny.

Byl zaznamenán určitý náznak malého nárůstu počtu lékařů, kteří se obraceli na Národní informační službu pro jedy s dotazy týkajícími se hub rodu *Psilocybe*, tyto dotazy však představovaly méně než 0,2 % online dotazů a méně než 0,1 % telefonických dotazů (pro houby rodu *Psilocybe* a LSD dohromady), což je méně než jeden hovor týdně. Opět je tedy těžké vyvozovat jakékoli závěry.

Krátká éra neregulovaného legálního prodeje hub rodu *Psilocybe* ve Spojeném království tedy možná mírně zvýšila obecné užívání v populaci, s větším nárůstem mezi mladými lidmi a populací užívající psychoaktivní látky, ale bez jasných důkazů o zvýšení škod na zdraví. I kdybychom zohlednili příslušná omezení související se sběrem údajů (zavedené systémy dohledu obecně špatně sledují nově vznikající nebo málo rozšířené chování související s užíváním psychoaktivních látek), je zřejmé, že pokud by legální trh vedl k prudkému nárůstu zdravotních obtíží souvisejících s houbami, zůstala by po tom v záznamech a údajích určitá stopa. Nic podobného však není k nalezení.

²⁰¹ Home Office (2012), Tables for 'Drug misuse declared: findings from the 2011 to 2012 Crime Survey for England and Wales' <https://www.gov.uk/government/statistics/drug-misuse-declared-findings-from-the-2011-12-crime-survey-for-england-and-wales--2>.

²⁰² McCambridge, J., Winstock, A., Hunt, N., & Mitcheson, L. (2006). 5-Year Trends in Use of Hallucinogens and Other Adjunct Drugs among UK Dance Drug Users, *European Addiction Research*, 13(1), pp.57-64 <https://karger.com/ear/article-abstract/13/1/57/119252/5-Year-Trends-in-Use-of-Hallucinogens-and-Other?redirectedFrom=fulltext>

²⁰³ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2006), *Hallucinogenic Mushrooms: An Emerging Trend Case Study* https://www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers/mushrooms_en

Koncem roku 2004 vypracovala vláda Spojeného království hodnocení dopadů regulace (RIA) pro navrhovaný zákaz hub rodu *Psilocybe* v rámci tehdejšího zákona o drogách (přijatému následujícího roku). V souladu se standardními postupy zvažovala ekonomické a sociální dopady tří různých možností: ponechání stávajícího zákona (s neregulovaným legálním prodejem), zákaz prodeje čerstvých hub rodu *Psilocybe* (zařazení do třídy A podle zákona o zneužívání drog spolu s psilocybinem, LSD atd.) nebo formální regulaci legálního prodeje. Aby vláda akcentovala své přání „vysvětlit zákon tak, aby se zabránilo otevřenému prodeji nebezpečné halucinogenní drogy,“ upozornila zpráva RIA na „rostoucí obavy z jejich dopadu na veřejné zdraví“.²⁰⁴ Pozoruhodná byla absence jakýchkoli údajů, které by podpořily výrazné obavy o zdraví, zejména pokud jde o dopad neregulovaného legálního prodeje. Jedinou poznámkou vztahující se k problematice zdravotních dopadů legálního trhu bylo totiž stručné konstatování a následné sumární zavržení potenciálně pozitivního efektu vytěsnění nelegálních látek látkami legálně dostupnými: „Tvrdí se, že nárůst užívání přispěl k poklesu prevalence extáze. Nicméně v obou případech se jedná o regulované a škodlivé látky.“

²⁰⁴ Home Office (2004) Drugs Bill - Final Regulatory Impact Assessment (v současné době není dostupné online; na vyžádání k dispozici u nadace Transform).

Dodatek 2

Regulace psychedelík ve Spojených státech

V roce 2023 stojí Spojené státy zeměmi globálního Severu v čele reforem týkajících se psychedelických látek mezi, a to především prostřednictvím volebních iniciativ, jež se snaží umožnit přístup k psychedelikům pro lékařské či léčebné účely, dekriminlizovat jejich držení či povolit domácí pěstování pro vlastní potřebu.

V roce 2019 se Denver (ve státě Colorado) stal prvním městem v USA, které de facto zavedlo dekriminlizaci držení psilocybinu pro vlastní potřebu tím, že stíhání tohoto přečinu byla přiřazena nejnižší možná priorita.²⁰⁵ Od té doby proběhly podobné iniciativy ve více než 15 městech a okresech (counties) – došlo k dekriminlizaci psilocybinu a dalších psychedelík včetně přípravků které je obsahují (např. meskalin, DMT, ibogain a ayahuasca).²⁰⁶

V roce 2020 oregonští voliči iniciovali první reformu na státní úrovni, která reguluje výrobu a distribuci psilocybinu, a schválili volební opatření č. 109, jež umožňuje dospělým osobám přístup k psychedelikům formou regulovaného užití s průvodcem. V roce 2022 pak Colorado schválilo podobný volební návrh č. 122, který se předně soustředí na regulaci psilocybinu, avšak má potenciál být dále rozšířen na DMT, ibogain a meskalin (s výjimkou peyotlu).²⁰⁷ Coloradský návrh zákona také dekriminlizoval osobní užívání výše uvedených látek. Oregon od té doby začal přijímat žádosti o licence a Colorado hodlá učinit totéž v roce 2024.

Jak Colorado, tak Oregon tedy vyzdvihly regulaci psychedelík jakožto reakci na rostoucí krizi v oblasti veřejného duševního zdraví, přičemž přístup k psilocybinu je možný pouze v rámci užití s průvodcem. V obou státech budou psilocybin vyrábět regulované soukromé společnosti a jeho podání bude možné v licencovaných psilocybinových zařízeních s průvodcem, bez možnosti zakoupení pro domácí užití. Colorado tato zařízení označilo jako léčebná centra, čímž akcentovalo, že jejich prioritou je zaměření na duševní zdraví spíše než ostatní motivace k užívání psychedelík. Colorado rovněž omezilo soukromé vlastnictví finančních podílů ve více než pěti léčebných centrech, aby předešlo tržní konsolidaci. To je v Coloradu zásadní, protože zde budou psilocybinová zařízení mít možnost získat jak povolení k pěstování, tak k poskytování terapie s průvodcem (tento postup se někdy nazývá „vertikální integrace“).

Oregon i Colorado však zároveň oznámily, že přístup ke službám psilocybinových zařízení nebude podmíněn žádnou lékařskou diagnózou a že lidé budou mít možnost jich využít z jakéhokoli důvodu. Tím došlo k odlišení rámce „terapeutického užívání dospělými osobami“ od formálnější lékařské praxe a užívání schválených a předpisových léků.

²⁰⁵ Denver, Colorado, Initiated Ordinance 301, Psilocybin Mushroom Initiative (Ma 2019), přístup: 1. srpna 2023 [https://ballotpedia.org/Denver_Colorado_Initiated_Ordinance_301_Psilocybin_Mushroom_Initiative_\(may_2019\)](https://ballotpedia.org/Denver_Colorado_Initiated_Ordinance_301_Psilocybin_Mushroom_Initiative_(may_2019))

²⁰⁶ Psychedelic Alpha, Psychedelic Legalization & Decriminalization Tracker, přístup: 1. května 2023 <https://psychedelicalpha.com/data/psychedelic-laws>

²⁰⁷ Colorado General Assembly (2022), Proposition 122: Access to Natural Psychedelic Substances, https://leg.colorado.gov/sites/default/files/initiative%2520referendum_proposition%20122%20final%20ic%20packet.pdf

Colorado rovněž omezilo soukromé vlastnictví finančních podílů ve více než pěti léčebných centrech, aby předešlo tržní konsolidaci. To je v Coloradu zásadní, protože zde budou psilocybinová zařízení mít možnost získat zároveň jak povolení k pěstování, tak k poskytování terapie s průvodcem (tento postup se někdy nazývá „vertikální integrace“).

Pokud jde o meskalin, oba státy vyřadily držení a sdílení peyotlu ze seznamu dekriminálních psychedelických přírodních původu, a to z důvodu ochrany tradičního využití tohoto kaktusu původními obyvateli (viz **Peyotl a ochrana přírody**, s. 77). Přestože ve srovnání s jinými drogami hrají psychedelika v policejních statistikách menší roli, je zásadní, aby byl do reformy zahrnut výmaz záznamů souvisejících s psychedeliky z rejstříku trestů a obnova soudního řízení ve všech případech, kdy došlo v této souvislosti k odsouzení. Dále oba státy ve snaze poučit se ze svých regulovaných trhů s konopím stanovily opatření k zajištění sociální spravedlnosti na trhu a ke zmírnění rizik korporátního ovládnutí nebo vzniku monopolů.²⁰⁸ Oba státy nabídnou snížené licenční poplatky pro žadatele, kterým bude přiznán nárok na rovný přístup, a vydání licence nebude vyžadovat předchozí odbornou certifikaci či vzdělání.

Reformy na státní úrovni jsou nyní v legislativním procesu také v Kalifornii, New Yorku, Massachusettsu a několika dalších oblastech Spojených států. Navzdory různým reformám týkajících se psychedelických na úrovni měst, okresů a států zůstávají všechna psychedelika na federální úrovni zakázána. Díky tomuto rozporu mezi státními a federálními zákony se v jednotlivých státech USA pravděpodobně objeví řada reformních přístupů k psychedelikům, srovnatelných s reformami konopí v posledním desetiletí. Tyto reformy zákonů se většinou zaměřují na přírodní materiály, zatímco syntetická psychedelika, jako je LSD, anebo příbuzné syntetické látky, jako jsou MDMA a ketamin, jsou z diskusí o reformách do značné míry vyloučeny.²⁰⁹

Pokud se ukáže, že trh s psychedelickými látkami je tak lukrativní, jak někteří investoři očekávají, bude třeba přijmout proaktivní opatření, která zajistí, aby z jejich přínosů benefitovaly všechny zainteresované strany, a nikoli jen pár investorů.

První modely poskytují určité indicie o tom, jak by se trh mohl vyvíjet, avšak prostředí se může rychle měnit a časem se může objevit větší podpora nemedicínských modelů užití.

²⁰⁸ Transform Drug Policy Foundation, Designing more equitable cannabis markets, 4. května 2021 <https://transformdrugs.org/blog/designing-more-equitable-legal-cannabis-markets>.

²⁰⁹ Oregonské opatření č. 110 zahrnovalo dekriminální držení LSD pro vlastní potřebu. Kalifornský návrh zákona SB58 o dekriminální psychedelických původně zahrnoval LSD, ale v pozdějších pozměňovacích návrzích došlo k jeho odstranění.

²¹⁰ Tvorun-Dunn, M. (2022), Acid liberalism: Silicon Valley's enlightened technocrats, and the legalization of psychedelics, *International Journal of Drug Policy*, 110 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36279734/>

²¹¹ Ayahuasca se konzumuje především v amazonském deštném pralese, kde se pěstuje nebo sbírá a připravuje, i když její užívání se stále více šíří i do jiných zemí.

Tabulka 5

Přehled modelů regulace užívání psychedelik s průvodcem v Coloradu a Oregonu

	Oregon	Colorado
Celkový model	Model užití dospělými osobami pod dohledem v licencovaném zařízení	Model užití dospělými osobami pod dohledem v licencovaných zařízeních nebo schválených prostorách
Látky	Psilocybin a psilocin Pěstování pouze <i>Psilocybe cubensis</i> Zákaz chemické syntézy	Psilocybin a psilocin Možnost rozšíření na ibogain a od roku 2026 na DMT a meskalin
Regulační úřad	Oregon Psilocybin Service	Natural Medicine Advisory Board
Výroba	Soukromé společnosti s licenci	Soukromé společnosti s licenci Zařízení mohou mít také licenci na pěstování.
Věková hranice	21+	21+
Výstupy	Licencovaná soukromá zařízení, užití pod dohledem na místě bez možnosti zakoupení pro domácí užití	Licencovaná soukromá zařízení, užití pod dohledem na místě bez možnosti zakoupení pro domácí užití Regulační orgány mohou také schválit užití s průvodcem v domácnosti nebo v jiných prostorech, jako jsou zdravotnická zařízení nebo hospice
Marketing	Reklama je povolena, ale je zakázáno: <ul style="list-style-type: none"> oslovovat osoby mladší 21 let nebo na ně cílit uvádět nepravdivé nebo zavádějící informace uvádět zdravotní tvrzení nepodložená vědeckými důkazy 	Zatím není známo
Pěstování v domácnosti	Není povoleno	Povoleno na soukromých pozemcích s povinností zajistit nepřístupnost osobám mladším 21 let
Výmaz z rejstříku trestů	Není specifikováno	Možná žádost o „zapečetění“ záznamu o jakémkoli odsouzení v souvislosti s užíváním nebo držení dotyčných látek a přípravků pro osobní potřebu

Doslov

Milé čtenářky a čtenáři,

právě jste dočetli český překlad odborné publikace zabývající se regulací psychedelik z dílny britské organizace Transform Drug Policy Foundation. Publikace si klade za cíl přispět k lepšímu pochopení této problematiky v širším společenském kontextu, nabídnout možná řešení a podnítit diskusi, která přesahuje hranice klinického využití těchto látek. Psychedelika již prokazují svůj potenciál v léčbě duševních onemocnění, jako jsou deprese, úzkostné poruchy nebo závislosti, a psychedeliky asistovaná terapie je do budoucna bezesporu velmi perspektivním oborem.

My se však domníváme, že je stejně důležité zabývat se užíváním psychedelik i mimo klinický rámec. Uvědomujeme si, že regulace rekreačního, seberozejového či spirituálního užívání může vyznívat poněkud kontroverzně. Vycházíme však z paradigmatu, že všechny psychoaktivní látky by měly být regulovány dle míry jejich škodlivosti a rizikovosti jak pro uživatele, tak pro společnost (Nutt et al., 2010; Crossin et al., 2023). Současně vycházíme z přístupu, který se odklání od prohibiční a represivní politiky. Na základě současného vědeckého poznání věříme, že „válka proti drogám“ je nejen překonaný, ale v mnoha případech přímo škodlivý přístup k regulaci (Ritter, 2010; Global Commission on Drug Policy, 2011).²¹² Místo toho podporujeme preventivní opatření zaměřená na zdraví, pomoc a podporu uživatelů. Vycházíme tedy z harm reduction přístupu, jenž se snaží minimalizovat rizika spojená s užíváním psychoaktivních látek. Zodpovědný a informovaný přístup k psychoaktivním látkám vnímáme jako budoucnost veřejných politik zohledňujících jak veřejné zdraví a bezpečnost, tak osobní svobodu.

Právě tyto úvahy nás vedly k překladu publikace do češtiny. Spolu s autory bychom rádi regulaci psychedelik nejen tematizovali, ale také nabídli návrhy konkrétních modelů regulačních rámců a zpřístupnili je co nejširšímu okruhu čtenářstva – od široké veřejnosti až po odborníky, včetně politiků. Naším cílem je podnítit přemýšlení, otevřenost a smysluplnou diskusi – diskusi zaměřenou nikoli na otázku, zda regulovat či ne, ale především na otázku, v jakém rozsahu, pro koho a za jakých okolností.

Přístup spočívající v regulaci psychedelik považujeme za přínosný pro všechny zúčastněné, a to především z hlediska kontroly kvality látek, a tedy bezpečnosti uživatele. Neméně významným aspektem je pak informovanost veřejnosti o užívání psychedelik a benefitech, jakož i rizicích s tím spojených. Zdanění legálního nakládání s těmito látkami by navíc přineslo příjmy pro státní rozpočet, které by mohly být použity na prevenci a podporu harm reduction služeb. V regulaci psychedelik však nespátřujeme jen nastavení pravidel a státní kontrolu. Vidíme ji jako jeden z kroků vedoucích k destigmatizaci, tj. proměně vnímání těchto látek ve společnosti a změně celkového náhledu na psychoaktivní látky a jejich uživatele obecně.

Uvědomujeme si, že se jedná o změnu paradigmatu, jež vyžaduje nejen otevřenost a orientaci v problematice psychoaktivních látek a závislostí, ale především odpovědnost, odvalu přemýšlet jinak a odvalu vystoupit ze zakořeněných prohibičních a represivních narativů. Vyžaduje, abychom překonali strach z neznámého a rozšířili své poznání toho, co je možné.

²¹² K tomu dále např. report OSN z roku 2023 (<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/09/end-overreliance-punitive-measures-address-drugs-problem-un-report>); předchozí prohlášení expertů (<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/06/un-experts-call-end-global-war-drugs?s=08>).

Pouze tak můžeme dospět k řešením, která budou respektovat jak individuální svobody, tak společenské potřeby nejen u nás, ale i ve světě. Psychedelika mohou hrát významnou roli jak v léčbě duševních onemocnění, tak v podpoře osobního rozvoje, duchovního růstu a rozšíření lidského vědomí. Pokud je budeme nadále vnímat pouze jako nebezpečné látky, které je třeba zakazovat, uzavíráme si cestu k pochopení jejich plného potenciálu.

Věříme, že tato publikace přispěje ke konstruktivní debatě o regulaci psychedelik mimo léčebný rámec, nabídne nové úhly pohledu a podnítl širší diskusi o jejich roli ve společnosti.

Tereza Dleščíková Martin Nekola Jan Soukup Martin Duřt

Zdroje

Crossin, R., Cleland, L., Wilkins, C., Rychert, M., Adamson, S., Potiki, T., Pomerleau, A. C., MacDonald, B., Faletanoai, D., Hutton, F., Noller, G., Lambie, I., Sheridan, J. L., George, J., Mercier, K., Maynard, K., Leonard, L., Walsh, P., Ponton, R., ... Boden, J. (2023). The New Zealand drug harms ranking study: A multi-criteria decision analysis. *Journal of Psychopharmacology*, 37(9), 891–903. <https://doi.org/10.1177/02698811231182012>.

Nutt, D. J., King, L. A., & Phillips, L. D. (2010). Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *The Lancet*, 376(9752), 1558–1565. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(10\)61462-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(10)61462-6).

Ritter, A. (2010). Illicit drugs policy through the lens of regulation. *International Journal of Drug Policy*, 21(4), 265–270. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2009.11.002>.

Global Commission on Drug Policy. (2011). *War on Drugs: Report of the Global Commission on Drug Policy*. GCDP. <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/global-commission-report-english-20110624.pdf>.

Poděkování

Autoři

Steve Rolles Ester Kincová

Další materiály a redakční příspěvky poskytli

James Nicholls Martin Powell

Poděkování za další podporu týmu Transform

Kate Elliott Alex Feis-Bryce Nikki Phillips
Jane Slater

Design

Tim Barnes herechickychicky.com

Design lékových obalů

Nick Ellis Halo halostudio.love

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autorů a nadace Transform Drug Policy Foundation, nikoli však nutně názory přispěvatelů, sponzorů a podporovatelů nadace.

Autorská práva

© 2023 Transform Drug Policy Foundation

ISBN původní publikace How to Regulate Psychedelics:
A Practical Guide
978 17396866 2 8

Tento dokument je zveřejněn pod licencí Creative Commons pro nekomerční sdílení s uvedením autorů. Může být pro nekomerční použití reprodukována částečně nebo v plném rozsahu zdarma a bez povolení za předpokladu, že budou uvedeni autoři a nadace Transform Drug Policy Foundation a že reprodukce bude obsahovat odkaz na webové stránky www.transformdrugs.org. Viz www.creativecommons.org/about/licenses

Pro více informací kontaktujte

Transform Drug Policy Foundation

(Spojené království)

na adrese info@transformdrugs.org

Přispěvatelé

Děkujeme mnoha osobám, které se podílely na přípravě této publikace, včetně následujících:

Brian Anderson Ismail L. Ali Richard Ayre
Constanza Sánchez Avilés José Carlous Bouso
Rebecca Calzada Timmy Davis Sia Henry
Mike Jay Martin Jelsma Cara Lavan
Jerónimo Mazarrasa Dominique Mendiola
Óscar Parés Anne Katrin Schlag
Rebecca Silvia McDonald Fiona Measham
Lisa Sanchez Shaleen Title Jason M. Thompson,
PhD Tamar Todd Hattie Wells
Matt Wilson Adam Winstock Neil Woods

Poděkování

Zvláštní poděkování patří všem současným i dřívějším sponzorům nadace, včetně následujících:

Open Society Foundation Esmée Fairbairn Foundation
John Ellerman Tudor Trust Trust For London
Glass-House Trust ABC Charitable Trust Howard Jacobs

Tato publikace by nemohla vzniknout bez velkorysé podpory níže uvedených osob a organizací (a také dalších, kteří si přejí zůstat v anonymitě):

Ken Aylmer Daryl Baker Bastiaan Bijleveld
Anton J. G. Bilton Dave Boothroyd Rachel Burn
Vicky Cattell Andrew Coats Peter Cross
Marcus Day Guy Dehn Christina Dempsey
Diana Whitworth Trust @Drugism
México Unido contra la Delincuencia Nina Edmonds
Vix Ellis Richard Ewing Roger Golland Joe Holt
Tom Lake Antti Lehtonen Michael Lowrie
Roland Lutz John Masters Trevor McCarthy
Sarah McCulloch Magic Mushroom Map
Pat O'Hare Robert Peto Martin Pickersgill
Nick Shough Nick Sireau Dr Benjamin Sowden
Michael Stuart Harry Sumnall Daniel Tarrant
Rebekah Tarren Barclay Tong
William Wallace XXVI Judith Yates

Překlad a příprava publikace v češtině:

Pracovní skupina pro legislativu a veřejnou politiku

(Česká psychedelická společnost), 2024

Koordinátor skupiny: Tereza Dlešťíková

(terezadlestikova@czeps.org)

Jazyková korektura: Jan Tichý

(jan.tichy@czeps.org)

Vydavatel:

Česká psychedelická společnost, z.s.

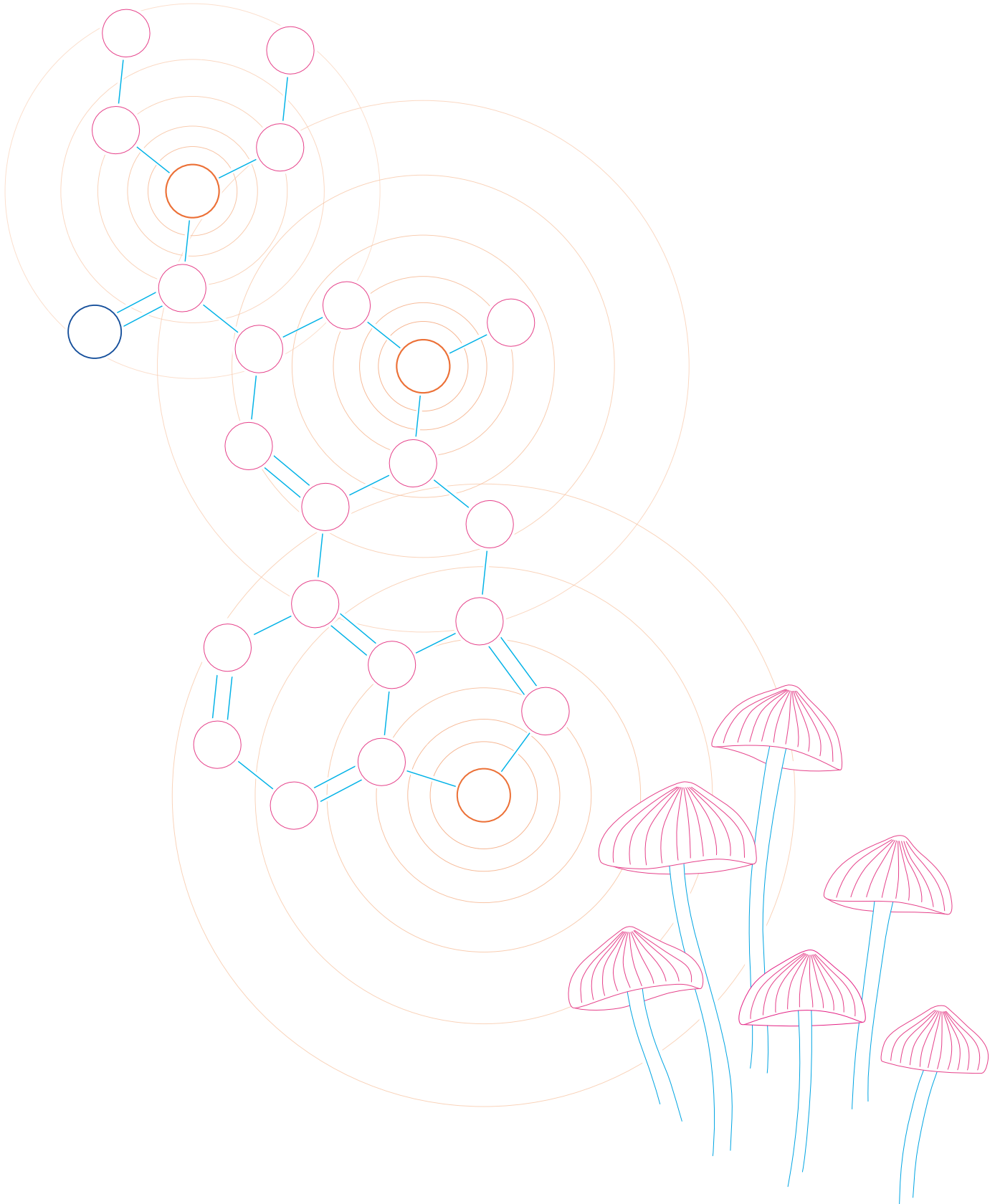
IČ: 04401484

Prokopova 572/14

13000 Praha 3

Přeloženo a publikováno se souhlasem

Transform Drug Policy Foundation.

Jak na regulaci **psychedelik**: Praktický průvodce

Nedávný výzkum vědy o psychedelických a jejich terapeutickém potenciálu podnítil rychle se rozvíjející diskusi o jejich roli ve společnosti. Zatímco se však pozornost soustředila na jejich lékařské využití, nemedicínské využití – zejména v rekreačním kontextu – bylo ve veřejné debatě odsunuto na okraj.

Tato příručka organizace Transform Drug Policy Foundation si klade za cíl tuto mezeru překlenout a pomoci informovat o novém vývoji v klíčovém okamžiku vývoje psychedelické politiky. Představuje přehled způsobů, jakými lze klasická psychedelika zodpovědně právně regulovat s opuštěním prohibičního přístupu, a předkládá konkrétní návrhy čtyřstupňového regulačního rámce:

- Soukromé užívání, domácí pěstování, sběr v přírodě a nekomerční sdílení
- Nezisková členská sdružení pro psychedelika přírodního původu
- Licencovaná výroba a maloobchod přizpůsobitelné různým produktům a místním podmínkám
- Regulované komerční užití s průvodcem

Na základě více než dvacetiletých zkušeností organizace Transform Drug Policy Foundation v oboru analýzy a prosazování globální politiky týkající se psychoaktivních látek předkládá tato příručka doporučení pro vytvoření spravedlivého a účinného systému právní regulace a zabývá se náročnými otázkami v této diskusi, mezi něž patří předcházení korporátnímu ovládnutí, právo rovného přístupu, práva původních obyvatel, psychedelický excecionalismus a právní rámec mezinárodních úmluv.

„Organizace Transform Drug Policy Foundation opět přišla s promyšleným a praktickým plánem na regulaci další skupiny v současnosti nelegálních psychoaktivních látek – v tomto případě psychedelik. Jejich návrhy by bylo možné snadno realizovat a lze o nich diskutovat. Pokud budou implementovány, dojde k radikálnímu zvýšení bezpečnosti užívání těchto pozoruhodných látek.“

prof. David Nutt, Scientific Chair of Drug Science

„Jedná se o aktuální a potřebný příspěvek do stále rozsáhlejší debaty o budoucnosti regulace psychedelik. Počet jurisdikcí, které směřují k psychedelické reformě, bude i nadále růst a tato příručka poskytuje odpovědi na některé klíčové otázky, jak jí úspěšně dosáhnout. Jako odborník v oblasti regulací oceňuji bohatost zdrojů a odborných znalostí, které organizace Transform Drug Policy Foundation do diskuze o těchto kritických otázkách protidrogové politiky přináší.“

Dominique Mendiola, Senior Director, Colorado Marijuana Enforcement Division & Natural Medicine Division, Colorado Department of Revenue

ISBN původní publikace
How to Regulate Psychedelics:
A Practical Guide

ISBN 978-1-7396866-2-8

TRANSFORM
Drug Policy Foundation